

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

*Кафедра парламентаризму
Наукова школа
вітчизняного парламентаризму
ГО «Академія парламентаризму*

ЦІННІСТЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ – РУШІЙНА СИЛА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

*Матеріали щорічного загальнонаціонального круглого столу
до Дня Незалежності України
(Київ, 6 вересня 2023 р.)*

За загальною редакцією
Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської

Київ
2023

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 2 від 27 вересня 2023 р.)

Цінність незалежності – рушійна сила державотворення : матеріали щорічного загальнонаціонального круглого столу (Київ, 6 верес. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 80 с.

До видання увійшли тези учасників щорічного загальнонаціонального круглого столу «Цінність незалежності – рушійна сила державотворення», у яких розглядаються актуальні питання ціннісного виміру Незалежності України, ролі українського парламенту у воєнний час і повоєнній відбудові, а також пріоритетні напрями державотворення в сучасних умовах.

Збірник розраховано на наукових, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, студентів, аспірантів і докторантів, практиків та інших заінтересованих осіб.

УДК 321:342](477)(06)

*Матеріали щорічного загальнонаціонального круглого столу
друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.*

*Відповідальність за фактичні помилки, достовірність і точність інформації,
автентичність цитат, плагіат, правильність фактів та посилань несуть автори.*

ЗМІСТ

ВСТУПНІ СЛОВА	5
ПАВЛО АГЕСЬ. АДАПТАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ДО ПОТРЕБ СУСПІЛЬСТВА В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	9
ЄВГЕНІЙ АНОШИН. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ПАРЛАМЕНТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ	11
МИХАЙЛО БАГІНСЬКИЙ. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ» У М. КИЄВІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	13
ОЛЬГА БЕРДАНОВА, МАРИНА ЛОМКО. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В ПРОЦЕСІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	16
ЮРІЙ БИТЮЦЬКИЙ. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	18
ОЛЬГА ГОРУЛЬКО. КООРДИНАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ – ВИМОГА ЧАСУ	21
СЕРГІЙ ГУЩА. СТИМУЛЮВАННЯ МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ ЯК ДОДАТКОВЕ ДЖЕРЕЛО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ СПІВПРАЦІ МІЖ ГРОМАДАМИ НА ПРИКЛАДІ ГРОМАД РІВНЕНЩИНИ	23
ЛІДІЯ ДАНИЛЕНКО, ОЛЕНА МУСІЄНКО. ГЕНДЕРНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ЗАХИСТІ СВОБОДИ І НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДЕРЖАВИ	26
ВОЛОДИМИР ДЗЕГА. ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	29
ЕЛЬМІРА ДОРОШЕНКО. УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ У ФОРМУВАННІ НОВИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	33
ОЛЕСЯ КАЛЕНЧУК. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ ПРИ НАДАННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	35
ОКСАНА КОГУТ. НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ЯК РУШІЙ ЗМІН ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВИ	37
ПАВЛО КОНОНЕНКО. ВИБОРИ І ДЕМОКРАТІЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ	39
ОЛЕКСАНДР ЛІСВ. СУСПІЛЬНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ І ВСТУПУ ДО ЄВРОСОЮЗУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ	41
ЮРІЙ ЛЯЩЕНКО. ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕОЛОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ГАСЕЛ ПРОВІДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ ЗА ЧАСИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ	44
ІННА МАРКУС. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ ТА ДЕРЖАВИ ЯК НОВА ЦІННІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ	46
ІГОР НЕГУЛЕВСЬКИЙ. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В УКРАЇНІ	50
ОЛЕКСАНДР САЗАНОВИЧ. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У М. КИЄВІ НА РІВНІ РАЙОНІВ	52
ВОЛОДИМИР СІКОРСЬКИЙ. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	54
ОЛЬГА СКОБЕЛЬСЬКА. ВІДНОВЛЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	56
ДМИТРО СНІЖКО. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЗАСОБАМИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ В УМОВАХ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ ЗА СВОЮ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ	60

ОЛЕКСАНДР ТИТАРЕНКО. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МІСЦЕВОГО ЛІДЕРСТВА НА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС	64
МАРІЯ ФЕСИК. КУЛЬТУРА І КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ У ПОВОЄННОМУ РОЗВИТКУ КИСВА	68
ОЛЕКСАНДР ЮРІКОВ. РОЗВИТОК Е-ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	70
ВІКТОРІЯ ЮРІКОВА. ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	72
ЮСІФБЕЙЛІ РАШИД РАСУЛ ОГЛІ. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УДОСКОНАЛЕННІ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	75

ШАНОВНЕ ТОВАРИСТВО!

Дозвольте **розпочати** загальнонаціональний круглий стіл на тему: **«Цінність Незалежності як рушійна сила державотворення»**, присвячений Дню Незалежності України, який вже традиційно **щорічно** ми проводимо на початку навчального року в Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка **за ініціативи й активної участі** викладачів, студентів, аспірантів, докторантів, представників Верховної Ради України та її Апарату, інших органів державної влади та місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій, волонтерів.

У черговий раз цей захід проходить за підтримки членів Наукової школи вітчизняного парламентаризму і Громадської організації «Академія парламентаризму», які очолює доктор політичних наук, професор, завідувачка кафедри парламентаризму нашого Інституту **Валентина ГОШОВСЬКА**.

В одному зі своїх виступів Валентина Андріївна зазначає, що «Українська жага до волі та незалежності пройшла крізь століття і створила своєрідний фундамент для нинішнього буття. Ми отримали ту свободу, яка є і нашою спадщиною, і здобутком, що повсякчас потребує захисту.

Сьогодні ми перебуваємо у своєрідній точці біфуркації, від якої залежить майбутнє України: яким шляхом ми підемо, яку країну продовжимо будувати, яким буде місце України у світі. І визначальною при цьому виборі буде позиція українського парламенту».

Тому проведення нами заходу до Дня незалежності України – це не тільки визнання **здобутої можливості і права жити у вільній незалежній** країні як найбільшого ціннісного здобутку українського народу, а й усвідомлення того, що **перемога над ворогом і збереження незалежності** – це обов'язок не тільки героїчних ЗСУ, а й кожного громадянина України.

Тема, якій присвячено засідання круглого столу, є вкрай актуальною, а її назва – надзвичайно промовистою, адже в умовах широкомасштабної війни росії проти нашої країни **цінність Незалежності** набуває особливого значення, передусім як **своєрідний дороговказ на майбутнє**.

Саме тому будуть **розглянуті три питання**:

1. Ціннісний вимір Незалежності України.
2. Роль українського парламенту у воєнний час і повоєнній відбудові.
3. Пріоритетні напрями державотворення в сучасних умовах.

В обговоренні *першого питання* візьмуть участь народні депутати України I-го скликання (пан Іван **ЗАЄЦЬ** і пані Лілія **ГРИГОРОВИЧ**), які безпосередньо ухвалювали Акт проголошення Незалежності України 24 серпня 1991 року.

Друге питання ми розглянемо з народними депутатами України чинного (IX) скликання Верховної Ради України (Олександр **АЛКСИЙЧУК**, Віталій **БЕЗГІН**, Володимир **КРЕЙДЕНКО**, Лариса **БІЛОЗІР**, Ігор **НЕГУЛЕВСЬКИЙ**, Олексій **КУЗНЕЦОВ**, В'ячеслав **РУБЛЬОВ**, Павло **СУШКО**, Олександр **ФЕДІЄНКО**).

Третє питання обговоримо з представниками органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадських об'єднань, науковцями закладів вищої освіти. Зазначу, що в обговоренні візьмуть участь науковці Київського національного економічного університету імені **Вадима Гетьмана**, Львівського національного університету імені **Івана Франка**, Університету Григорія Сковороди в **Переяславі**, Національної академії внутрішніх справ, Харківського національного університету імені **В. Н. Каразіна**, Національного університету «**Львівська політехніка**», національного університету **біоресурсів і природокористування** України, Національного університету кораблебудування імені **адмірала Макарова**, Державного **податкового** університету, **Одеського** державного університету внутрішніх справ, і Київського національного університету імені **Тараса Шевченка**.

Вважаємо, що сьогоднішня зустріч – це не лише дискусійна платформа, а й додатковий крок до практичних рішень, що забезпечуватимуть перемогу у війні і подальший стабільний розвиток України.

Дякую всім, хто приєднався до нашої спільної роботи, незважаючи на напружений графік роботи і навчання. Раді будемо надати слово всім бажаючим. Також чекаємо на ваші матеріали до електронного Збірника наукових тез. Окрема подяка **Телеканалу «Київ»**, який щоразу висвітлює наші події для столиці.

Переконана, що обмін досвідом, професійна дискусія та ознайомлення з новітніми науково-практичними здобутками у цій сфері дадуть новий імпульс подальшому розвитку вітчизняного парламентаризму та публічного управління, допоможуть вивести нашу державу на нову траєкторію соціально-економічного та політичного розвитку.

Лариса КОМАХА,
директор ННІ публічного управління
та державної служби КНУ імені Тараса Шевченка,
доктор філософських наук, професор

ВСТУПНІ СЛОВА НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ І СКЛИКАННЯ, ЯКІ УХВАЛЮВАЛИ АКТ ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

Іван ЗАЄЦЬ, український політик, народний депутат Верховної Ради України I, II, III, IV та VI скликань. Борець за незалежність України у XX столітті. Член партії В'ячеслава Чорновола «Народний рух України»; Міністр екології та природних ресурсів України (2001–2002 рр.)

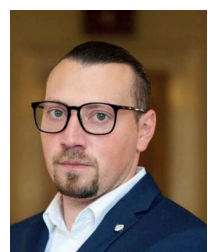

Лілія ГРИГОРОВИЧ, український політик, народний депутат Верховної Ради України I, II, III, IV та VI скликань, заступник Міністра України у справах сім'ї та молоді (1996–1997 рр.), кандидат філософських наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВСТУПНІ СЛОВА НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ ІХ СКЛИКАННЯ ПРО ЗАХИСТ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Олександр АЛКСИЙЧУК, народний депутат України ІХ скликання, голова підкомітету з питань захисту інвестицій в об'єкти будівництва Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування

Віталій БЕЗГІН, народний депутат України ІХ скликання, голова підкомітету з питань адміністративно-територіального устрою Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування

Володимир КРЕЙДЕНКО, народний депутат України ІХ скликання, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури

Лариса БІЛОЗІР,

народний депутат України IX скликання, член Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, голова підкомітету з питань адміністративних послуг та адміністративних процедур. Заступник члена Постійної делегації у Парламентській асамблеї Ради Європи

Ігор НЕГУЛЕВСЬКИЙ,

народний депутат України IX скликання, член Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури

Олексій КУЗНЕЦОВ,

народний депутат України IX скликання, член Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції окупованих територій, національних меншин і міжнародних відносин

8

В'ячеслав РУБЛЬОВ,

народний депутат України IX скликання, голова підкомітету з питань регіональної політики та місцевих бюджетів Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування

Павло СУШКО,

народний депутат України IX скликання, заступник голови депутатської фракції політичної партії «Слуга народу» у Верховній Раді, голова підкомітету у сфері кінематографії та реклами, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики

Олександр ФЕДІЄНКО,

народний депутат України IX скликання, член Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони і розвідки

Павло Агєєв,

студент ОП «Місцеве самоврядування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Pavlo Aheev,

Student of the educational program «Local Government», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Гринчук**, кандидат економічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АДАПТАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ДО ПОТРЕБ СУСПІЛЬСТВА В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

ADAPTATION OF THE PUBLIC SERVICE TO THE NEEDS OF SOCIETY IN THE POST-WAR PERIOD

The post-war period is always characterized by significant transformations in many aspects of society, including the public service system. This period is marked by gradual recovery, reforms, and changes in the structure and functions of the public service. For this, the key challenges and transformations accompanying this process, as well as important aspects of adaptation, such as the role and functions of the public service, education and training of officials, and international cooperation, are considered.

Keywords: public service, transformations, adaptation, post-war period.

Після Другої світової війни багато країн зіштовхнулись із численними викликами, які вимагали від публічної служби адаптації до нового соціального, економічного та політичного середовища. Відразу після війни одні з країн ставали перед завданням відновлення величезних руйнувань, відновлення інфраструктури та соціальних служб. Інші країни, які брали участь у конфлікті, відчували потребу в політичних реформах і демократичних змінах у владі. З цими викликами публічна служба повинна була адаптуватися до нових завдань та вимог суспільства.

У багатьох випадках, це означало створення нових відомств та інституцій для відповіді на конкретні потреби, а також перегляд структури та функцій існуючих органів управління. Реформи в публічній службі спрямовувалися на підвищення її ефективності та адаптацію до нових реалій.

Адаптація публічної служби до потреб суспільства в післявоєнний період також передбачала перегляд ролі та функцій службовців. Основним завданням стало підвищення відповідальності та ефективності публічних службовців у вирішенні соціальних та економічних проблем.

У багатьох країнах публічні службовці стали важливими ініціаторами та каталізаторами соціальних змін. Вони виступали інженерами господарського відновлення, організаторами соціальних програм та інноваторами в сфері публічного управління. Інколи це вимагало від службовців переосмислення їхньої ролі та готовності приймати рішення, які можуть відмінювати звичну практику або вносити інновації в процес управління.

Адаптація публічної служби до потреб суспільства в післявоєнний період також вимагала перегляду системи освіти й підготовки службовців. Важливою стала саме підготовка публічних службовців до викликів нових завдань та створення системи, яка б підтримувала неперервну професійну підготовку.

Сучасна публічна служба вимагає спеціалістів з різноманітними навичками, такими як управління проектами, аналітика політики, комунікації та інші. У процесі адаптації публічної служби до нових потреб, має бути розроблена нова система освіти та підготовки, яка надає можливість службовцям набувати необхідні навички та знання, щоб ефективно

виконувати свої обов'язки. Реформи в освітній системі також стають основою для підвищення професійного рівня публічних службовців.

У післявоєнний період важливу роль в адаптації публічної служби до нових потреб відіграє міжнародна співпраця. Країни активно обмінювалися досвідом, передавали найкращі практики та розвивали спільні ініціативи для розв'язання спільних проблем.

Ця співпраця була особливо важливою для країн, які відновлювали свою інфраструктуру, економіку та соціальні послуги. Міжнародні організації, такі як ООН, Європейський союз, Міжнародний валютний фонд, надавали фінансову підтримку та технічну допомогу і для підтримки адаптації публічної служби. Крім того, існувала ініціатива обміну досвідом між країнами, що допомагала впроваджувати найкращі практики в управлінні та адмініструванні.

У післявоєнний період набували розвитку технології, що також впливали на процес адаптації публічної служби до потреб суспільства. Технологічні інновації спрощували процеси управління та покращували якість послуг, наданих громадянам. Наприклад, впровадження електронного уряду та системи електронного документообігу дозволило публічній службі стати більш доступною та ефективною. Громадяни мали можливість звертатися до державних органів онлайн, подавати заяви, отримувати інформацію, та отримувати послуги без необхідності особистого візиту до офісу. Це сприяло зменшенню бюрократії, скороченню очікування та збільшенню доступності послуг для громадян.

З іншого боку, ця технологічна революція вимагала від публічних службовців оволодіння новими навичками та знаннями. Вони повинні були бути компетентними в сфері інформаційних технологій та цифрового управління, щоб ефективно використовувати нові інструменти та технології. Технологічна адаптація також вимагала від урядових органів інвестування в інфраструктуру та кібербезпеку для забезпечення захисту конфіденційності та даних громадян.

Післявоєнний період також супроводжувався значущими політичними та соціокультурними змінами в багатьох країнах. Зміни в політичних системах, поява нових політичних сил та партій, або ж зміна прийнятої ідеології впливали на функціонування публічної служби.

Наприклад, в багатьох країнах зміни у політичних системах вимагали переосмислення завдань і цілей публічної служби, перегляду її структури та кадрового складу. Виникали нові вимоги щодо прозорості та обліку витрат. Впровадження демократичних принципів в роботі публічних органів призводило до змін у відносинах між службовцями та громадянами, а також до зміни способів взаємодії з громадськістю.

Соціокультурні зміни також впливали на публічну службу, оскільки суспільство ставало більш різноманітним. Різноманітність вимагала розгляду інтересів різних соціокультурних груп та адаптації публічної служби до цих реалій. Культурна чутливість та гендерна рівність стали важливими аспектами адаптації.

Таким чином, адаптація публічної служби до потреб суспільства в післявоєнний період була невід'ємною частиною більших трансформацій у політиці та суспільстві. Реакція публічної служби на ці зміни визначила її здатність відповідати на потреби суспільства та сприяти сталому розвитку.

Процес адаптації публічної служби до потреб суспільства в післявоєнний період в Україні буде складним, але необхідним етапом у відновленні та розвитку країни. Він вимагає переосмислення ролі та функцій публічної служби, реформ в системі освіти та підготовки службовців, міжнародної співпраці. Саме адаптація публічної служби до нових викликів буде ключовим чинником успішного відновлення та розвитку суспільства після війни.

Список використаних джерел

1. Зарубіжний досвід публічного адміністрування : метод. рек. / авт. кол. : Н. М. Мельтюхова, В. В. Корженко, Ю. В. Дідок та ін. ; за заг. ред. Н. М. Мельтюхової. К. : НАДУ, 2010. 28 с.
2. Стрельченко О. Г. Адміністративно-правова характеристика публічної адміністрації Японії / О. Г. Стрельченко, Б. Т. Юсіфлі / Юр. наука : Науковий юридичний журнал, 2015. №2.
3. Тимошук В. П. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / В. П. Тимошук, А. М. Школик. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Євгеній Аношин,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yevhenii Anoshyn,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ірина Дудко, доктор політичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ПАРЛАМЕНТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

INSTITUTIONAL CHANGES OF THE PARLIAMENT UNDER THE CONDITIONS OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION COURSE

The work is devoted to the analysis of institutional support for the activity of the Parliament of Ukraine and highlighting the main directions of its reform in the context of the European vector of the country's development.

Keywords: *Verkhovna Rada of Ukraine, parliament, parliamentary reform, Constitution of Ukraine, European integration.*

На сьогоднішній день, необхідність модернізації влади в Україні для забезпечення подальшого сталого розвитку країни є невід'ємною складовою. Протягом тривалого періоду не було узгодженої думки щодо конкретної моделі модернізації в суспільстві та професійному середовищі органів управління країною. Але на початку ХХІ століття було прийняте рішення про інтеграцію України до європейських політичних та соціально-економічних структур, що визначило напрямок подальшого розвитку країни. Поступово були сформульовані дві провідні цілі цього курсу: перехід до парламентсько-президентського типу республіканського устрою з дотриманням європейських стандартів та логічно пов'язана з цією реформою децентралізація влади як засіб створення сильного місцевого самоврядування Європейського зразку. У 2014 році ці цілі були закріплені у відповідних державно-політичних актах, а вже у 2022 були зроблені перші серйозні кроки.

Сучасні тенденції організації публічного управління в країнах ЄС спрямовані на демократичну децентралізацію влади та його інституційні зміни, що досягається шляхом делегування достатніх повноважень на найближчий до народу рівень управління. Ці реформи призводять до розширення компетенцій регіональних та місцевих органів влади. Тому інституційні зміни парламенту слід розглядати як важливий крок у впровадженні принципів публічного управління в Україні, заснованих на національному досвіді державотворення та вимогах ЄС. В зв'язку з цим, аналіз власного досвіду створення нормативно-правової бази інституційних змін парламенті є важливим.

На сьогоднішній день, актуальним є питання впровадження парламентської реформи, спрямованої на посилення інституційної спроможності парламенту та забезпечення ефективного виконання його основних функцій: законодавчої, контрольної та представницької.

Важливо зазначити, що впровадження парламентської реформи становить одну з передумов для здійснення інших ключових реформ в державі. Оскільки законодавча база є інструментом, що допомагає впроваджувати необхідні зміни в країні. Реалізація парламентської реформи повинна відбуватись взаємодією з широкомасштабними реформами, які проводяться в Україні за ініціативами Верховної Ради України, Президента та Уряду.

Забезпечення ефективної діяльності парламенту становить основу для стабільності та забезпечення сталого розвитку України. Розпочата реалізація парламентської реформи відкриває можливість для якісних змін в інституційній структурі Верховної Ради України, що в значній мірі покращить її роботу, впроваджуючи найкращі стандарти парламентської діяльності, що застосовуються у світі. Парламент, незалежно від складу і політичної приналежності, має функціонувати як максимально ефективний орган, спрямований на захист національних інтересів українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Доповідь та Дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України. URL: <http://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES16508/20160301RES16508.pdf>.

2. Комунікаційна стратегія Верховної Ради України на 2017–2022 роки. URL: <http://portal.rada.gov.ua/uploads/documents/44841.pdf>.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода від 27 черв. 2014 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820.

4. Пухтинський М., Власенко О. Система управління на регіональному та місцевому рівнях потребує змін. Яких саме?//Теоретичний і громадсько-політичний журнал/ВР України. 2022. No 22. С. 24–35. URL: <http://www.viche.info/journal/387>.

Михайло Багінський,

головний науковий співробітник Комунальної науково-дослідної установи «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста»

Mykhailo Baginskyi,

chief researcher of Municipal Research Institution «City Development Institute»

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ» У М. КИЄВІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

PUBLIC MANAGEMENT OF THE SPHERE «PHYSICAL CULTURE AND SPORTS» IN KYIV IN THE POST-WAR PERIOD

The formation of a healthy nation, the physical and psychological development of children and youth, the development of professional sports in wartime conditions, the problems of financing and reforming the system of public administration in the field of physical culture and sports are important aspects of the development of the country and a separate community. A systematic approach, bringing the infrastructure up to international standards, supporting physical culture and sports oriented public organizations and involving persons with disabilities in physical culture and health activities and physical culture and sports rehabilitation is necessary.

Keywords: physical culture, sport, public administration, system, development of public administration in the field of physical culture and sports.

Війна на території України, пандемія COVID-19, проблеми інвалідизації населення, необхідність реабілітації військовослужбовців, які повертаються з фронту, залучення постраждалих до активного способу життя, вимагають змін у політиці розвитку публічного управління у сфері фізичної культури та спорту. Як зазначає О.Пархоменко-Куцевіл: «фізична культура та спорт – може стати об'єднувальною основою формування сильної активної незламної нації, засобом реабілітації постраждалих від війни, популяризацією через професійний спорт українських досягнень, ідентичності, розуміння проблем нашої країни та підтримки миру в світі» [1].

Разом з тим, максимальному використанню потенціалу фізичної культури й спорту для виконання всіх цих завдань перешкоджають такі фактори, як відсутність системності в публічному управлінні; нечітке визначення його пріоритетів; недостатній рівень бюджетного фінансування; відсутність стимулюючих механізмів для приватних структур, що інвестують у розвиток зазначеної галузі; правова неоформленість взаємин між державою й недержавними суб'єктами господарської діяльності тощо. Втрата системного регулювання галуззю як цілісною системою зумовлює зниження обсягу фізкультурно-спортивних послуг, які надаються населенню, що, у свою чергу, не сприяє забезпеченню оздоровлення нації.

І. Гасюк підкреслює, що під поняттям «система державного управління розвитком фізичної культури і спорту» можна розуміти цілеспрямований, систематичний, організуючий, координуючий, контролюючий вплив з боку системи органів державного управління на галузь фізичної культури і спорту з метою підвищення ефективності її функціонування, задоволення потреб держави, різних соціальних верств суспільства, окремих громадян в галузі фізичної культури і спорту, що у свою чергу характеризує ефективність діяльності системи органів державного управління галуззю [2].

У свою чергу, вважаємо, що сфера фізкультури і спорту на рівні міст може розглядатися як відкрита система, що розвивається на базі нормативно-правових засад, потреб та статуту територіальної громади і загальних принципів управління.

Так, на рівні м.Києва, як і інших територіальних громад, можна визначити наступні види управлінських відносин в сфері фізичної культури і спорту: а) між супідрядними виконавчими органами місцевого самоврядування та державної влади, що знаходяться

на різному організаційно-правовому рівні (наприклад, центральні (міністерство), міські, районні у місті органи влади та посадові особи); б) між несупідрядними органами виконавчої влади місцевого самоврядування, які перебувають на однаковому організаційно-правовому рівні (наприклад, департамент молоді та спорту КМДА та департамент освіти і науки КМДА, який також опікується питаннями фізичної культури і спорту); в) між виконавчими органами місцевого самоврядування та комунальними підприємствами і установами, які знаходяться в їхньому організаційному підпорядкуванні (наприклад, комунальний заклад Київський міський центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт»); г) між виконавчими органами місцевого самоврядування та підприємствами і установами, які не знаходяться в їхньому організаційному підпорядкуванні (віданні) (наприклад, Київське обласне відділення (філія) комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України), але при цьому територіально у місті; д) між виконавчими органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями (федераціями, клубами); з) між виконавчими органами місцевого самоврядування та громадянами. Така розгалужена система не може бути статичною, постійно потребує врегулювання та удосконалення.

Наразі багато спортсменів зі зброєю в руках пішли захищати державу, дехто став волонтером і допомагає Збройним Силам України. Інші - продовжують свої тренування та йдуть на змагання, приносячи нові перемоги для України.

Спортсмени-кияни досягнули високих результатів на світовому рівні:

- XI Всесвітні ігри в Бірмінгемі – отримано 3 золоті, 2 срібні та 3 бронзові медалі,
- XXXII Літні Олімпійські ігри в Токіо 2020-2021 – отримано 2 золоті медалі,
- XVI літні Паралімпійські ігри в Токіо – отримано золоту та срібні медалі,
- XIII зимові Паралімпійські Ігри у Пекіні – отримано 4 золоті та 3 срібні медалі,
- XXIV Літні Дефлімпійські ігри у Кашіас-ду-Сул – отримано 31 золотих, 27 срібних та 20 бронзових медалей.

У Києві продовжує функціонувати дві школи вищої спортивної майстерності, Київський спортивний ліцей-інтернат. Кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) зросла з 89 у 2018 році до 91 у 2022 році (64 ДЮСШ перебували у комунальній власності). У 2022 році, незважаючи на воєнний стан, діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл, 2 шкіл вищої спортивної майстерності та Київського спортивного ліцею-інтерната, як і діяльність ДЮСШ «Прометей», ДЮСШ «Шанс», ДЮСШ «Метеор», що працюють із дітьми з інвалідністю, було збережено.

Якщо протягом 2018-2021 років відбувалось зростання видатків з бюджету міста Києва на фінансування сфери фізичної культури і спорту з 1% загальних видатків до 2,1%, то у 2022 році відбулось скорочення до 1,4%. У місті Києві протягом 2022 року не працювали 79 спортивних об'єктів.

Важливо, що департаментом молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) з серпня 2022 року розпочато роботу з контролю щодо наповнення Електронного реєстру спортивних споруд. Виявлено, що значна кількість спортивних споруд у столиці потребує ремонту, в тому числі капітального.

Необхідність приведення до міжнародних стандартів інфраструктури та матеріально-технічної бази фізичної культури та спорту, активного відпочинку та оздоровлення, обумовлює:

- створення сучасних багатофункціональних навчально-тренувальних, спортивних та оздоровчих комплексів;
- вдосконалення матеріально-технічного забезпечення дитячого, дитячо-юнацького та резервного спорту (придбання спортивного обладнання довгострокового використання та інвентарю для ДЮСШ тощо);
- приведення об'єктів інфраструктури КП «Київський іподром» до належного матеріально-технічного стану;
- створення та будівництво спортивних зон в місцях масового відпочинку киян (зокрема, парки, сквери, пляжі тощо).
- організацію на базі Національного університету фізичного виховання і спорту України професійного навчання та підвищення кваліфікації працівників у галузі фізичної культури і спорту міста, у тому числі реабілітологів.

Окремим напрямком має стати підтримка громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості та залучення осіб з інвалідністю до фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізкультурно-спортивної реабілітації, підготовка і проведення Ігор Нескорених та інших спортивних змагань у параолімпійському стилі.

Список використаних джерел

1. Пархоменко-Куцевіл О.І. Нормативно-правові механізми розвитку публічного управління у сфері фізичної культури і спорту: національний та закордонний досвід. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2023. Вип. 33. С. 91-96.

2. Гасюк І.Л. Державне управління фізичною культурою та спортом: стан та перспективи розвитку: [монографія] / І.Л. Гасюк. Х.: ПП Балюк І. Б., 2011. 432 с.

Ольга Берданова,

доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Марина Ломко,

студентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olha Berdanova,

Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-0776-1868>

Maryna Lomko,

student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-3748-2552>

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В ПРОЦЕСІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

INTERACTION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE PROCESS OF SPATIAL PLANNING OF THE TERRITORIES DEVELOPMENT

The importance of interaction of public authorities in conditions of decentralization is highlighted. The goals and directions of interaction in the process of spatial planning of the territories development have been determined. The role of national and local level management bodies for the formation of planning decisions is outlined. The importance of public and business involvement in the creation of local development policy is emphasized.

Keywords: public authorities, interaction, spatial planning.

Взаємодія органів публічної влади є важливою та необхідною умовою формування ефективної політики місцевого розвитку в умовах децентралізації.

Основна мета взаємодії органів публічної влади на місцевому рівні полягає у забезпеченні соціально-економічного зростання та задоволенні потреб громадян. Методи, напрями цього процесу суттєво залежать від сфери взаємодії, ступеню її урегульованості в нормативно-правовому полі.

В Україні, в умовах впровадження та ефективного функціонування децентралізованої системи управління, створюється низка можливостей для місцевої спільноти та кожного окремого громадянина щодо відстоювання своїх прав, самостійного формування місцевої політики, визначення напрямів розвитку тощо.

Водночас територіальна громада не є відокремленою, закритою системою. Навпаки, вона розглядається як частина більших систем (району/регіону/держави), що формує необхідність координації місцевої політики розвитку та загальнодержавних і регіональних інтересів, які мають забезпечуватися у конкретних громадах.

Яскравим прикладом збалансованого підходу до співпраці органів публічної влади є просторове планування територій.

Просторове планування формує поселенський, економічний, інфраструктурний, соціальний, екологічний каркас територій, тому, природньо, що державні, регіональні та місцеві інтереси мають бути узгоджені. Можна стверджувати, що взаємодія органів публічної влади в процесі просторового планування розвитку території є важливою складовою забезпечення ефективного і сталого розвитку як територіальної громади, так і України в цілому.

Відмітимо, що в Україні процес взаємодії органів публічної влади в процесі просторового планування розвитку території регулюється законодавством та передбачає співпрацю різних інституцій місцевого та національного рівнів.

Місцева рада відповідної території приймає стратегічні рішення стосовно просторових програм, розробки містобудівної документації тощо. Депутати обговорюють і затверджують основні напрями територіального розвитку, залучаючи до цього процесу громадськість. Виконавчі органи місцевого самоврядування, у свою чергу, забезпечують реалізацію прийнятих рішень у межах своїх повноважень.

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України надає фінансову підтримку та рекомендації щодо розвитку територій, сприяючи координації між різними рівнями публічного управління. Також відповідає за розвиток спільної транспортної та інженерної інфраструктури територій, що важливо для забезпечення ефективного розвитку усіх громад.

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України формує державну екологічну політику, сприяє створенню екологічного каркасу територій у процесі просторового планування та забезпечує контроль за впливом просторового розвитку територій на природне середовище.

Міністерство економіки України, формуючи державну економічну політику, здійснює аналіз економічного потенціалу регіонів та надає рекомендації щодо створення умов для економічного зростання територій.

Громадські організації роблять важливий внесок у процес просторового планування, представляючи голос територіальної громади та забезпечуючи врахування потреб її мешканців (наприклад, шляхом участі жителів громади у громадських слуханнях, обговореннях містобудівної документації).

Бізнес-середовище має великий вплив на розвиток територіальної громади, тому необхідно співпрацювати з підприємцями для визначення напрямів економічного розвитку, що далі відображається у просторових програмах.

Взаємодія між органами публічної влади у процесі просторового планування полягає в обговоренні та узгодженні цілей і завдань розвитку територій, а також у вирішенні питань фінансування стратегічних просторових планувальних рішень.

Список використаних джерел

1. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI (із змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

2. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР (із змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Посібник з питань просторового планування (для уповноважених органів містобудування та архітектури об'єднаних територіальних громад) URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/347/1.pdf>

Юрій Бутюцький,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yurii Bytiutskyi,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ігор Рейтерович, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

CURRENT TRENDS AND PERSPECTIVES OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY

It was established that transformational processes are taking place in modern society, which cause a significant number of challenges and problems. It has been proven that digitalization processes require the formation of a systemic state policy taking into account the experience of developed countries of the world. Approaches to the interpretation of the concept of «state policy» are analyzed. The regulatory and legal basis in the field of digital economy development is investigated. Promising directions for the development of the digital economy are proposed.

Keywords: *government policy, government regulation, digitalization, economic development, digital transformation.*

18

В умовах сучасності цифрові технології проникають у різні сфери діяльності, здійснюючи суттєвий вплив на суспільство, його життєдіяльність та створюючи різноманітні можливості для соціально-економічного розвитку країни. Цифрові технології сприяють «подоланню соціальної ізоляції, підвищенню продуктивності праці, впровадженню інновацій» [1], а також докорінному перетворенню життя суспільства, забезпеченню «процвітання націй» [2].

З одного боку, економія від масштабу та мережевих ефектів, що дає використання цифрових технологій, дозволяє сформувати додаткові резерви для економічного росту країн, з іншого – трансформаційні процеси, які при цьому відбуваються, спричиняють значну кількість викликів і проблем [3], а тому потребують своєчасного реагування та вирішення у межах відповідної державної політики.

Основними питаннями, яких має торкнутися державна політика у сфері розвитку цифрової економіки є «рівень розвитку інфраструктури та доступ до необхідних даних; забезпечення кібербезпеки; формування необхідної нормативно-правової бази; стимулювання інвестиційних процесів тощо» [4, с.85].

Процеси цифровізації потребують формування системної державної політики з врахуванням досвіду розвинутих країн світу, котрі вже мають напрацьований роками досвід запровадження інструментів державного регулювання у сфері розвитку цифрової економіки.

Варто відмітити, що система державного управління у сфері розвитку цифрової економіки вже має певні напрацювання, що дозволить визначити сучасні тенденції та перспективи її розвитку в цьому напрямі.

Термін «державна політика» у науковому колі характеризується як «відносна стабільність організації та цілеспрямована діяльність державних інституцій, яка здійснюється ними безпосередньо чи опосередковано щодо певної проблеми або сукупності проблем, що впливає на життя суспільства» [5, с. 32]; як «сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною владою цілей) і система державного управління розвитком країни» [6, с. 8]; як набір цінностей, цілей і знарядь, пов'язаних із визначенням суспільних

проблем, що вимагають уваги [7]; як «заснована на чинних нормативно-правових актах, узгоджена за цілями система державно-управлінських заходів із боку органів державної влади, спрямована на реалізацію функцій держави у сфері цифрових трансформацій із метою просування цифрових технологій у всі сфери суспільного життя та забезпечення належних умов і можливостей для цифровізації національного господарства, з дотриманням базових принципів і забезпеченням цифрової безпеки, цифрових прав і свобод, інтересів громадян, суспільства та держави загалом» [4, с.86].

Європейський досвід свідчить про застосування стратегічного підходу при формуванні державної політики цифрового розвитку, що передбачає запровадження «цифрових адженд», спрямованих на активні цифрові трансформації та формування Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу. Для цифрового розвитку розвинутих країн світу є характерним міжнародне співробітництво й інтеграція, що досягається сумісністю стандартів, протоколів та інтерфейсів.

Формування в Україні державної політики у сфері розвитку цифрової економіки розпочинається із запровадження низки законодавчих ініціатив. Фактично дорожньою картою цифрової трансформації української економіки стала Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 рр., яка передбачала низку заходів з упровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій, а також визначає критичні сфери та проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій [8].

Крім того, цифрова адженда визначала такі цілі цифрового розвитку країни: прискорення економічного зростання та залучення інвестицій; трансформацію секторів економіки у конкурентоспроможні й ефективні; технологічну та цифрову модернізацію промисловості та створення високо-технологічних виробництв; доступність для громадян переваг і можливостей цифрового світу; реалізацію людського ресурсу, розвиток цифрових індустрій і цифрового підприємництва [8].

Ще одним визначальним нормативно-правовим документом для розвитку цифрової економіки стала Національна економічна стратегія на період до 2030 р., в якій закріплена основна економічна візія розбудови країни як «ефективної цифрової сервісної держави», а розвиток цифрової економіки визначений як один із «драйверів економічного зростання України» [9].

Водночас, Концепція спрямована на розв'язання низки проблем, пов'язаних із недостатньою цифровізацією країни: низький рівень розвитку цифрових інфраструктур, недостатність цифровізації сфери державної статистики, слаборозвиненість цифрових навичок у громадян, низький рівень цифровізації секторів фінансів та торгівлі, недостатність стимулів щодо розвитку цифрових трансформацій у секторах економіки та відсутність комплексного бачення цифрових трансформацій сфер життя. Всі ці фактори стримують зростання цифрової економіки в Україні [9].

Подолання цих та інших негативних тенденцій розвитку цифрової економіки вбачається шляхом реалізації низки заходів з підвищення рівня цифрових компетентностей населення, створення якісної системи навчання цифрових компетенцій для всіх груп населення, які мають порівняно низькі цифрові навички (зокрема особи пенсійного віку, мешканці сіл), створення в системі освіти програм різного рівня складності для дорослих щодо опанування цифрових компетентностей; підвищення якості державних електронних сервісів, цифровізація процесу отримання документів дозвільного характеру, гармонізація сервісів електронної ідентифікації; гармонізація цифрового законодавства; а також реалізацію інших заходів, спрямованих на стимулювання цифрових трансформацій в різних сферах життєдіяльності українського суспільства.

Також варто відмітити роль Концепції розвитку цифрових компетентностей, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р, яка визначала пріоритетні напрями і основні завдання з питань розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей, підвищення рівня цифрової грамотності населення, зокрема працездатних

осіб, громадян похилого віку, малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю, інших вразливих груп населення, в умовах розвитку цифрової економіки та цифрового суспільства [10].

Аналізуючи напрацювання у сфері розвитку цифрових трансформацій, варто зауважити про такі перспективні напрями розвитку цифрової економіки як розроблення нормативно-правового підґрунтя в означеній сфері (зокрема, щодо використання хмарних технологій, безпеки та захисту інформації); гармонізація законодавства із чинними міжнародними нормативно-правовими актами у галузі захисту інформації; стимулювання цифровізації галузей економіки; розвиток інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій, відповідної інфраструктури, збільшення рівня покриття Інтернетом; реалізацію сучасних проєктів із здійснення цифрових трансформацій у різних сферах життєдіяльності суспільства, тощо.

Список використаних джерел

1. World Bank Group. World Development Report 2016: Digital Dividends. Washington, DC : World Bank, 2016. 330 p.
2. Dahlman C., Mealy S., Wermelinger M. Harnessing the digital economy for de-veloping countries. OECD Development Centre Working Papers. OECD Publishing. Paris, 2016. No 334. 80 p.
3. World Investment Report 2017: Investment and digital economy. UNCTAD, 2017. URL: https://unctad.org/en./publicationslibrary/wier2017_en/pdf.
4. Островий О.В. Формування державної політики цифрового розвитку: сучасні тенденції та перспективи. *Таврійський науковий вісник*. 2021. № 3. С. 85-91.
5. Валецький О.Л. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження : монографія. Київ : НІСД, 2001. 242 с.
6. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.
7. Brynjolfsson E., Kahin B. Understanding the Digital Economy: Data, Tools, and Research [reprint]. USA : MIT Press, 2002. 407 p.
8. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67. Офіційний вісник України. 2018. № 16. Ст. 560.
9. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 р. : Постанова від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
10. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p#Text>

Ольга Горулько,

здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Olga Gorulko,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

<https://orcid.org/0000-0002-6845-4928>

КООРДИНАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНИ – ВИМОГА ЧАСУ

COORDINATION ACTIVITIES OF STATE GENDER POLICY SUBJECTS IN UKRAINE – THE NEED OF THE TIME

The Parliament and the Government are the main authorized subjects of the state gender policy, which is understood as a set of management actions of the subjects responsible for ensuring the equality of women and men in the state, society, family. Such administrative actions include the adoption of administrative decisions in the form of a law, resolution, resolution, declaration, appeal, statement, state program, etc.

In the parliament, the Representative of the Verkhovna Rada of Ukraine's Commissioner for Human Rights on issues of non-discrimination and gender equality is responsible for the formation and implementation of the state gender policy; ; in the Cabinet of Ministers of Ukraine - Representative of the Government Commissioner for Gender Policy. Their powers are different and insufficiently coordinated in matters of timely and high-quality implementation by the state of international and domestic gender obligations. Therefore, it is proposed to strengthen the coordination of their activities, both in the structure of the Ombudsman Institute and in the structure of the Verkhovna Rada of Ukraine by coordinating the activities of their secretariats and representative offices.

Keywords: *gender, gender obligations, gender policy, subjects of gender policy, parliamentary activity.*

Акцентуємо увагу на тому, що в Україні, не зважаючи на глибинні традиції українського народу щодо паритетності в суспільстві і державі [4], все ж доволі повільно виконуються міждержавні та внутрішньо-державні гендерні зобов'язання. Зокрема, це стосується виконання чинного гендерного законодавства України, що ґрунтується на основі базових міжнародних нормативно-правових актів, таких як Загальна декларація прав людини (1948), Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок (1967), Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок (1993), Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки.

До факторів стримування темпів реалізації *гендерної політики*, під якою розуміється «сукупність управлінських дій суб'єктів, відповідальних за забезпечення рівності жінок і чоловіків у державі, суспільстві, родині, сім'ї, що характеризуються прийняттям управлінських рішень у формі законів, постанов, програм, наказів, розпоряджень тощо» [4], ми відносимо не достатню координацію у роботі основних уповноважених представників органів державної влади (парламенту й уряду), відповідальних за прийняття і контроль дотримання чинного законодавства у цій сфері.

Про це свідчить, проведений нами аналіз чинного законодавства України щодо базових функцій основних суб'єктів державної гендерної політики, таких як Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з питань недискримінації та гендерної рівності та Представник Урядового уповноваженого з питань гендерної політики (див. : Табл. 1).

Таблиця 1. Суб'єкти гендерної політики у сфері парламентської діяльності та їх управлінські функції

Управлінські функції	
Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з питань недискримінації та гендерної рівності	Представник Урядового уповноваженого з питань гендерної політики,
<p>– контроль за дотриманням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;</p> <p>– розгляд звернень про випадки дискримінації та насильства за ознакою статі, ведення обліку та узагальнення таких випадків;</p> <p>– звернення до суду із заявами про дискримінацію з метою захисту суспільних інтересів;</p> <p>– внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації, застосування та припинення позитивних дій;</p> <p>– висвітлення питання дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та насильства за ознакою статі у щорічній доповіді та інше</p>	<p>– сприяння забезпеченню реалізації єдиної державної гендерної політики;</p> <p>– участь у координації роботи міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;</p> <p>– проведення моніторингу щодо врахування КМУ принципу гендерної рівності під час прийняття нормативно-правових актів;</p> <p>– участь у здійсненні Прем'єр-міністром України представництва КМУ у міжнародних зустрічах і форумах;</p> <p>– співпраця та взаємодія з громадянським суспільством з питань щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства</p>

Джерело: авторська розробка на основі : [1-2; 4-5].

Як видно з таблиці 1, в ній практично відсутні управлінські функції основних суб'єктів державної гендерної політики щодо дотримання ними контролю та моніторингу за виконанням гендерних зобов'язань нашої держави - міжнародних та внутрішніх.

Вважаємо, що головний суб'єкт формування державної гендерної політики – Верховна Рада України, до складу якої входять Омбудсмен, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та його секретаріат, парламентські комітети і фракції/групи та їхні секретаріати, парламентарі та їхні помічники-консультанти, міжпарламентські об'єднання/групи, має посилити співпрацю з Представником Урядового уповноваженого з питань гендерної політики та його секретаріатом у сфері забезпечення контролю й моніторингу за виконанням гендерних зобов'язань нашої держави, відображених, зокрема, у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [5] та Указі Президента України «Про Національну стратегію у сфері прав людини» [6]. Має бути посилена функція координування між усіма суб'єктами формування і реалізації державної гендерної політики. Адже, саме ця функція в управлінні забезпечує, так званій, «динамізм системи» [3].

Як висновок зазначимо, що розвитку гендерно-чутливої парламентської діяльності в Україні сприятимуть більше узгоджені управлінські функції представників парламенту й уряду з гендерних питань, які входять до складу інституту Омбудсмена – головного відповідального від держави за контроль дотриманням законних прав й інтересів громадян у діяльності органів виконавчої влади і посадових осіб у сфері гендерної політики.

Список використаних джерел

1. Галіцина Н.В. Механізм забезпечення гендерної рівності в органах Національної поліції України. Юридичний науковий електронний журнал. № 5/2020 ULR: file:///C:/Users/Lida/AppData/Local/Temp/Rar\$DIa4800.32302/27.pdf (дата звернення: 01.08.2023).
2. Герасименко Г.В. Гендерні аспекти соціально-економічної політики в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.09.01. Київ, 2004. 223 с.
3. Громова О.Є. Роль координаційної функції в процесі управління організацією. Економіка і суспільство. 2016. № 7. С. 256 - 259. ULR://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/43.pdf (дата звернення: 01.08.2023).
4. Даниленко Л.І., Гошовська В.А. Гендерні традиції українського народу та їх розвиток у сучасних умовах відновлення держави. Регіональні студії. 34/2023. С. 7-12. http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/34/34_2023.pdf
5. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Закон України від 08 вересня 2005 року № 2866-IV (ст. 561., ст. 9; ст. 12; ст. 10). ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 17.08.2023).
6. Про Національну стратегію у сфері прав людини. Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. ULR://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text (дата звернення: 17.08.2023)

Сергію Гуца,

студент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, керуючий справами Радивилівської міської ради Дубенського району Рівненської області

Serhii Hushcha,

student of the Department of Regional Policy, Educational and Scientific of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, head of affairs of the Radyvyliv city council of the Duben district of the Rivne region
<https://orcid.org/0000-0001-7284-1667>

Науковий керівник: **Олександр Титаренко**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТИМУЛЮВАННЯ МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ ЯК ДОДАТКОВЕ ДЖЕРЕЛО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ СПІВПРАЦІ МІЖ ГРОМАДАМИ НА ПРИКЛАДІ ГРОМАД РІВНЕНЩИНИ

STIMULATION OF INTERMUNICIPAL COOPERATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES AT THE REGIONAL LEVEL, AS AN ADDITIONAL SOURCE OF FULFILLING THE TASKS OF COOPERATION BETWEEN COMMUNITIES ON THE EXAMPLE OF THE COMMUNITIES OF RIVNENSCHINA

The cooperation of territorial communities is an extremely important tool for solving problems on the ground, the solution of which involves several interested communities, which do not have enough independent resources (budgetary, material) to solve them on their own. Since the entry into force of the Law of Ukraine No. 1508-VII dated 17.06.2014 «On Cooperation of Territorial Communities» [1], local self-government bodies have received regulatory and legal means of combining their own assets to overcome existing problems, as well as saving budget funds through the formation joint institutions, establishments, communal enterprises, bodies, services and implementation of joint tasks. Despite the available mechanisms for solving problematic issues of local importance, by joining efforts in the form of MMCs, not all communities take advantage of the opportunities of intermunicipal cooperation. With this in mind, some regions of Ukraine stimulate inter-municipal cooperation with additional financial sources, in particular, such support is practiced in the territory of the Rivne region.

Keywords: Cooperation of communities, stimulation of inter-municipal cooperation, competitions for the support of cooperation projects, inter-municipal cooperation.

Розвиток інституту співробітництва територіальних громад є одним з основних засад розвитку українського суспільства, його сталого розвитку, а також стратегічною ціллю функціонування сильних, самостійних та самодостатніх громад. Особлива увага розвитку міжмуніципального співробітництва приділяється на Рівненщині, зокрема фінансовій підтримці наявного співробітництва.

Співробітництво територіальних громад є пріоритетом Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 року схваленої рішенням сесії Рівненської обласної ради № 1618 від 13 березня 2020 року «**Про Стратегію розвитку Рівненської області на період до 2027 року**»: стратегічна ціль №2 «Збалансований розвиток територій», операційна ціль №2.2. «Стимулювання економічної активності в громадах», завдання №2.2.5. «Розвиток співробітництва громад» [2].

Рівненська область займає четверту сходинку за кількістю укладених договорів про співробітництво між громадами після Полтавської (128), Вінницької (94) та Львівської

областей (82). Громадами Рівненської області укладено 73 договори про співробітництво громад. Станом на 01.10.2023 інструментами міжмуніципального співробітництва скористалися 59 громад області з 64. Це значний показник, який свідчить про велику зацікавленість громад у використанні механізмів співробітництва у вирішенні питань місцевого значення.

Необхідно відмітити, що з 73 укладених договорів ММС, у 14 закінчився термін дії. Тобто, сьогодні на Рівненщині діючими є 59 таких договорів [3]. Схожа ситуація із станом ММС спостерігається по всій Україні. Оскільки близько в 30 відсотків укладених громадами договорів про співробітництво громад закінчився термін дії.

Слід зауважити, що в період дії воєнного стану в Україні громадами Рівненської області укладено 19 договорів про співробітництво громад, що вигідно відрізняє область від інших регіонів нашої держави.

Найбільша кількість договорів у сфері ММС на Рівненщині укладена в 2020 році, на що певним чином вплинула підтримка стимулювання укладення таких договорів, запровадженим згідно з рішенням Рівненської обласної ради від 11 березня 2016 року №121 «Про щорічний обласний конкурс проектів розвитку територіальних громад» (з внесеними змінами), конкурсом проектів розвитку територіальних громад [4]. Проекти пов'язані з реалізацією договорів про співробітництво громад, відібрані за результатами даного конкурсу фінансуються за рахунок коштів обласного бюджету. Учасниками Конкурсу можуть бути проекти, розроблені сільськими, селищними, міськими та районними радами, а також проекти, розроблені та подані спільно кількома територіальними громадами. Завдяки участі в даному конкурсі громади отримали додатковий фінансовий ресурс на реалізацію завдань визначених договорами про співробітництво.

Станом на 01 червня 2023 року з 59 діючих договорів у сфері міжмуніципального співробітництва укладених громадами Рівненської області, фактично виконуються лише 40, причиною чого є також, відсутність з 2021 року фінансування з обласного бюджету вищезгаданого конкурсу проектів розвитку громад у сфері співробітництва.

Серед причин, які впливають на розвиток співробітництва громад, є відсутність юридичної відповідальності для суб'єктів співробітництва за невиконання умов договорів та те, що деякі громади не розуміють та не вбачають міжмуніципальну ефективним, найдієвішим механізмом вирішення питань місцевого значення.

Слід зауважити, що громадами області практично не використовується такі форми співробітництва, як: делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів, або утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень. Використання, яких дало б змогу значно скоротити видатки на утримання у два, а то в три рази штатів ОМС, після завершення активного процесу децентралізації в Україні.

Безперечно, що фінансове стимулювання громад на здійснення міжмуніципального співробітництва є надзвичайно важливим, для подальшого розвитку співпраці між громадами та ефективного використання та економії бюджетних коштів, але зазначена підтримка повинна здійснюватися за допомогою наступних принципів:

1. Право на фінансове стимулювання мають договори ММС, укладені на три і більше років, або укладені на невизначений термін, за позитивними результатами їх ефективності визначеними у щорічному звіті про їх виконання.
2. Договори ММС, сторонами яких є суб'єкти співробітництва і порушують умови договорів про співробітництво, не допускаються до оцінювання.
3. Стимулювання не повинно бути метою співробітництва, а додатковим ресурсом досягнення його завдань.
4. Перевага надається тим договорам, кінцевим результатом визначення ефективності яких є зменшення видатків на утримання працівників закладів, установ комунальної форми власності з одночасним підвищенням ефективності виконання ними завдань.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» № 1508-VII від 17 червня 2014 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 09.02.2023).

2. Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2027 року URL: <https://ror.gov.ua/rishennya-oblasnoyi-radi-7-sklikannya/1618-pro-strategiyu-rozvitku-rivnenskoyi-oblasti-na-period-d-1584614121> (дата звернення - 10.06.2023).

3. Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад розміщеного на офіційній сторінці Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України URL: <https://mtu.gov.ua/content/reestr-dogovoriv-pro-spivrobotnictvo-teritorialnih-gromad.html> (дата звернення: 19.07.2023)

4. Рішення сесії Рівненської обласної ради від 11 березня 2016 року №121 «Про щорічний обласний конкурс проєктів розвитку територіальних громад» URL: <https://ror.gov.ua/rishennya-oblasnoyi-radi-7-sklikannya/121-pro-shorichnii-oblasnii-konkurs-proektiv-rozvitku-terito>.

Лідія Даниленко,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Олена Мусієнко,

здобувачка ступеня магістр ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Lydia Danylenko,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, DrHb

<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

Olena Musienko,

master's degree candidate «Parliamentarism and Parliamentary Activity» in the specialty «Public Management and Administration» of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

ГЕНДЕРНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ЗАХИСТІ СВОБОДИ І НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

GENDER TRADITIONS OF THE UKRAINIAN PEOPLE TO PROTECT THE FREEDOM AND INDEPENDENCE OF COUNTRY

26

The formation of gender traditions of the Ukrainian people over many centuries is confirmed by the high potential of our state's democracy and the maturity of society.

Historically, it has been proven that the level of gender in the relations of both sexes in the family, society and the state depended on the political system of the state, as evidenced by the dynamics of changes in gender parity models- from the economic equality of women and men (in the ancient times of the pre-Christian era) to the active struggle for gender equality (during the Enlightenment) and to the development of new gender practices (at the time of Ukraine's independence).

Preservation and multiplication of gender traditions of the Ukrainian people is considered an important factor in achieving freedom and independence of our state; it is manifested through indicators of the formation of tolerant thinking, overcoming gender stereotypes, achieving a responsible attitude towards the fulfillment of international and domestic gender obligations.

Keywords: *gender, gender traditions, independence, gender parity, gender equality, democracy, gender obligations.*

У XXI столітті практично в усіх справах демократичних держав світу застосовується гендерний підхід, так званий гендерний мейнстримінг. Більшість із них визнають принцип паритетності як важливий критерій зрілості суспільства, в якому забезпечується справедливість, рівність, свобода, народний суверенітет, які є базовими характеристиками демократії. Тому, держави розвинутої демократії мають низький рівень індексу гендерної нерівності. Україна, також за роки незалежності, вдвічі покращила ситуацію з Індексом гендерної нерівності. «У 1991 році він становив 0,472, а в 2021 році – 0,200. Найгірша ситуація з рівністю статей в Україні була у 1993-1994 роках (0,474), найкраща – у 2020 році (0,198)» [5].

Однак війна рф проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, показала, що «перспектива гендерної рівності у світі стає дедалі більш віддаленою, для її досягнення потрібно близько 300 років [5]. Серед негативних тенденцій, які уповільнюють прогрес

зазначено: обмеження прав жінок в Афганістані та Ірані; насильство у зонах воєнних конфліктів (зокрема, в Україні); обмеження репродуктивних прав.

Тому боротьба за гендерну рівність є одночасно і боротьбою за незалежність і демократію.

Для України такий підхід є традиційним і набув звичаєвого статусу з давніх часів. І нині, український народ, незалежно від статті, боронить свою незалежність і демократію у війні з РФ. Як зазначає Міністерство оборони України: «Понад 60 тисяч жінок виконують надскладні завдання військовослужбовців і волонтерів, серед них - 5 тисяч жінок служать на передньому краї» [7].

В цілому, частка військовослужбовиць в арміях світу варіює: «від 3 % в Індії до 10 % - у Великій Британії, 15 % - у Франції, 13 % - у Швеції, 16 % - у США, 15,3 % - у Канаді, 27 % - у Південній Африці» [4].

В Україні жінки впродовж багатьох століть разом із чоловіками виборювали незалежності для своєї держави і відстоювали рівність своїх прав.

Вітчизняні науковці підтверджують історичний досвід формування української моделі гендерної рівності, наголошуючи на тому, що українському народові притаманні гендерні традиції щодо єдності і рівноправності жінок і чоловіків у справах власної держави [8].

Ці традиції є основою «коду» української нації. І, як стверджують науковці, «українці несуть в собі певний генетичний код нації, який створився на протязі віків та відображається в їх життєдіяльності, менталітеті та суспільному житті, формує їх національний характер» [9].

Тому ми стверджуємо, що історичний досвід становлення гендерної демократії в Україні ґрунтується на традиції українського народу щодо паритетного (рівного) становища обох статей (жінок і чоловіків) у сім'ї, суспільстві та державі. Рівень такої паритетності залежить від способу організації влади в державі, рівня її демократичності та зрілості суспільства.

Так склалось історично, що з давніх язичницьких часів і у дохристиянську добу Русі жінки і чоловіки в сім'ї мали економічну рівноправність. Однак, подальше перебування України під впливом інших держав, суттєво вплинуло на суспільну свідомість, і на Русі, зокрема, утвердився стереотип нерівності, який змінив соціальний статус української жінки, як у сім'ї, так і в державі. У подальшому, з втратою автономії Гетьманщини у складі Російської імперії, в українському суспільстві повністю зникла політична гендерна рівноправність, яка і донині не може встановитися сповна. Хоча під впливом ідей Французької революції та Просвітництва у Російській імперії і в Україні розпочалася активна боротьба за гендерну рівність, яка продовжилась до періоду радянської доби, який встановив регульоване владою пропорційне представництво жінок у владних структурах. І от лише у період незалежності України настав період застосування нових гендерних практик, які дозволили створити вільну конкуренцію в боротьбі за владу в державі [3].

Отже, гендерні традиції українського народу щодо рівності прав і можливостей чоловіків і жінок у справах держави, суспільства, родини і сім'ї супроводжувались боротьбою за незалежність нашої держави і продовжується й донині. Однак, сучасна боротьба – це, в першу чергу, боротьба за незалежність України у війні з РФ, і разом із цим – це розвиток критичного, гнучкого, толерантного мислення у суспільстві [6], подолання гендерних стереотипів [1] та формування відповідального ставлення керівників держави і парламентарів щодо виконання міжнародних і внутрішньодержавних гендерних зобов'язань [2].

Список використаних джерел

1. Баласинович Наталія. Зовнішні та внутрішні чинники подолання гендерних стереотипів. Практична політологія: тенденції і перспективи: зб. матеріалів І-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 17 березня 2021 р.) / за заг. ред. В.А.Гошовської. Київ.: НАДУ. 2021. С. 8 – 13. URL: <http://academy.gov.ua/parliaments/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=3> (дата звернення 26.01.2021).

2. Горулько О.Ю. Проблеми реалізації гендерних зобов'язань у Верховній Раді України. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. № 35/2021. С. 142 – 150. URL: <http://www.journal@fps-visnyk.lnu.lviv.ua>

3. Даниленко Л.І., Гошовська В.А. Гендерні традиції українського народу та їх розвиток у сучасних умовах відновлення держави. Регіональні студії. 34/2023. С. 7-12. http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/34/34_2023.pdf

4. Жінки в збройних силах <https://uk.wikipedia.org/wiki>

5. Індекс гендерної нерівності в Україні та Європі. <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/08/infografika/suspilstvo/indeks-hendernoji-nerivnosti-ukrayini-ta-yevropi/>

6. Лідія Даниленко. Консенсусна культура як запорука розвитку майбутнього толерантного суспільства незалежної України. Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління : матеріали міжнар. круглого столу до Дня Незалежності України (Київ, 22 серп. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 272 с., С.13-16. <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1986/files/6f7ca417-8b30-4593-a3c0-92c79505b382.pdf>

7. У Міноборони розповіли, скільки жінок служать на передовій. <https://www.slovoidilo.ua/2023/07/04/novyna/suspilstvo/minoborony-rozpovily-skilky-zhinok-sluzhat-peredovij/>

8. Черняхівська В. В. Історичний досвід становлення української моделі гендерного паритету. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. № 10. ULR: <http://www.du.nauka.com.ua/?op=1&z=1012/> (дата звернення: 01.07.2023).

9. Що в собі приховує код української нації. ULR: <https://www.0532.ua/news/620163/so-v-sobi-prihovue-kod-ukrainskoi-nacii/> (дата звернення: 01.07.2023).

Володимир Дзега,

доктор філософії з галузі публічне управління та адміністрування, викладач кафедри менеджменту та державної служби, Черкаського національного інституту імені Богдана Хмельницького

Volodymyr Dzeha,

Doctor of Philosophy in Public Management and Administration, Lecturer of the Department of Management and Civil Service, The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
<https://orcid.org/0000-0003-2745-4187>

ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

ACTIVITIES OF GOVERNMENT SUBJECTS AT THE LOCAL LEVEL IN MODERN UKRAINE

The relevance of effective management at the local level is an important prerequisite for ensuring the sustainable development of territories and improving the quality of life of citizens. Local authorities, state structures, public organizations and other subjects of management actively interact with the goal of achieving these goals. However, modern social, economic, and environmental challenges create new tasks and opportunities for their activities. The purpose of this article is to analyze the activities of management entities at the local level in modern conditions to identify key trends, problematic aspects, and opportunities for improvement. The object of the study is the activity of local self-government bodies, state structures and public organizations in Ukraine. The subject of the research is the processes of cooperation, efficiency, and innovation in the field of local government in Ukraine. The article considers problematic aspects, such as insufficient openness and transparency of the activities of management entities, ineffective involvement of citizens in decision-making, bureaucracy, and limited access to innovations. To solve these problematic aspects, the methods of analysis of modern trends, comparative analysis of the experience of other countries, as well as the analysis of the practice of management subjects in Ukraine are used. As a result of the study, it was established that improving cooperation between management entities, developing electronic services for citizens, increasing public participation, and attracting experts can positively affect the development of local communities and the effectiveness of their activities. Active collaboration among all stakeholders, ranging from governing structures to citizens, is an essential factor in building a successful future activity of management entities aimed at ensuring a high quality of life and sustainable development at the local level. The results of the study can serve as a basis for further strategies for the development of management practices at the local level, aimed at creating a sustainable, inclusive, and innovative management system.

Keywords: local self-government, public sector, state administration bodies, public administration, territorial community.

Постановка проблеми. У сучасних умовах суспільного розвитку діяльність суб'єктів управління на місцевому рівні має вирішальне значення для ефективного функціонування територіальних громад. Однак, на фоні змін у політичних, економічних, соціокультурних та технологічних реаліях, роль та вплив цих суб'єктів на суспільство набуває нового характеру. Однією з ключових проблем, яка потребує ретельного дослідження та аналізу, є питання ефективності діяльності суб'єктів управління на місцевому рівні. Для України новими викликами до місцевого самоврядування стала повномасштабна військова агресія російської федерації та її наслідки, що визначають необхідність пошуку можливостей післявоєнної відбудови.

Іншою значущою проблемою є адаптація суб'єктів управління до нових викликів сучасності. Впровадження цифрових технологій, розширення повноважень місцевих

органів влади, зміна підходів до взаємодії з громадськістю та глобальні зміни у вимогах до управлінських компетенцій ставлять перед суб'єктами управління нові завдання, до вирішення яких вони повинні бути готові. Важливо розкрити сутність проблем місцевого самоврядування, визначити їх причини та наслідки, а також запропонувати конструктивні рішення та рекомендації для поліпшення діяльності суб'єктів управління на місцевому рівні відповідно до сучасних вимог та потреб суспільства.

Мета дослідження. Дослідити та проаналізувати діяльність суб'єктів управління на місцевому рівні в сучасних умовах з метою визначення їхнього впливу на процеси розвитку та функціонування територіальних громад.

Для досягнення поставленої мети було визначено наступні завдання:

- проаналізувати роль місцевого рівня у системі управління,
- вивчити сучасні тенденції у діяльності суб'єктів управління,
- провести аналіз діяльності суб'єктів управління на практиці,
- запропонувати рекомендації для вдосконалення роботи суб'єктів управління на місцевому рівні та покращення ефективності їх діяльності.

Виклад основного матеріалу. Україна має комплексну багаторівневу систему суб'єктів управління на місцевому рівні, яка включає в себе ключові інституції місцевого самоврядування, державні структури, громадські організації та інші органи та установи, що співпрацюють з органами влади на місцевому рівні.

Вивчення сучасних тенденцій у діяльності суб'єктів управління є ключовим завданням для розуміння та аналізу їх впливу на процеси розвитку та функціонування територіальних громад [4]. Серед сучасних тенденцій доцільно виділити наступні:

– цифрові технології в управлінні: впровадження електронних сервісів для громадян та бізнесу, розробка цифрових платформ для ефективної комунікації між суб'єктами управління та громадянами [5];

– децентралізація та розширення повноважень: передача більшої частини фінансових та адміністративних повноважень з центральних органів влади на місцевий рівень, розвиток місцевого бюджетування та можливість громадян впливати на розподіл коштів [6];

– співпраця з громадськістю: активізація громадської участі у прийнятті рішень через публічні обговорення, консультації та референдуми, залучення громадських організацій до процесів планування та реалізації проєктів [4];

– сталість та екологічна відповідальність: врахування принципів сталого розвитку при прийнятті управлінських рішень, запровадження екологічних стандартів та ініціатив на місцевому рівні [6];

– адаптація до демографічних змін: розробка програм та стратегій для розв'язання проблем, пов'язаних з довічним циклом населення, міграцією, старінням тощо [7];

– глобальні виклики та кризи: діяльність суб'єктів управління в умовах пандемій, економічних та соціальних криз, протидія змінам клімату, катастрофічним подіям та іншим загрозам [7].

Вивчення цих тенденцій дозволяє зрозуміти, як суб'єкти управління адаптуються до змін у суспільстві, як їхні дії впливають на зміни у соціально-економічному розвитку та на якість життя громадян.

Проведений аналіз дозволив виявити сильні та слабкі сторони діяльності суб'єктів управління, визначити тенденції та напрямки їхньої роботи, а також запропонувати рекомендації для поліпшення ефективності їхньої діяльності на користь розвитку громад.

Зважаючи на сучасні виклики та можливості, перед суб'єктами управління на місцевому рівні стоїть завдання вдосконалити свою діяльність та підвищити її ефективність. Для досягнення цієї мети, автором пропонується застосування наступних рекомендацій:

– Збільшення відкритості та прозорості: розробка та впровадження політики відкритості діяльності, забезпечивши доступ громадян до інформації про прийняття рішень, бюджетних витрат та проєктів на місцевому рівні, встановлення системи публікації звітів та результатів на вебсайтах органів управління.

– Посилення громадської участі: створення механізмів для активної участі громадян у процесах планування, розв'язання проблем та реалізації проєктів, забезпечення широкого

проведення публічних обговорень та консультацій, а також впровадження електронних платформ для збору пропозицій та відгуків.

– Розвиток інновацій та цифрові технології: залучення фахівців у галузі інформаційних технологій для розробки та впровадження електронних сервісів, які спростять взаємодію громадян з органами управління, впровадження цифрових інструментів для моніторингу та оцінки реалізації проєктів.

– Залучення експертів та професіоналів: встановлення співпраці з експертами, консультантами та академічними установами для отримання об'єктивної оцінки та розробки стратегій розвитку, організація навчання та тренінги для управлінського персоналу для підвищення їхньої кваліфікації.

– Розвиток партнерства та співпраці: сприяння взаємодії між суб'єктами управління, громадськими організаціями, бізнесом та академічною спільнотою для спільних проєктів та ініціатив, створення платформи для обміну досвідом та кращими практиками.

– Сталість та екологічна відповідальність: розробка довгострокової стратегії сталого розвитку територій, зокрема враховуючи аспекти екологічної відповідальності, сприяння впровадженню екологічних ініціатив та енергоефективних проєктів.

– Впровадження механізмів ефективності та зменшення бюрократії: проведення аналізу діяльності з метою виявлення зайвих адміністративних процедур, впровадження системи моніторингу та оцінки результатів діяльності для забезпечення більшої ефективності.

Доцільно визначити особливості діяльності суб'єктів управління на місцевому рівні в умовах воєнного стану, зокрема наступні:

– з початком повномасштабної військової агресії російської федерації проти України, роль та повноваження суб'єктів управління на місцевому рівні було скореговано відповідно до дії Закону України «Про воєнний стан», визначено базові пріоритети – захист країни від агресора, основна роль в цьому процесі перейшла до військових державних адміністрацій.

– розподілити необхідні завдання для суб'єктів управління на місцевому рівні можна у залежності від територіального розташування:

а) пріоритети для територій, де ведуться активні наземні бойові дії – евакуація цивільного населення,

б) для прилеглих до бойових дій територій – тимчасове розміщення вимушено переміщених осіб та забезпечення подальшої логістики, вирішення гуманітарних питань,

в) території, де не ведуться активні бойові дії – гуманітарні питання для забезпечення потреб вимушено переміщених осіб, балансування роботи побутових підприємств, сфери обслуговування, торгівлі, надання соціальних послуг через підвищене навантаження у зв'язку із значним збільшенням кількості населення.

– пошук інвестицій для утримання економічної ситуації та подальшого відновлення зруйнованих війною об'єктів, що, на разі, є елементом конкуренції у роботі органів управління на місцях, отже, передбачає пошук шляхів підвищення інвестиційної конкурентоспроможності територій.

Висновки. Важливість вдосконалення управлінських практик на місцевому рівні та підвищення їхньої ефективності стає важливим фактором для забезпечення сталого розвитку територій та підвищення якості життя громадян. Зокрема, аналіз сучасних тенденцій у діяльності суб'єктів управління показав, що ефективна співпраця між органами місцевого самоврядування, державними структурами та громадськими організаціями є ключем до досягнення успішних результатів. Залучення цифрових технологій, підвищення рівня громадської участі та збільшення відкритості діяльності допомагають забезпечити більшу взаємодію та довіру між суб'єктами управління та громадянами. Додатково, виявлено, що партнерство з експертами та академічною спільнотою допомагає розробити обґрунтовані стратегії розвитку, а підвищення компетентності та професіоналізму управлінського персоналу сприяє ефективному впровадженню ініціатив та проєктів. Запропоновані рекомендації спільно сприятимуть створенню більш відкритої, інноваційної та сталої системи управління на місцевому рівні. Проактивна співпраця між всіма зацікавленими сторонами, від владних структур до громадян, є ключовим чинником для побудови успішної майбутньої діяльності суб'єктів управління, спрямованої на забезпечення високого рівня

життя та сталого розвитку на місцевому рівні. В умовах воєнного стану для органів управління на місцевому рівні доцільно виділити три основні пріоритети: забезпечення безпеки, гуманітарна допомога та підвищення інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел

1. Баймуратов, М., & Кофман, Б. (2022). Конституційно-правовий простір місцевого самоврядування України: параметральні ознаки та роль у становленні локальної демократії. Scientific Collection «InterConf», (128), 115–124. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/1448>

2. Миколук, А. В. (2022). Робота органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування, (2), 67-73. URL: <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.2.9>

3. Marchenko, V. (2023). Local self-government systems in the context of the reform of power decentralization in Ukraine. International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy, 2(2), 8–17. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjpp.20230202.02>

4. Бедрій Р. Б. Поняття економічної основи місцевого самоврядування та її організаційно-правове забезпечення в умовах війни в Україні / Р. Б. Бедрій // Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2023. –Т.1. Вип. 75. – С. 59-64. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/52852>

5. Курепін В. М. (2022) Особливості формування матеріального резерву та умови використання резервного фонду громади в умовах воєнного стану // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Миколаїв-с.Коблеве, 9 червня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 82-84. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11904>

6. Dzeha, V. (2022). Development of organizational competence of the city chairman as official of local self-government in the context of action Ukrainian-German project. Public Administration and Regional Development, (16), 407-426. <https://doi.org/10.34132/pard2022.16.06>

Ельміра Дорошенко,

радник 1 відділу Департаменту забезпечення роботи керівництва Міністерства закордонних справ України, аспірантка 4-го курсу кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Elmira Doroshenko,

Advisor of the 1st Department of the Department of Management Support of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, Postgraduate student of the 4th year of the department of parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Надія Максименцева**, доктор юридичних наук, доцент кафедри парламентаризму

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ У ФОРМУВАННІ НОВИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

THE PARTICIPATION OF THE UKRAINIAN PARLIAMENT IN THE FORMATION OF NEW NATIONAL VALUES OF STATE CREATION

The role of the Ukrainian parliament in the process of forming new national values of statehood is integral and decisive. As the voice of the citizens, the parliament legitimizes values through the adoption of laws and the regulation of public life. Thanks to its legislative activity, it becomes a center for changing concepts and norms, contributing to the implementation of democracy, human rights, equality and tolerance. Parliament provides public dialogue and regulatory influence, setting an example for citizens and creating a foundation for the development of modern values in Ukraine. His participation in the establishment of new national values is key to ensuring sustainable state formation and the development of civil society.

Keywords: *Ukrainian parliament, process of formation, new national values, state formation, legitimation of values, laws, regulation of social life, legislative activity, change of concepts, norms, democracy, human rights, equality, tolerance, public dialogue, normative influence, development of modern values, participation, sustainable state building, development of civil society.*

Парламент, як найвищий законодавчий орган держави, відіграє непересічну важливу роль у визначенні правового руслу суспільства. Він не тільки ухвалює закони, але й формує основні правові принципи та норми, що складають фундамент для сталого розвитку країни та спільного життя громадян. Встановлюючи норми та правові акти, парламент відображає та закріплює у законі національні цінності, які відображають спільні прагнення, ідеали та цілі суспільства. Крім того, парламент виступає ініціатором та механізмом для впровадження реформ, які спрямовані на покращення якості життя громадян та забезпечення сталого розвитку держави. Рішення, які він приймає, впливають на різні аспекти суспільного життя - від економіки до освіти та охорони здоров'я. Таким чином, парламент не лише формує нові національні цінності, але й активно сприяє їх втіленню у практичні дії та реформи [2, с. 110].

Український парламент діє як важливий майданчик, де об'єднуються різноманітні погляди та ідеї громадян. Його роль полягає в уповноваженні приймати закони, що відображають та легітимізують нові національні цінності, які відповідають сучасним реаліям і вимогам громадянства. Парламентська діяльність дозволяє враховувати різноманіття поглядів та цінностей українського суспільства, а також забезпечує відкритий діалог між законотворчою владою та громадянами. Це не лише засіб ухвалення правових актів, а й можливість побудови спільності цінностей, яка сприяє єднанню нації навколо спільних ідеалів та мети розвитку країни. Та сприяє збалансованому та демократичному формуванню національних цінностей, які відображають потреби та погляди всього суспільства [4, с. 49].

Багато країн вважають демократію однією з важливих національних цінностей, оскільки вона відображає принципи рівності та участі громадян у процесах державотворення. У цьому контексті український парламент, як законодавчий орган, відіграє критичну роль у забезпеченні демократичних засад. Він визначає правила для виборчих процесів, що включають в себе

механізми гарантування права кожного громадянина на голосування. Парламент також приймає закони, спрямовані на забезпечення вільних та справедливих виборів, включаючи норми щодо фінансування політичних кампаній, перевірки результатів голосування та забезпечення відкритості виборчого процесу. Таким чином, парламент активно сприяє збереженню та підтримці демократичних цінностей, дозволяючи громадянам виражати свою волю через вибори, що є критичним аспектом будь-якої демократичної системи [1, с. 263].

Український парламент безпосередньо формує національні цінності, які сприяють розбудові сучасної та толерантної країни. Встановлюючи правові норми парламент впливає на створення національної ідентичності та культурного середовища. Встановлені закони та рішення парламенту виступають як каркас, на основі якого формуються різноманітні соціальні, економічні та культурні структури. Ці норми враховують потреби та інтереси різних груп населення, відображають ключові цінності, які підтримують інклюзивність, толерантність та солідарність. Надають можливість забезпечувати рівноправність, захищати права меншин, підтримувати демократичні принципи та прагнення до гармонійного росту [6, с. 105].

Однією з основних національних цінностей України є її незалежність. З 1991 року, а особливо в сьогоденні український парламент впливає на збереження незалежності України через ключові механізми. А саме, приймає закони та політичні рішення, що регулюють внутрішні та зовнішні аспекти функціонування держави. Це включає закони про національну безпеку, оборону, зовнішню політику, а також бюджет та фінансову підтримку. Парламент також має контроль над Збройними Силами України та іншими правоохоронними органами, дозволяючи приймати стратегічні рішення щодо оборони країни та забезпечувати безпеку та незалежність. Крім того, парламент контролює зовнішню політику України, включаючи відносини з іншими країнами та міжнародними організаціями. Важливою частиною цього контролю є підтримка міжнародних зусиль для збереження суверенітету та незалежності України. Парламент також приймає реформи та закони, які сприяють розвитку України як самостійної держави, створюючи законодавче середовище для забезпечення безпеки, стабільності та розвитку України як незалежної держави [5, с. 30].

Умови війни поклали виклики перед демократичними процесами, але український парламент зберігає важливість діалогу, представництва та висловлювання громадянської волі. Війна дала потужній поштовх населенню для переосмислення національних цінностей, враховуючи важливість патріотизму, солідарності та гідності як ключових аспектів державотворення. Зараз кожен відчуває потребу в об'єднанні з владними органами для захисту спільної батьківщини, підтвердивши, що патріотична гідність і готовність захищати свою державу є важливою ниткою в нашій національній вишивці [3 с. 151].

Список використаних джерел

1. Аналіз напрямів впливу парламентських виборів на державотворчі процеси [Електронний ресурс] / Т. В. Якименко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. - 2014. - Вип. 3. - С. 259-269. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2014_3_30
2. Базові цінності як детермінанта існування національної держави [Електронний ресурс] / Т. І. Цвяткова // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. - 2013. - Вип. 6(2). - С. 106-112. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2013_6\(2\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2013_6(2)_25)
3. Деякі питання захисту і збереження національних культурних цінностей у зв'язку із воєнним конфліктом [Електронний ресурс] / І. Татіївська // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки. - 2014. - Вип. 6. - С. 149-154. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmpmn_2014_6_30
4. Парламентаризм в системі демократичних цінностей сучасного суспільства [Електронний ресурс] / Ю. Г. Барабаш // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2004. - № 4. - С. 47-51. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2004_4_8
5. Парламентська відповідальність Кабінету Міністрів України: теоретичні та практичні аспекти [Електронний ресурс] / О. В. Совгіря // Адвокат. - 2012. - № 12. - С. 28-35. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2012_12_7
6. Фракційна структуризація парламенту – ознака наявності, розвитку та втілення демократичних цінностей у публічному управлінні [Електронний ресурс] / А. М. Гандзюк // Право та державне управління. - 2015. - № 3. - С. 104-109. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ptdu_2015_3_23

Олеся Каленчук,

студентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olesia Kalenchuk,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Інна Плотницька**, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ ПРИ НАДАННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

THEORETICAL ASPECTS OF THE INTERACTION OF CIVIL SOCIETY AND REPRESENTATIVE POWER IN THE PROVISION OF ADMINISTRATIVE SERVICES

The theoretical aspects of the interaction of civil society and representative power in the provision of administrative services are considered. The concept of «interaction» as a philosophical, psychological, sociological and managerial category is analyzed. The author's understanding of the concept of «civil society and representative government interaction in the provision of administrative services» is given.

Keywords: representative government, civil society, interaction, collaboration, cooperation, participation, administrative services.

Становлення України як демократичної, соціальної та правової держави передбачає відкритість та прозорість публічної влади, рівноправне партнерство, взаємодію та участь громадськості у формуванні та реалізації як державної, так і місцевих політик.

Розвиток парламентаризму в Україні виводить на перший план питання вироблення ефективних механізмів взаємодії та участі інститутів громадянського суспільства та представницької влади при наданні адміністративних послуг. Ці питання зумовлені необхідністю забезпечення прозорості діяльності представницьких органів влади, підвищення результативності їх діяльності, формування нової управлінської культури, орієнтованості на інтереси громади. З огляду на вказане, питання обґрунтування теоретичних аспектів взаємодії громадянського суспільства та представницької влади при наданні адміністративних послуг в умовах сьогодення набуває все більшої актуальності.

Поняття «взаємодія» доволі тривалий час є предметом розгляду в багатьох науках, таких як філософія, соціологія, психологія.

Із філософської точки зору категорія «взаємодія» є однією із загальних форм взаємозв'язку між явищами. Сутність взаємодії полягає у зворотному впливі одного явища чи предмета на іншого. Тому це поняття означає відтворення процесів взаємовпливу об'єктів один на одного, породження одним об'єктом іншого та їх взаємну обумовленість. Взаємодія є видом «безпосереднього чи опосередкованого, зовнішнього або внутрішнього відношення, зв'язку» [1].

Виявлення та пізнання властивостей об'єкту може бути здійснено лише у взаємодії з іншими об'єктами. Тобто філософське трактування взаємодії насамперед орієнтує на те, що взаємодія виступає інтегруючим фактором, за допомогою якого відбувається об'єднання частин у певну цілісність, структурна організація системи.

У соціології категорія «взаємодія» слугує для позначення такої форми спілкування індивідів, соціальних спільнот та угруповань, при якій «систематично здійснюється їх вплив один на одного, реалізується соціальна дія кожного з партнерів, досягається пристосування дій одного до дій іншого, спільність у розумінні ситуації, сенсу дій і певний ступінь солідарності та злагоди між ними» [1]. За твердженням С. Кожушка, взаємодія охоплює всі види соціальних процесів і людської діяльності та проявляється в організації людьми спільних дій, спрямованих на досягнення спільної мети й реалізацію спільної діяльності [2].

Взаємодія позначає взаємозв'язок соціальних явищ як на рівні суспільства у цілому, так і на рівні функціонування його окремих груп та індивідів.

Із точки зору психології, дефініція «взаємодія» позначає процеси безпосереднього або опосередкованого впливу людей один на одного, що породжує їх взаємну обумовленість і зв'язок. Головну особливість взаємодії становить вказана причинна обумовленість, за якої кожна із взаємодіючих сторін виступає причиною іншої та одночасно наслідком зворотного впливу протилежної сторони, що визначає розвиток об'єктів та їх структур. Виявлене під час взаємодії протиріччя виступає джерелом саморуху і саморозвитку процесів та явищ. Тож в психології для позначення терміну «взаємодія» має значення не лише вплив людей один на одного, а й безпосередня організація їх спільних дій у групі, що дозволяє їй реалізувати загальну для членів групи діяльність.

Як управлінська категорія, «взаємодія» розглядається як форма зв'язку елементів системи, за допомогою якої вони взаємодоповнюють один одного, створюють умови для ефективного функціонування всієї системи в цілому [3]. І.В. Письменний під управлінською взаємодією розуміє «участь у спільній діяльності суб'єктів управління в процесі досягнення суспільно необхідних цілей» [4, с. 82]. При цьому, автор відносить взаємодію до соціальних явищ і вважає, що управлінська взаємодія тісно пов'язана із соціальною взаємодією, але остання є більш широким видом соціальних зв'язків. У процесі соціальної взаємодії, на його думку, відбувається взаємовплив та взаємообумовленість окремих соціальних явищ, внаслідок яких вони змінюються, доповнюють один одного та формують єдину цілісну соціальну систему. Відтак, головним призначенням управлінської взаємодії є об'єднання зусиль суб'єктів управління з метою задоволення соціальних потреб, зумовлених суспільно необхідними цілями.

Також науковець зазначає, що «в системах управління завжди складаються нерозривні взаємини між двома компонентами – суб'єкт-об'єктні відносини як по горизонталі між паралельними структурами, так і по вертикалі (в ієрархічних структурах)» [5, с. 99]. При цьому він стверджує, що управлінські взаємини (управлінська взаємодія) включають основні та неосновні (допоміжні) типи управлінських взаємин. Основні управлінські взаємини передбачають існування таких взаємин, які реалізуються шляхом безпосереднього впливу на певний об'єкт у процесі використання владних повноважень та ґрунтуються на прямому підпорядкуванні суб'єктові управління керованих ним об'єктів. Такі взаємини посідають основне місце у системі соціального управління. До неосновних (допоміжних) управлінських взаємин відносяться взаємини, що виникають між непідлеглими сторонами управлінського процесу і виключають застосування владних повноважень.

Поняття «взаємодія» тісно пов'язана із поняттями «співпраця», «співробітництво», під якими розуміється спільна діяльність, спільна праця для досягнення мети, та «участь», що слугує для позначення спільного виконання з ким-небудь якоїсь роботи, здійснення якоїсь справи, спільної дії, діяльності кого- чи чого-небудь.

Підсумовуючи, варто зазначити, що взаємодія громадянського суспільства та представницької влади при наданні адміністративних послуг полягає, насамперед, у спільних діях, спільній діяльності громадянського суспільства та представницької влади, спрямованій з однієї сторони на забезпечення успішної реалізації функцій представницької влади з надання адміністративних послуг, а з іншої – на дотримання прав й інтересів громадськості щодо отримання якісних адміністративних послуг як споживачів таких послуг.

Список використаних джерел

1. Зінченко Л. В., Шаповалова Н. В. Теоретичний аналіз поняття «взаємодія» як соціально-психологічний феномен. *Modern directions of theoretical and applied researches*. 2014. С. 457–466. URL: <https://sworld.com.ua/konfer34/457.pdf>
2. Кожушко С. Взаємодія як філософське й психологічне поняття. URL: <http://social-science.com.ua/article/1221>
3. Теорія управління в органах внутрішніх справ : навч. посіб. / за ред. В. А. Ліпкана. К. : КНТ, 2007. 884 с.
4. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Троцинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
5. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011.

Оксана Козут,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Kohut,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0026275-2043>

Науковий керівник: **Ірина Алексєнко**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ЯК РУШІЙ ЗМІН ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВИ

INDEPENDENCE OF UKRAINE AS A MOVEMENT OF CHANGE OF EFFECTIVE STATE

Independent Ukraine from 1991 went through high number of risks and obstacles, but most of them did not stop government and civil servants to develop national policies in various spheres. Thus it is crucial to analyze and understand all theoretical and practical issues of such obstacles in order to make essential practical recommendations for different state agencies, depending on which are of social life it is. Especially it is necessary for better cooperation between local councils with legislative body. Ukrainian parliament will play major role in this process, as adoption of new and development of current laws will be major element of any effective and good governance. During and after war regime special attention should be draw to the process of new approaches of rebuilt and renovation of Ukraine. Appropriate reforms will need to be done due to the fact that in 2022 Ukraine received official status of Candidate of Member-State of European Union. On the other hand, lots of acts will be changed (where necessary) in accordance with European policies. On the other hand, after Ukraine will become a Member-State of European Union relevant policies will be implemented and all government authorities will maintain in accordance with European system of civil service, which also should be main subject if this analysis.

Keywords: good governance, draft law, legislative policy, system of civil service, Ukrainian parliament.

Проголошення незалежності України у 1991 році стало знаменною датою, адже започаткувало процес державотворення та формування політики належного врядування. Прийняття Конституції України у 1996 році мало вагомий вплив на розвиток конституціоналізму, утвердження концепції верховенства права, пріоритету основоположних прав свобод людини і громадянина. Крім цього, Основний Закон України визначив основні та передові засади та принципи ефективної законодавчої політики у різних сферах суспільного життя.

У той же час під час розвитку державності поняття «незалежності» набуло іншого, більш глибокого та змістовно важливого значення. Помаранчева Революція, а також Революція Гідності стали важелями важливих та конкретних змін як у суспільній, так і державницькій сферах. З одного боку, українське суспільство під впливом зазначених зрушень змогли досягти ґрунтовних змін у формі правління та підходах до державної влади. З іншого боку, саме Революція Гідності започаткувала європейський вектор законодавчої політики, оскільки саме після неї було проведено (в тому числі) реформу державної служби, яка суттєво видозмінила якість системи державних службовців з урахуванням європейських стандартів та підходів.

Зокрема, як зазначається на Євроінтеграційному порталі, Європейський Союз відзначає досягнення значного прогресу у впровадженні цієї реформи та важливість подальшої роботи над нею.

Представники ЄС високо оцінили зусилля Уряду щодо оновлення Стратегії реформування державного управління відповідно до рекомендацій OECD/SIGMA та перегляду досягнутих результатів.

Також високу оцінку отримала вдосконалена процедура набору нових державних службовців на посади фахівців з реформ (зазначимо, що мається на увазі створення директоратів із різних політик). Висока підтримка та цільовий характер підтверджується тим, що у 2018 році Європейський Союз уже виділив Україні на аналізовану реформу 15,5 мільйонів євро [2].

Окрему увагу варто приділити аналізу змін у державному управлінні під час воєнного стану, а також потенційним рекомендаціям при повоєнній відбудові та відновленні України.

У цьому контексті наголосимо про спільне дослідження українських а іноземних дослідників «Rebuilding Ukraine: Principles and Policies», які доцільно, на нашу думку, зазначають, що Україна потребує суттєвих змін у політиці, щоб сприйняти дослідження та розробки як рушійну силу економіки та основу для сталого відновлення. Реконструкція потребуватиме довгострокову галузеву трансформацію шляхом «посіву» нових та підтримки існуючих структур та інструментів, які визначають напрям і стануть рушійною силою майбутнього зміни за відносно низьких інвестиційних витрат. Фінансова підтримка відбудови України має мати більш конкурентоспроможний і передбачуваний характер, щоб обмежені ресурси надходили до найбільш продуктивного використання та команд. Важливу роль потрібно надати посиленню ролі наукової експертизи в розробці урядових політик, прийнятті рішень, а також законотворчій діяльності [3, с. 189-190].

Таким чином, незалежність України стала основоположним фактором побудови ефективної держави. Зароки її становлення громадянське суспільство суттєво видозмінилося, адже стали розуміти цінність незалежності та європейського вектору по-іншому. З початком введення воєнного стану в Україні ця цінність лише посилювалася, а державне управління відповідало європейських стандартам державної служби. Законодавча політика потребуватиме ще додаткових зусиль для набуття повноцінного членства у Європейському Союзі, а також повноцінного відновлення за його підтримки із застосуванням належних методів належного врядування.

Список використаних джерел

1. Attitudes of Ukrainian citizens to public institutions, electoral orientations, Razumkov Center, Kyiv, 2021, 5 p., URL: <http://razumkov.org.ua/uploads/socio/Press0417.pdf>
2. Євроінтеграційний портал, рубрика Допомога ЄС, 2018, URL: Реформа державного управління - спільний ключовий пріоритет України та ЄС | Євроінтеграційний портал (kmu.gov.ua)
3. Gorodnichenko, Y., Sologoub, I., & Weder, B. (Eds.). *Rebuilding Ukraine: Principles and Policies*, 2022, CEPR Press, pp. 119-165.
4. Pukhkal, O., Reiterovych, I., Kuprii, T., Sytnyk, S., & Novikov, Analysis of the modern functional field of effective implementation of public control in the system of public administration in Ukraine. *Social Policy & Administration*, 2023, URL: Analysis of the modern functional field of effective implementation of public control in the system of public administration in Ukraine - Pukhkal - 2023 - *Social Policy & Administration* - Wiley Online Library
5. World Bank «Joint Statement of Heads of International Financial Institutions with programs in Ukraine and neighboring countries», 2022, URL: Joint Statement of Heads of International Financial Institutions with programs in Ukraine and neighboring countries (worldbank.org)

Павло Кононенко,

аспірант 4-го року навчання, спеціальність «Публічне управління та адміністрування»,
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Pavlo Kononenko,

postgraduate student, 4th year of study, specialty «Public administration», the Educational and
Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National
University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-8195-8469>

Науковий керівник: **Лілія Григорович**, кандидат філософських наук, асистент кафедри
парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної
служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИБОРИ І ДЕМОКРАТІЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ELECTIONS AND DEMOCRACY: FROM THEORY TO PRACTICE

The article reveals that the discussion about the connection between elections and democratization has long attracted the attention of scientists. The research made it possible to understand that the choice of the appropriate election system, as well as the creation of an effective election commission and complaint mechanism are necessary to ensure sufficiently free and fair elections in our state. It has been proven that the search for the optimal election model for Ukraine is not over yet. In turn, the study emphasized that due to Russia's armed aggression, Ukraine now has uncontrolled territories, therefore, after the return of these territories to the control of Ukraine, sooner or later the question of holding elections there will arise. It was concluded that holding elections without ensuring full control over these territories makes no sense and is impossible. Therefore, in relation to these territories, first of all, jurisdictional and security packages should be implemented.

Keywords: elections, democracy, electoral process, majoritarian system, proportional model of elections.

Дискусія про зв'язок між виборами та демократизацією давно привертає увагу науковців. Вибори розглядаються як дуже популярна передумова демократії в науковій і політичній діяльності. Поняття демократії досі не має чіткого змісту. Демократія – це еластична концепція, яка адаптується до контексту, в якому її застосовують.

Вибір відповідної виборчої системи, а також створення ефективної виборчої комісії та механізму подання скарг є необхідними для забезпечення досить вільних і чесних виборів. Однак для того, щоб вибори тривали й завершилися мирно, потрібно більше. У охоплених війною країнах і країнах, які проводять вибори вперше, існує величезний і постійний потенціал конфлікту, особливо через визнання остаточних результатів. Тому необхідно вжити політичних та інших заходів зміцнення довіри, щоб стримати деструктивну динаміку на місцевому та міжнародному рівнях [3; 4].

Проведення виборів є важливим етапом руху до демократії в постконфліктних країнах і країнах, які починають демократизуватися. Однак не варто розглядати цей процес механістично і категорично. Щоб вибори успішно реалізовували свою функцію демократизації, необхідні низка умов, зокрема формування загального сприятливого безпекового та політичного контексту, формування ефективних та неупереджених виборчих інститутів, встановлення оптимальної виборчої системи, забезпечення прозорості та чесності виборчого процесу, а також гарантії встановлення позитивних результатів виборів, які користуватимуться довірою серед суб'єктів виборчого процесу та електорату.

Протягом новітньої виборчої історії ми спостерігаємо пошуки оптимальної виборчої моделі для місцевих і національних виборів. Варто нагадати, що в 1990 році перші демократичні вибори, проведені в незалежній Україні, стали результатом політичного консенсусу, який

забезпечив їх визнання всіма учасниками політичного процесу. Вибір тодішньої моделі виборів (мажоритарна система абсолютної більшості) був, швидше за все, зумовлений її простотою та відповідністю класичному розумінню демократії як правління більшості. Однак на практиці ця система виявилася неефективною, оскільки необхідно було проводити другий тур, що означало великі витрати ресурсів і часу. І навіть після другого туру не в усіх округах визначили переможців, що призвело до недоукомплектованості вищого законодавчого органу [4].

Очевидно, з цих причин наступні парламентські вибори 1994 р. відбулися вже за мажоритарною системою відносної більшості. З одного боку, така система гарантувала майже 100% і оперативний результат виборів, а з іншого – гарантувала, що кандидат, якого підтримало навіть менше третини виборців міг стати обраним, але де-юре він у подальшому виступав як представник усього електорату цього округу.

Водночас політична практика виявила недоліки цієї мажоритарної системи, зокрема, щодо її контрпродуктивності для розвитку багатопартійності. Але багатопартійність також є однією з основ демократії. Крім того, мажоритарна модель дискредитувала себе в Україні через політичну корупцію та непрямий підкуп виборців («купівля округів») та використання адмінресурсу. Тому в наступних виборчих циклах (1998 та 2002 рр.) відбувся перехід до змішаної виборчої системи, яка передбачала одночасне симетричне використання пропорційної системи із закритими списками та мажоритарної відносної більшості (вибори 2014 та 2019 рр. проходили за цією моделлю) [2; 3].

Однак чиста пропорційна система була б набагато кращим варіантом, ніж змішана, оскільки мажоритарна складова все одно містила всі недоліки. Отже, знову ж таки в результаті політичного консенсусу, вибори 2006 р., як і дострокові вибори 2007 року, вже відбулися за пропорційною системою. Це мало сприяти партійному будівництву та представництву в парламентах характерного для українського суспільства політичного спектру. Проте ця система також викликала зауваження та критику. Зокрема, це стосувалося монополізації партіями процесу добору кандидатів на вибори (закриті списки), зникнення територіальної складової у процесі відбору та представництва (єдиний загальнодержавний округ). Тому експерти та політики почали говорити про необхідність її заміни на більш демократичну, а панацеєю обрали пропорційну систему з відкритими регіональними списками [2].

Це передбачено прийнятим у 2020 р. новим Виборчим кодексом [1], за яким відбудуться наступні парламентські вибори. Незважаючи на беззаперечну прогресивність цієї виборчої моделі, вона містить і низку загроз, серед яких, зокрема, небезпека регіонально-партійної сегментації парламенту з огляду на яскраво виражену відмінність у політико-ідеологічному, культурно-ціннісному та зовнішньополітичному вимірах регіонів України. Тому можна з упевненістю сказати, що пошуки оптимальної моделі виборів для України ще не завершені [3].

Іншим напрямком є проведення виборів у постконфліктних та повоєнних умовах. Адже через збройну агресію Росії Україна зараз має непідконтрольні території. Після повернення цих територій під контроль України рано чи пізно постане питання про проведення там виборів.

Очевидно, що проводити вибори без забезпечення повного контролю над цими територіями немає сенсу і неможливо. Тому по відношенню до цих територій, перш за все, мають бути реалізовані юрисдикційний і безпековий пакети. Але навіть якщо де-факто ці території повністю повернуться під юрисдикцію Української держави, проведення виборів на загальних засадах міститиме загрозу перемоги антиукраїнських політичних сил та їх фактичної легалізації та правової інкорпорації в політичну систему держави, що виступатиме потужним деструктивним чинником для розвитку самої держави, а не забезпечить поширення демократичних процедур на непідконтрольній нині території.

Список використаних джерел

1. Виборчий кодекс України : прийнятий 19.12.2019 р. № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 01.09.2023).
2. Климкова І. І., Остапенко М. А. Вибори і виборчі системи : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011. 160 с.
3. Наход М. А. Фактори та критерії розробки виборчих систем, їх значення для управління виборчим процесом. Актуальні проблеми державного управління. 2011. №2 (40). С. 1-9.
4. Турчинов К. Окремі недоліки національного виборчого законодавства в контексті європейської інтеграції України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2015. №3. С. 14-19.

Олександр Лієв,

кандидат наук з державного управління, директор ТОВ «Українські сервіси розмінування»

Oleksandr Liyev,

PhD in public administration, director Limited liability company «Ukrainian demining services»

СУСПІЛЬНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ І ВСТУПУ ДО ЄВРОСОЮЗУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

PUBLIC MODERNIZATION AS A PREREQUISITE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION OF POST-WARING UKRAINE

These theses reasonably show that the actual problem of the modernized restoration of post-warring Ukraine must be resolved through public modernization. Public modernization in the theses is considered in the context of the implementation of the strategic admission course Ukraine's accession to the European Union and approval of the principles of sustainable development in public activities. Public modernization should ensure the achievement of sustainable development goals and achieving the criteria for Ukraine's accession to the European Union. Public modernization should cover the entire social system, in particular, its economic, social, political and cultural subsystems and they are crucial for the life of society. Public modernization has transformed the institutional environment and improved the institutional environment ability of public authorities. It is proved that the conductor comprehensive public modernization should act as a public policy. This creates a problem field theoretical and methodological bases for the development of public policy modernization and mechanisms of its implementation, which becomes the subject of scientific research.

Keywords: public modernization, sustainable development, public policy.

За роки незалежності Україною пройдено складний етап соціально-економічних трансформаційних перетворень спрямованих на розбудову демократичної, соціальної держави. Були закладені основи відкритої багатоукладної ринкової економіки, зокрема відбулося формування стійкого підприємницького сектору, насамперед малого бізнесу, який є основою ринкової економіки, досягнуто певного соціального прогресу, зокрема, формування прошарку середнього класу і підвищення (хоча і повільне) соціальних стандартів, набула свого розвитку політична система і набуває свого розвитку громадянське суспільство, був розширений та поглиблений український культурний простір слідством якого стало зміцнення національної свідомості. Можна детально розкрити ще багато інших прогресивних перетворень в суспільній багатовимірній системі, зокрема, за її основними найбільш взаємопов'язаними підсистемами, як-то : економічна, соціальна, політична та культурна і які за своєю впливовою значущістю визначають сутність життєдіяльності суспільства і рівень його розвиненості, а разом виступають разом його системоформуючим фактором.

В ході прогресивних суспільних перетворень за роки незалежності був накопичений певний досвід і потенціал, що дозволило політичному керівництву України визначити на початку ХХІ століття напрямом подальшого суспільного розвитку України вихід на траєкторію сталого розвитку і вступ до Євросоюзу, а як одним із визначальних механізмів забезпечення такого розвитку було запропоновано утвердження в національній економіці інноваційної моделі розвитку [1]. Зазначені напрями колінеарні та кореспондовані між собою, а їх інституціоналізацію здійснено у низці правових і програмних актах президентів і урядів України [1-4].

Разом з тим, соціально-економічний розвиток України в контексті сталого розвитку і поступу до ЄС за цими законодавчо закріпленими напрямом гальмувався низкою криз політичного, економічного, соціального характеру, що відбулися в країні за останні 20 років, серед яких політичні кризи у 2004 році та у 2014 році, глобальна фінансово-економічна криза у 2008 – 2009 роках, агресія РФ в 2014-2015 років з анексією Криму і відокремленням Донбасу в неконтрольовану Україною територію, епідемія коронавірусу у

2020 році і повномасштабна війна РФ з Україною, яка триває з лютого 2022 року. Щоразу ці кризові фактори стали причиною відчутних втрат національної економіки і позначались на досягненні намічених показників соціально-економічного розвитку, а також вплинули на суспільні зміни.

У зв'язку з реаліями воєнного стану України пов'язаними зі значними економічними і виробничими втратами, екологічним забрудненням території, руйнуванням інфраструктури та житлового фонду та інше, постає питання щодо відновлення цих зруйнованих війною об'єктів. За цим питанням виникає наступне питання щодо доцільності їх відновлення у первісному вигляді. Доцільним є модернізація цих об'єктів в процесі їх відбудови у повоєнній Україні з метою їх технологічного, раціонального, ергономічного та іншого якісного оновлення. В словосполучення «повоєнна Україна» вкладаємо зміст, що охоплюється як час післявоєнного стану України, так і поточний час воєнного стану України.

За загально визнаним розумінням модернізація асоціюється з переходом об'єкту до нового кількісного та якісного виміру стану, відзначеного прогресивними змінами, але без змін певних його базових характеристик, структурно-функціональних зв'язків або природи об'єкту. Концепції модернізації (upgrading) розробляються з метою обґрунтування руху від одного типу суспільної активності до іншого і вибудовуються на основі різних критеріїв – підвищення конкурентоспроможності, забезпечення ефективності управління, відновлення екологічної рівноваги і запобігання її порушенням на перспективу тощо. Суспільна модернізація передбачає її інклюзивне проведення в усіх підсистемах суспільної системи, зокрема в їх основних та найбільш взаємопов'язаних, як-то : економічній, соціальній, політичній, та культурній, де проведення модернізації має бути взаємоузгодженою і забезпечує їх постійне вдосконалення. Суспільна модернізація передбачає якісні зміни інституціонального середовища за напрямом підвищення інституціональної спроможності органів публічної влади і зміни організаційної структури суспільства. У цьому плані доцільним є аналіз практики країн, які розвивалися через подолання кризових явищ і досягли соціально-економічного розвитку шляхом суспільної модернізації, особливо, у повоєнні періоди їх історії (наприклад Ірландія, Республіка Корея).

Суспільна модернізація має проводитися на науково-обґрунтованій теоретико-методологічній базі з визначеними цілями в кожній підсистемі суспільної системи і з виміром результативності та ефективності їх досягнення. Дороговказом щодо цілей суспільної модернізації в Україні має бути задекларовані у довоєнні часи цілі сталого розвитку і стратегічна мета поступ до Євросоюзу які залишаються незмінними.

На аргументацію, що суспільний розвиток в Україні має бути пов'язаним з утвердженням принципів сталого розвитку і поступу до вступу в ЄС, а саме це має бути покладено в основи вироблення засад суспільної модернізації України, наведемо Стратегію розвитку країн Євросоюзу : «Europe 2020» - A strategy for Smart, Sustainable and Inclusive growth» в перекладі на українську мову «Європа 2020» Стратегія розумного, сталого та всеосяжного зростання». За цією Стратегією розвиток країн ЄС має відбуватися за визначеними трьома магістральними напрямками соціально-економічного розвитку, які стосуються :

- *по-перше, розумного (smart) зростання*, що розкривається через розвиток науки, інновацій, освіти і розбудову цифрового суспільства;
- *по друге, сталого (sustainable) розвитку*, що спирається на ефективне використання ресурсів, підвищення конкурентоспроможності економіки, екологічну рівновагу або її відновлювання;
- *по третє, всеосяжного (inclusive) розвитку* через підвищення рівня зайнятості громадян і боротьби з бідністю, що має забезпечити соціальну та територіальну єдність [4].

Тобто суспільний розвиток країн ЄС пов'язаний зі сталим розвитком, розвитком науки, інновацій, освіти і розбудову цифрового суспільства, що має забезпечити конкурентоспроможність економіки і соціальний прогрес.

Показники та індикатори суспільного розвитку країн ЄС мають стати орієнтирами для індикативного планування заходів суспільної модернізації України з метою досягнення відповідності критеріям до вступу країни-кандидатки в ЄС. У цьому контексті суспільна

модернізація виступає передумовою досягнення цілей сталого розвитку і критеріїв до вступу в Євросоюз.

Враховуючи суспільну цінність і значущість проблем модернізованого відновлення повоєнної України для досягнення цілей сталого розвитку і критеріїв вступу України до Євросоюзу, то провідником суспільної модернізації має виступати публічна політика, проведення якої покладається на органи публічного врядування (тут органи державної влади і органи місцевого самоврядування) і яка залучає до свого формування і впровадження інститути громадянського суспільства у межах компетенцій їх діяльності. Це значно підвищує ефективність публічної політики і відповідно впровадження суспільної модернізації. Розвиток громадянського суспільства в Україні, посилення взаємодії суспільства і органів публічного врядування сформувавши імператив модернізації державного управління через прийняття моделі публічного управління і модернізації державної політики через її трансформацію в публічну політику. У цьому контексті політика модернізації суспільних відносин має трансформуватися в публічну політику суспільної модернізації. Це потребує розроблення релевантної методології як її вироблення, так і механізмів її впровадження, що має стати предметом подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Кучма Л. Д. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки : Послання Президента України до Верховної Ради України, 2002 рік /Л. Д. Кучма // [Електронний ресурс]. – К., 2019. - Режим доступу : www/president.gov.ua

2. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 N 722/2019 [Електронний ресурс]. – К., 2019. - Режим доступу : www/president.gov.ua

3. Цілі сталого розвитку: Україна / національна доповідь Міністерство економічного розвитку і торгівлі, 2017. / [Електронний ресурс]. – К., 2019. - Режим доступу : <https://www.me.gov.ua>

4. European Commission «Europe 2020» - A strategy for Smart, Sustainable and Inclusive growth», Brussels, 2010: eunec.vlor.be/detail_bestanden/doc014%20Europe%202020.pdf / укр. переклад Повідомлення Європейської комісії «Європа 2020» Стратегія розумного, сталого та всеосяжного зростання» від 03.03.2010 року в кн. Законодавче регулювання інноваційної діяльності в Європейському Союзі та державах-членах ЄС/за ред. Г. Авігдора, Ю. Капіци. - К. : Феникс, 2011. - 704 с., С.90-116.

Юрій Лященко,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yuriy Lyashchenko,

graduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University
<https://orcid.org/0000-0002-9951-8007>

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕОЛОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ГАСЕЛ ПРОВІДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ ЗА ЧАСИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

EVOLUTION OF THE IDEOLOGICAL CONCEPTS OF ELECTION SLOGANS OF PROMINENT POLITICAL LEADERS DURING THE INDEPENDENCE OF UKRAINE

There are ideological concepts of pre-election slogans of leading political leaders important elements of political marketing that influence election processes and contribute to their success. Emphasis is placed on the fact that political marketing changes from election to election due to a number of factors, including changes in society, technological progress, the economic situation and the political context.

The evolution of the ideological concepts of pre-election slogans of the presidents of Ukraine during the time of independence is considered, among which those aimed at: ensuring independence; overcoming the systemic crisis; support for the ideas of democratic reforms and Euro-Atlantic integration; change in the system of power; implementation of anti-corruption reforms; raising the standard of living of citizens; ensuring greater openness and transparency in governance.

There is a trend of political marketing development in the direction of increasing the role of social media, personalization of communications, constant changes in media strategies, emphasis on the personality of the political leader.

Keywords: *political marketing, political marketing technologies, information space, public policy, information policy, ideological concepts, pre-election slogans.*

Важливим у сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні є ідеологічні концепції передвиборчих гасел політичних лідерів, які включають такі складові елементи, як цінності, політичні переконання, політичний курс, цільова аудиторія, ідеї, які в сукупності формують новий «віртуальний» тип політичних відносин [3], в якому переважають технічні методи комунікації, що є сутністю політичного маркетингу і без яких практично не можливі комунікації, як усередині політичного інформаційного поля, так і на рівні національного та світового масштабу.

Відтак, ідеологічна концепція передвиборчих гасел є важливою частиною політичного маркетингу, оскільки вона допомагає виборцям зрозуміти, наскільки певний кандидат або політична партія відповідають їхнім власним переконанням і цінностям.

Нами виокремлено еволюцію ідеологічних концепцій передвиборчих гасел провідних політичних лідерів за часи незалежності України на прикладі президентських виборів.

Так, наприклад, ключовим гаслом у передвиборчій програмі Президента України Леоніда Кравчука (1991-1994 рр.) був зроблений акцент на незалежності держави шляхом підтримки ринкової економіки та зміцнення міжнародної позиції України; у передвиборчій програмі Леоніда Кучми (1994-2005 рр.) – на подоланні системної кризи в державі шляхом економічного зближення з РФ та надання російській мові статусу другої національної [1]; у передвиборчій програмі Віктора Ющенка (2005-2010 рр.) - на підтримці ідей демократичних

реформ та євроатлантичної інтеграції шляхом боротьби з корупцією та підвищенні прозорості у владі [2]; у програмі Президента-біженця (2010-2014 рр.) пріоритетні гасла були спрямовані на зміцнення економічних зв'язків з РФ, підвищення статусу російської мови; у передвиборчій програмі Петра Порошенка (2014-2019 рр.) – на підтримці ідеї європейської інтеграції та демократичних реформ шляхом боротьби з корупцією та консолідацією суспільства; у передвиборчій програмі Володимира Зеленського (2019 - дотепер) – на зміну системи влади шляхом боротьби з корупцією та політичною елітою, що займала владні посади, впровадження антикорупційних реформ, підвищення рівня життя громадян, забезпечення більшої відкритості та прозорості в урядуванні.

Як бачимо з наведених прикладів ідеологічних гасел провідних політичних лідерів нашої держави за часів незалежності, всі вони були актуальними і визначальними у конкретний період часу та задовольняли потреби й інтереси більшості громадян України, окрім одного періоду [4]. Тому вони є важливими елементами політичного маркетингу, який впливає на виборчі процеси і сприяє успіху кандидата на політичну посаду у державній владі у сучасному інформаційному суспільстві.

Однак, політичний маркетинг змінюється від виборів до виборів через ряд факторів, включаючи зміни у суспільстві, технологічний прогрес, економічну ситуацію та політичний контекст. Нині можна спостерігати у розвитку політичного маркетингу підвищення ролі соціальних медіа, персоналізацію комунікації, постійну зміну медійних стратегій, акцент на особистості лідера, який виступає центральною постаттю, і акцентується на його кваліфікаціях, харизмі та характері.

Політичний маркетинг є динамічною галуззю, яка постійно змінюється та адаптується до нових умов і комунікативних та комунікаційних технологій. Політичні партії та кандидати розвивають нові стратегії і тактики, щоб залучити увагу та підтримку виборців у мінливому політичному середовищі.

Розглянута еволюція ідеологічних концепцій передвиборчих гасел президентів України за часи незалежності сприяла виокремленню перспективних - тих, які були спрямовані на забезпечення незалежності, подолання системної кризи, підтримку ідей демократичних реформ та євроатлантичної інтеграції, зміну системи влади, впровадження антикорупційних реформ, підвищення рівня життя громадян, забезпечення більшої відкритості та прозорості в урядуванні. Вважаємо, що саме такі ідеологічні концепції будуть переважати і в наступних виборчих кампаніях, лише їхня риторика дещо зміститься у біг захисту зазначених позицій від зовнішнього ворога.

Список використаних джерел

1. Богдалов А.Г. Особливості ведення передвиборчої агітації на виборах Президента України на початку 90-х рр. Хх ст. (на матеріалах національного музею історії України). Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», вип. 1(40), 2019. С. 17-26.

2. Історія виборів третього Президента в 2004 році Україна обирала у «три тури». URL: <https://www.oporaua.org/vybory/istoriia-viboriv-tretogo-prezidenta-v-2004-rotsi-ukrayina-obirala-u-tri-turi-23049>

3. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства від 22 липня 2000 року. URL: <http://www.rada.gov.ua>

4. Про позбавлення В. Януковича звання Президента України: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.235). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/144-19#Text/>

УДК 342.56(477)

Інна Маркус,

здобувачка ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Inna Markus,

Candidate of PhD in Public Administration in Educational and Scientific Institute of Public
Administration And Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8203-7151>

Науковий керівник: **Надія Максименцева**, доктор юридичних наук, доцент кафедри
парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної
служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ ТА ДЕРЖАВИ ЯК НОВА ЦІННІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

TRANSPARENCY IN RELATIONS BETWEEN BUSINESS AND THE STATE AUTHORITIES AS A NEW VALUE OF UKRAINIAN PARLIAMENTARISM

The article analyses the interaction between business and state authorities in the context of the introduction of the legislative regulation for lobbying in Ukraine. The study found that the mechanisms of such interactions have already been developed by business associations over the past two decades. The mechanisms are performing as a source of feedback to the State on the proposed legislative acts regulating economic activity and bringing Ukraine closer to the introduction of European standards in public administration.

Methodological support for such activities should be provided through the introduction of codes of ethical conduct for politicians, civil servants, local government officials, and representatives of business associations and other non-governmental organisations. The introduction of transparency in the relations between business and the state authorities may become a new value of Ukrainian parliamentarism and a step towards European integration.

Keywords: public administration; lobbying; government relations; code of conduct.

Розвиток України як незалежної держави засвідчує, що державне управління є успішним та ефективним тоді, коли до процесів прийняття державних рішень, роз'яснення необхідності впровадження певного регулювання, постзаконодавчого контролю залучаються професійно підготовлені представники недержавних організацій, зокрема бізнес-асоціацій. Це можливо у разі забезпечення належної відкритості органів державної влади та високого розвитку громадянського суспільства.

Статтею 444 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони передбачено «сприяння процесу інституційної розбудови та консолідації організацій громадянського суспільства, у тому числі, серед іншого, лобістській діяльності» [1].

Намагання впровадження інституту лобіювання в законодавство України здійснювалися неодноразово упродовж трьох останніх каденцій парламенту, однак до сьогодні діяльність з лобіювання залишається законодавчо не врегульованою. В українському суспільстві внаслідок все ще високого рівня поширення корупції (за 2022 рік Україна мала 33 бали із 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index), посідаючи 116-те місце серед 180 країн) [2] превалює думка, що лобіювання – це негативне явище, суть якого – просування інтересів олігархів при прийнятті рішень органами державної влади. Нерозкриття дієвих механізмів легального лобіювання, зокрема захисту інтересів бізнесу при прийнятті державних рішень, слабке висвітлення успішного досвіду впливу неурядових організацій на формування державної політики України, у тому числі на прийняття законів, імплементацію в законодавство України положень актів законодавства

Європейського Союзу, призводить до ситуації, яку описав М.І. Бризіцький: «Лобіювання порівняно з хабарництвом є вищою, можна навіть сказати «витонченою», формою впливу на прийняття офіційних правових актів ... Як наслідок, за умови перевищення в суспільстві «допустимого» рівня корупції лобіювання стає ресурсно невігідним, а отже, незатребуваним інструментом, що використовуватиметься лише поодинокими ентузіастами» [3].

Відтак у суспільстві не сформувалася громадська думка про переваги, які зможе отримати Україна, запровадивши легальне лобіювання комерційних інтересів та водночас регламентуючи небажані форми відносин представників органів державної влади та бізнесу, вживаючи заходів для виявлення та припинення корупційних правопорушень.

Незважаючи на відсутність законодавчого регулювання діяльності з лобіювання, воно є важливим елементом політичного процесу, а також шляхом забезпечення суспільного договору між владою, бізнесом та громадянським суспільством. [4].

Взаємодія недержавних організацій та представників державної влади стає дедалі більш багатосторонньою та багаторівневою, оскільки вона є необхідною для обох сторін. Взаємопов'язаність інтересів, розвиток громадянського суспільства, прагнення України до набуття членства в Європейському Союзі зумовлюють необхідність законодавчого унормування діяльності з лобіювання, що розширить можливості доступу до прийняття державних рішень ділових і торгових асоціацій, окремих корпорацій та громадських об'єднань. Оскільки недержавні організації не мають права законодавчої ініціативи, лобіювання – це, по суті, єдиний спосіб здійснення ними легального впливу на прийняття державних рішень.

На сьогодні інституційною складовою процесу створення сприятливого бізнес-середовища, розширення можливостей розвитку бізнесу шляхом відкриття нових ринків для вітчизняного експорту, сприяння динамічній інтернаціоналізації українського бізнесу та інтеграції у світову економіку, вдосконалення інституційного середовища у процесі діалогу бізнесу та влади, а також для надання послуг, затребуваних бізнесом, в Україні діють:

– Торгово-промислова палата України та система регіональних торгово-промислових палат, що регулюються Законом України «Про торгово-промислові палати» [5];

– Український союз промисловців і підприємців, що веде свою історію з 1992 року та об'єднує представників великого, середнього та малого бізнесу, у складі УСПП діють 23 регіональні відділення;

– Американська торговельна палата в Україні, що є найвпливовішою міжнародною бізнес-асоціацією в Україні з 1992 року та об'єднує понад 600 компаній-членів, які інвестували більш як 50 мільярдів доларів в Україну та залишаються вірними країні і під час війни [6];

– Європейська Бізнес Асоціація, що заснована 1999 року за підтримки Європейської Комісії в Україні і є на сьогодні однією із найвпливовіших та найчисленніших (більше 1000 компаній-членів) об'єднань бізнесу в Україні [7].

На даний час усі бізнес-асоціації, що працюють в Україні, тією чи іншою мірою беруть участь у розгляді проектів законодавчих актів у парламентських комітетах, як правило, під час їх доопрацювання до розгляду у другому та наступних читаннях.

Протягом останніх двох десятиліть можливості участі у процесі прийняття державних рішень впливу з'явилися та організаційно оформилися, напрацьовані певні механізми саме представниками громадянського суспільства та бізнесу як найбільш заінтересованими стейкхолдерами.

Відповідно до Регламенту Верховної Ради України [8] для попереднього розгляду законопроекту, проекту іншого акта на засідання головного комітету за необхідності можуть запрошуватися об'єднання громадян, експерти, фахівці та інші особи (ч. 6 ст. 93). Також у разі необхідності вони можуть бути запрошені на засідання головного комітету з розгляду електронної петиції (ч. 2 ст. 223¹), або для участі в парламентських слуханнях, якщо виявили бажання взяти в них участь і подали не пізніше як за п'ять днів відповідну заявку до комітету, що проводить підготовку до слухань (ч. 1 ст. 235).

Як бачимо, законодавець передбачив, що питання залучення експертного середовища до розгляду законопроектів чи загалом питань державної політики

вирішується виключно за його власною ініціативою. Тобто бізнес-асоціації, інші недержавні організації не лише не впевнені в тому, що їхня позиція буде заслухана і розглянута, їм навіть не гарантовано право направити свого представника для участі у засіданні комітету під час розгляду законодавчої ініціативи.

Списки промовців для участі у парламентських слуханнях також формуються головним комітетом суб'єктивно, до того ж останні парламентські слухання проводилися лише під час другої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання (у листопаді 2019 року). Пізніше вони були скасовані через пандемію COVID-19, а потім – через збройну агресію Російської Федерації проти України. Ситуація ускладнюється ще й тим, що в законодавстві України вживається термін «громадське об'єднання» без розподілу за видами діяльності.

В Україні співпраця бізнесу з органами законодавчої і виконавчої влади здійснюється у різних легальних формах як за ініціативою бізнес-асоціацій (і в подальшому підпадатимуть під дію закону про лобіювання у разі його ухвалення), так і за запрошенням комітетів Верховної Ради України (не підпадатиме під визначення лобіювання, якщо комунікація здійснюватиметься з ініціативи суб'єкта владних повноважень, що потребує відповідних консультацій). Фахова консультація не буде вважатися лобіюванням, якщо вона зведена до пояснення чи демонстрації об'єктивних характеристик певних явищ, процесів, товарів, послуг тощо.

У разі прийняття закону про лобіювання в редакції проектів, поданих на розгляд Верховної Ради України, суб'єкти владних повноважень будуть змушені обмежувати спілкування з представниками бізнес-асоціацій та іншими стейкхолдерами з недержавного сектору, що, безумовно, негативно позначиться на ефективності прийнятих рішень, а також будуть створені додаткові можливості для тиску на організації недержавного сектору.

Бізнес-асоціації працюють прозоро і просувають не індивідуальні, а загальні інтереси суб'єктів господарювання на рівні галузі, у тому числі з питань аналізу правозастосування, розроблення проектів змін до нормативно-правових актів. Вони відкрито фінансуються бізнесом і мають змогу утримувати високопрофесійних фахівців, залучати міжнародних експертів, роблячи вагомий внесок у забезпечення здійснення реформ в Україні. Зважаючи на це, бізнес-асоціації потребують реальних механізмів більшого залучення до прийняття державних рішень, а не звинувачень у здійсненні впливу на користь олігархів.

Суспільству важливо розрізнати законне право бізнес-асоціацій на діалог з владою, на донесення своїх пропозицій щодо актів, які регулюють і безпосередньо впливають на діяльність суб'єктів господарювання, які сплачують податки і створюють робочі місця, та вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень. Ми долучаємо свій голос до експертів, які вважають, що в такому вигляді закон про лобіювання не забезпечить протидію олігархічному впливу чи корупції, натомість передбачені ним обмеження створюють додаткові можливості для тиску на організації недержавного сектору.

Впровадження прозорості як провідної цінності у відносинах між бізнесом та державою може стати визначальним кроком на шляху трансформації українського парламентаризму. Запровадження практик прозорого лобіювання, публічного обговорення законодавчих ініціатив, постійної комунікації з громадськістю допоможе подолати системну недовіру суспільства до парламенту. Відкритість стане запорукою відновлення довіри між бізнесом та владою, а також ключовим чинником модернізації українського парламентаризму відповідно до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top (дата звернення: 02.09.2023).

2. За даними Трансперенсі Інтернешнл Україна: вебсайт. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 02.09.2023).

3. Бризіцький М. І. Чи потрібен Україні закон про лобіювання й чи знайдуться охочі його виконувати. Закон і бізнес. 2006. 06.02 – 12.02.

4. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 р. No 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/5/2015#Text> (дата звернення: 02.09.2023).

5. Про торгово-промислові палати: Закон України від 02.12.1997 р. No 671/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. No 13. Ст. 52 (із наступними змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.09.2023).

6. Історії успіху: вебсайт. URL: <https://chamber.ua/ua/success-stories-ua/> (дата звернення: 02.09.2023).

7. Нас надихають європейські цінності. Ми покращуємо умови ведення бізнесу в Україні : вебсайт. URL: <https://eba.com.ua/about-us/#eba-career> (дата звернення: 02.09.2023).

8. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. No 1861-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1861-17/ed20231231#Text> (дата звернення: 02.09.2023).

Ігор Негулевський,

здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Igor Negulevsky,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)
<https://orcid.org/0000-0002-6741-3083>

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В УКРАЇНІ

TRENDS OF DEVELOPMENT OF POLITICAL LEADERSHIP IN UKRAINE

Political leadership is characterized by the ability of politicians to form strategies that significantly affect politics, the economy, and social spheres in the state and society and is based on the system of their values.

Three types of transformation of political leadership are distinguished: personal - related to a change in the behavior of political leaders (from situational to responsible and moral); structural - with a change in scientific approaches to public administration (from authoritarian to democratic); social - with a change in the quality of management (from situational to standard).

Personal and structural transformations of political leadership take place under the influence of internal factors, such as the need to implement an ethical type of leadership and the approval of democratic management principles; social transformation - under the influence of external factors, such as the requirement to apply international standards.

Keywords: *political leadership, political leader, transformation of political leadership, ethical leadership, democracy, European standards.*

У ході аналізу теоретичних джерел з проблеми лідерства, нами уточнено поняття «політичне лідерство», під яким розуміється спосіб формування політичного простору, в якому лідерство стає пріоритетною якістю особистості керівника, посада якого віднесена до політичної в органі публічної влади [2].

Посади керівників, які віднесені до політичних в органах державної влади, чітко визначені чинним законодавством України. І в останні роки їм приділено достатньо уваги з боку держави і суспільства, особливо в умовах війни України з рф. Наприклад, згідно чинного Закону України «Про державну службу» [6] у 2016 році було розмежовано посади державних службовців і посадових осіб у державі, які суттєво впливають на її політику. До таких посад в органах державної влади віднесено, зокрема, посади Президента України, Глави Адміністрації Президента України та його заступників, Постійного Представника Президента України в Автономній Республіці Крим та його заступників, членів Кабінету Міністрів України, перших заступників та заступників міністрів (п.3. ст. 3).

У 2021 році у Законі України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним з надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» [7] встановлено правові рамки для відокремлення великого бізнесу від політичної боротьби та для обмеження деструктивного впливу привілейованих (олігархічних) інтересів на економічне життя України.

Зокрема, особою, яка має значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархом), визначено фізичну особу, яка одночасно відповідає щонайменше трьом із таких ознак: бере участь у політичному житті; має значний вплив на засоби масової інформації; є кінцевим бенефіціарним власником суб'єкта господарювання, який після дня введення в дію цього закону є суб'єктом природних монополій або займає монопольне (домінуюче) становище на ринку відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» та протягом одного року поспіль підтримує або посилює таке становище; підтверджена вартість

активів особи та суб'єктів господарювання, бенефіціаром яких вона є, перевищує 1 мільйон прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня відповідного року [4].

У 2023 році розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»» [5] щодо політично значущих осіб, членів їх сімей та осіб, пов'язаних з політично значущими особами, які підлягають первинному фінансовому моніторингу і за безпідставну відмову можуть бути притягнуті до відповідальності (передбачені штрафні санкції до 100 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Як бачимо, чинне законодавство України щодо політично значущих осіб прагне встановити чіткі вимоги, правила й обмеження для них. Тим самим, сприяє очищенню державних органів влади від олігархів і монополістів та створює умови для розвитку політичного лідерства, яке ґрунтується на морально-етичних нормах поведінки та демократичних принципах управління. Адже, як зазначають науковці Наукової школи вітчизняного парламентаризму, *політичне лідерство* – це «мистецтво та професіоналізм суб'єктів владних повноважень в управлінні мікро- та макросистемами» [3, с.4.], а *політичні лідери* - це керівники політичних партій, урядів, парламентів, міжнародних організацій, які формують стратегії, і впливають на економіку, фінанси, культуру, мистецтво в державах та регіонах [1].

Нами визначено, що на сучасному етапі розвитку України під впливом різних зовнішніх і внутрішніх чинників відбувається трансформація політичного лідерства, яка обумовлена:

– по-перше, *потребою* у відмові від харизматичного типу лідерства (особистісна трансформація) та утвердженням демократичних принципів державного управління, таких як народний суверенітет, політична свобода, рівноправність громадян, виборність ОДВ та ОМС, поділ влади, прийняття рішень за волею більшості з дотриманням прав меншості (структурна трансформація) – внутрішні чинники;

– по-друге, *необхідністю* застосування міжнародних стандартів ISO, розроблених для різноманітних сфер, серед яких - управління якістю, яке гарантує безпечність і надійність управлінських рішень, спрямованих на використання максимально ефективних ресурсів із мінімальним впливом на навколишнє середовище (соціальна трансформація) - зовнішні чинники.

Тобто трансформація політичного лідерства проявляється у зміні поведінки, стилю та якості управлінської діяльності політичних лідерів.

В Україні поведінка політичних лідерів має тенденцію спрямування у бік нормативної; стиль управління – до демократичного; якість управління – до міжнародних стандартів.

Така тенденція розвитку політичного лідерства є позитивною і потребує подальшого утвердження в діяльності осіб, посади яких віднесені до політичних в органах державної влади. Це передбачає подальшого вдосконалення чинного законодавства у зазначеній сфері.

Список використаних джерел

1. Ігор Негулевський. Етичне політичне лідерство – сучасна вимога і стратегія розвитку. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: матеріали щорічної Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 26-27 квітн. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи. – Київ : ННІ ПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2023., 380 с., С. 339-341. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>

2. Негулевський І.П. Трансформація політичного лідерства в сучасній Україні: соціокультурні чинники. *Науковий журнал «Політикус»*. Випуск 2. 2021. С. 81 – 86. URL: www.politicus.od.ua

3. Політичне лідерство: навч. посіб. / авт. кол.; за заг. ред. В. А. Гошовської, Л. А. Пашко. К.: НАДУ, 2013. 300 с.

4. Президент невідкладно підписав ухвалений Верховною Радою антиолігархічний закон. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-nevidkladno-pidpisav-uhvalenij-verhovnoyu-radoyu-a-71445>

5. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» щодо політично значущих осіб: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3419-20#Text/>

6. Про державну службу: Закон України. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43. URL: https://chrg.gp.gov.ua/ua/cernigds.html?_m=publications&_t=rec&id=226174/

7. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів): Закон України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 51, ст.421). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text_/

Олександр Сазанович,

студент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Sazanovich,

student of the Department of Regional Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Гринчук, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У М. КИЄВІ НА РІВНІ РАЙОНІВ

IMPROVEMENT OF THE LOCAL GOVERNMENT SYSTEM IN KYIV AT THE DISTRICT LEVEL

The evolution of local self-government in cities with district division, features of the creation and operation of district state administrations in the city of Kyiv were considered, problematic points were identified, and proposals were developed to improve the system of local self-government in the capital.

Keywords: *local self-government, districts, district state administrations in the city of Kyiv, problems, improvement.*

Процеси радикальних перетворень системи влади в Україні в поєднанні з суперечливими тенденціями трансформацій стосунків держави й територіальних громад, державної влади й місцевого самоврядування спричинили витворення вкрай складної архітектури уявлень щодо соціально-економічного, політичного й правового забезпечення розв'язання цієї проблеми на засадах доцільності й ефективності. Ця складність відбилась і в чинній на сьогодні системі правових норм і регламентацій [2-4], якими на поточний момент впорядковано цей сегмент суспільного життя. У правовому полі держави до сьогодні змагаються дві полярні концепції щодо природи місцевого самоврядування - державницька й громадівська.

Спроби ствердити демократичні принципи в організації місцевого самоврядування й розширити обсяг повноважень місцевої влади часто обертаються зсувом адміністрування з державного на місцевий рівень і посиленням місцевої бюрократії, яка починає уособлювати владу місцевого рівня відділену від безпосереднього життя громад, або й гальмувати процес реального розвитку місцевого самоврядування. Така «децентралізація» державного управління, яка дорівнює його регіоналізації, сприяє розвитку реального самоврядування територіальних громад не більшою мірою, ніж державний патерналізм.

Проблеми функціонування системи місцевого самоврядування в адміністративному районі міста, крім тих, що спільні всім рівням вітчизняної системи самоврядування, безпосередньо впливають з нечіткого правового визначення статусу районних у місті органів місцевого самоврядування та їх залежного від вищого рівня самоврядування фінансово-організаційного забезпечення.

Подвійна підпорядкованість районних у місті органів місцевого самоврядування сприяє відтворенню в їх функціонуванні супідрядності, властивої органам державної влади, що проблематизує саме самоврядування цього рівня. Забезпечити підвищення рівня самоврядності на районному в місті рівні можна шляхом зміцнення фінансової самодостатності районної в місті громади через закріплення певної частини доходів місцевого бюджету, яка складається з податків, платежів та відрахувань від діяльності, що безпосередньо впливає на ситуацію в даному районі, за бюджетами районів у містах (у разі їх створення) та одночасного посилення контролю над діяльністю районних у місті органів місцевого самоврядування не з боку держави, а з боку складників районної в місті

громади - локальних територіальних громад та їхніх органів, наприклад, ОСНів. Відтак ОСН потребують законодавчого зміцнення їх функціонування та обов'язкового фінансування їх як представницьких органів локальних територіальних громад.

Виявлені особливості правового статусу столиці, аспекти практичної реалізації функцій Київського міського голови, Київської міської ради, Київської міської державної адміністрації, здійснення управління в районах міста свідчать про суперечливий характер їх реалізації, що потребує законодавчого врегулювання.

Районних у місті Києві рад станом на сьогодні немає, а 10 районних в місті Києві державних адміністрацій утвореної розпорядженням виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 30 вересня 2010 року № 787 на виконання рішення Київської міської ради від 09 вересня 2010 року № 7/4819 [5].

Повноваження районних в місті Києві державних адміністрацій визначені розпорядженнями виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 27 січня 2011 року № 95, від 31 січня 2011 року № 121, від 12 квітня 2011 року № 554, а відповідно до рішень Київської міської ради від 28 жовтня 2010 року № 183/4995, від 02 грудня 2010 року № 284/5096 до сфери управління районних в місті Києві державних адміністрацій віднесено майно підприємств, організацій та установ, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад районів у місті Києві та забезпечують життєдіяльність відповідної адміністративно-територіальної одиниці у сферах житлово-комунального господарства, освіти і науки, культури, фізичної культури і спорту, охорони здоров'я, без права розпорядження.

Районним в місті Києві державним адміністраціям як органам державної виконавчої влади делеговані самоврядні повноваження Київської міської ради та виконавчого органу Київської міської ради. Більше того, районні в місті Києві державні адміністрації фінансуються за рахунок бюджету міста Києва, використовують комунальну власність територіальної громади міста Києва. Тобто їх діяльність безпосередньо та нерозривно пов'язана із Київською міською радою та її виконавчим органом (Київською міською державною адміністрацією).

Однак залишається на часі створення районних у місті Києві рад, визначення чисельності та повноважень районних у місті Києві рад.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк та ін. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов, О. С. Ігнатенко та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. 408 с.

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15 січня 1999 року № 401-XIV, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>.

4. Про утворення районних у місті Києві державних адміністрацій: розпорядження Київської міської державної адміністрації від 01 серпня 2001 р. № 1625. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MA011625.html.

5. Про організаційно-правові заходи, пов'язані з виконанням рішення Київської міської ради від 09 вересня 2010 р. № 7/4819 «Про питання організації управління районами в місті Києві: розпорядженням КМДА від 30 вересня 2010 р. № 787. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MA100787>.

Володимир Сікорський,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Sikorskyi,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Лілія Григорович, кандидат філософських наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

THEORETICAL PRINCIPLES OF PROFESSIONALIZATION OF REPRESENTATIVE AUTHORITY BODIES IN UKRAINE

The concept of «professionalization» is analyzed from the standpoint of pedagogical, acmeological, socio-economic, sociological-activity and sociological-stratification approaches. It was determined that «professionalization» in a broad sense is a process, as a result of which an employee's objective and subjective readiness for professional activity is formed. In a narrow sense, «professionalization» is the professional socialization of an individual, which involves the assimilation and active successful implementation of professional norms, values, knowledge, abilities and skills, as well as the formation and development of professional culture and ethics.

Keywords: *representative authorities, professionalization, pedagogical, acmeological, socio-economic, sociological-activity and sociological-stratification approaches to the concept of professionalization.*

Насьогодні неодмінною умовою успішних соціально-економічних і політичних перетворень в Україні є, насамперед, ефективна робота владних органів, у тому числі й представницьких органів влади.

Комплектування представницьких органів влади висококваліфікованими кадрами, спроможними забезпечити економічний і соціальний розвиток територіальної громади, регіону чи держави в цілому, є першочерговим завданням державної кадрової політики.

Важливе місце на цьому напрямку посідає питання професіоналізації представницьких органів влади в Україні. Професіоналізація представницьких органів влади спрямована на подолання деформацій держави, що зумовлені «системною» некомпетентністю посадовців представницьких органів влади, на забезпечення якісних змін у системі публічного управління на шляху її приведення до європейських норм та стандартів, на формування ефективної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації службовців представницьких органів влади [1, с. 33].

Категорія «професіоналізація» доволі часто є предметом наукових досліджень з аналізу проблем професій і професійної діяльності. В. Л. Лапшина [2, с. 55] виділяє педагогічний, акмеологічний, соціально-економічний, соціологічно-діяльнісний та соціологічно-стратифікаційний підходи до дефініції «професіоналізація».

Зокрема, за педагогічним підходом професіоналізація розкривається з позиції професійного навчання. Професіоналізацією є спеціальна професійна підготовка суб'єкта до майбутньої професійної діяльності, тобто професіоналізація зводиться до професійної освіти.

Акмеологічний підхід пояснює професіоналізацію з позиції «процесу і результату системних перетворень особистості працівника, що включають взаємозалежні прогресивні зміни підсистеми професіоналізму діяльності (розвитку професійної компетентності, професійних навичок і вмій), підсистеми професіоналізму особистості (розвитку

здібностей, професійно важливих і індивідуально ділових якостей, рефлексивної організації і рефлексивної культури, творчого й інноваційного потенціалу, мотивації досягнень), підсистеми нормативності діяльності і поведінки (формування професійної і моральної системи регуляції поведінки, діяльності і стосунків) і підсистеми продуктивної Я-концепції» [2, с. 55].

Соціально-економічний підхід спрямований на розуміння професіоналізації з позиції розвитку і реалізації людських трудових ресурсів у процесі трудової діяльності. За цим підходом поняття «професіоналізація» визначається в якості умови розвитку людських трудових ресурсів, в якості процесу включення чи виключення певного індивіда через сферу зайнятості в соціально-економічну практику. При цьому, автор наголошує на існуванні суперечливого характеру поняття «професіоналізація». З одного боку, соціально-економічні умови призводять до порушення принципів свободи і добровільності професійного вибору, адже такий вибір прив'язується до потреб ринку праці. З іншого боку – ці умови призводять до виникнення протиріччя між рівнем професійного потенціалу працівника і характеристиками, які пропонуються на ринку праці щодо цього потенціалу.

В рамках соціологічно-діяльнісного підходу поняття «професіоналізація» розглядається як професійна реалізація, належність до певного професійного співтовариства, як одна з форм самореалізації людини в процесі її професійної діяльності. Таким чином, професіоналізація фактично є тотожною до процесу професійної діяльності особи.

Соціологічно-стратифікаційний підхід дає можливість розглянути професіоналізацію як спосіб отримання певного соціального статусу через професію. Таким чином, професіоналізація розуміється в якості процесу, за допомогою якого посада формує претензію на певну статусність, що в свою чергу дає підстави для отримання винагороди чи привілеїв професії.

Узагальнення вказаних визначень дають підстави стверджувати, що «професіоналізація» у широкому значенні є процесом, внаслідок якого простежується формування у працівника об'єктивної (наявності знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей) і суб'єктивної (усталеної адекватної мотивації) готовності до професійної діяльності.

Професіоналізація є соціальним процесом та виступає невід'ємним компонентом загальної соціалізації особистості, хоча вона і має безумовну важливість в якості психологічної складової становлення професіонала. Соціальний характер професіоналізації зумовлений, насамперед, соціальним змістом професійної діяльності, який виникає і посилюється в процесі суспільного розподілу праці, та інституційністю, що набуває все більшого значення з ускладненням соціальних зв'язків і механізмів у суспільстві.

З цих міркувань можна вважати, що «професіоналізація» у вузькому значенні є професійною соціалізацією особистості, яка передбачає не лише засвоєння та активне успішне втілення у свою діяльність професійних норм, цінностей, знань, умінь і навичок, а також становлення та розвиток професійної культури та етики. Водночас, професійна соціалізація є процесом, що здатен залучити особистість до формування певних професійних цінностей, включити їх у внутрішній світ особистості, сформувати професійну свідомість, об'єктивну і суб'єктивну готовність до професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Дзєга В.Д. Сучасні виклики публічного управління щодо зростання професіоналізму посадових осіб місцевого самоврядування. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. Том 30 (69). № 6. С. 33-38.
2. Лапшина В. Л. Професіоналізація: сутність та структура поняття. Науковий журнал «Український соціум». 2005. № 2-3(7-8). С. 54-58.

Ольга Скобельська,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olga Skobelska,

postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7263-6655>

Науковий керівник: **Надія Максименцева**, доктор юридичних наук, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВІДНОВЛЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

RESTORATION OF SECURITY AND UKRAINIAN STATEHOOD IN THE DE-OCCUPIED TERRITORIES: REGULATORY AND LEGAL ASPECT

The article examines the national legislation of Ukraine and the international legal aspects of the implementation of stabilization measures in the de-occupied territories. The main approaches of Ukraine and NATO to the implementation of stabilization operations in the de-occupied territories of Ukraine have been determined. The norms of the legislative acts of Ukraine, which regulate the competence of state authorities to implement stabilization measures, have been analyzed. A study of the stabilization operations carried out by NATO forces on the territory of Bosnia and Herzegovina was carried out and the main differences with the approaches of Ukraine were determined. The types of stabilization measures were determined, and their division into general and special was carried out.

Areas of responsibility of the security and defense sector bodies in the process of implementing priority measures after the liberation of the occupied territories are highlighted. The article provides a definition of the term «stabilization measures», outlines the main approaches to the reintegration of de-occupied territories, which are currently reflected in the legislative acts of Ukraine. The guiding documents of a military nature and regulatory legal acts regulating the implementation of stabilization measures were analyzed.

Keywords: stabilization measures, de-occupation, peace and security operations.

Збройну агресію проти України російська федерація почала 20 лютого 2014 року, коли її війська без знаків розрізнення вторглися на територію Кримського півострова.

Станом на 2021 рік під тимчасовою російською окупацією перебувало 43 300 км², або 7 % української території, а саме Автономна Республіка Крим, місто Севастополь та частини Донецької та Луганської областей¹.

Після початку російського вторгнення у лютому 2022 року ця площа зросла у 2,9 рази².

18 липня 2022 року, Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо приведення окремих його положень у відповідність до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», яким передбачено застосування загального формулювання «тимчасово окупована Російською Федерацією територія України» замість чинних «тимчасово окупована територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополь» і «тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях» (пишемо із зазначенням статті Закону).

Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією визначено наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово

¹ Укрінформ. Архів за 8 травня 2021. <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2644798-rosia-okupuvala-7-teritorii-ukraini-prezident.html>

² Три місяці війни в цифрах від Forbes — Forbes.ua. forbes.ua (укр.). 24 травня 2022 <https://forbes.ua/inside/ploshcha-okupovanoi-ukraini-vtrati-rosiyskoi-tekhniki-ta-17-dib-stolichnikh-trivog-10-faktiv-pro-tri-misyatsi-viyini-vid-forbes-infografika-24052022-6167>

окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 23 грудня 2022 р. за № 1668/39004, який постійно оновлюється [1].

Проводячи аналіз чинного законодавства, у тому числі Статутів Збройних Сил України, можемо зробити висновок, що стабілізаційні заходи можуть проводитись у вигляді воєнних операцій під час ведення бойових дій після звільнення окупованих територій для контролю та стабілізації обстановки, а також у процесі реінтеграції цих територій після деокупації з метою забезпечення безпеки населення та повернення цих територій під юрисдикцію України проводяться стабілізаційні заходи.

Таким чином, під стабілізаційними заходами слід розуміти дії уповноважених державою органів влади та військових формувань, які мають військовий та невійськовий характер і спрямовані на деескалацію військового конфлікту, а також відновлення життєдіяльності територій, які були під окупацією ворожих сил, що здійснюються під час ведення бойових дій, та після їх завершення.

Метою проведення стабілізаційних заходів є встановлення контролю над кризовими районами, підтримання в них безпеки і стабільності та створення умов, що унеможливають ескалацію (відновлення) воєнного конфлікту, у взаємодії з силами безпеки та оборони, органами державної влади та місцевого самоврядування; недопущення проникнення на деокуповану територію диверсійно-розвідувальних груп та незаконних збройних формувань, вчинення ними терористичних актів на об'єктах інфраструктури та комунікацій; забезпечення публічної безпеки та порядку; ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; розшук осіб, які вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, інші правопорушення під час окупації території.

Характерними ознаками стабілізаційних заходів є їх санкціонованість державою, правоохоронний і оборонний характер, законність, регулятивний характер, спрямованість на відновлення державної влади на деокупованих територіях.

Видами можна визначити загальні та спеціальні стабілізаційні заходи.

Так загальні стабілізаційні заходи здійснюються з метою відновлення на деокупованих територіях конституційного ладу, діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; охорони та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб; забезпечення соціально-економічного відновлення та подальшого розвитку деокупованих територій; зміцнення довіри громадян, які проживали на тимчасово окупованих територіях, до органів державної влади України, правоохоронних органів та інших суб'єктів владних повноважень.

Отже, до загальних стабілізаційних заходів на деокупованій території можна віднести: забезпечення умов для стабільного функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування; забезпечення соціально-економічного розвитку деокупованих територій; надання гуманітарних послуг населенню; здійснення заходів щодо залучення міжнародної технічної допомоги для відновлення пошкодженої/зруйнованої інфраструктури населених пунктів.

До спеціальних стабілізаційних заходів належать: посилення охорони та захист державного кордону (морського узбережжя), підтримання прикордонного режиму в прикордонній смузі та контрольованих прикордонних районах; облаштування державного кордону (будівництво інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій); тимчасова ізоляція деокупованої території; охорона та оборона важливих об'єктів і комунікацій; підтримка безпеки на маршрутах руху; реалізація режимних заходів; ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій; запобігання, виявлення, розкриття кримінальних та інших правопорушень; здійснення переміщення (евакуації) осіб, узятих під варту, та засуджених з деокупованих територій до відповідних установ для попереднього ув'язнення та виконання покарань, які розташовані в безпечній місцевості інших районів, у разі неможливості виконувати покладені на персонал установ обов'язки, а також нормальне функціонування цих установ; встановлення місця перебування безвісти зниклих осіб, зокрема за особливих обставин; пошук загиблих та постраждалих, транспортування тіл (останків) загиблих; забезпечення населення деокупованих територій товарами першої необхідності, лікарськими засобами, медичною допомогою, паливом тощо; виявлення дітей, які залишилися без батьківського піклування, облік дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечення переміщення дітей до безпечних районів; виявлення осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та надання їм соціальної допомоги; обстеження потенційно небезпечних об'єктів, тощо.

Основною проблемою у застосуванні стабілізаційних заходів є наступальні дії агресора, ведення активних бойових дій у прилеглих до деокупованих територій районах,

що спричиняє руйнування об'єктів інфраструктури, неможливість швидкої деокупації територій, наявність колаборантів серед місцевого населення, які співпрацюють, замінування деокупованих територій, брак кадрів на деокупованих територіях у зв'язку з відтоком населення у інші області України та за кордон та з високою небезпекою для життя.

Так державою вживаються стабілізаційні заходи за сферами впровадження:

1. У сфері відновлення роботи органів державної влади.
2. У сфері забезпечення бюджетного процесу.
3. У сфері безпеки.
4. У сфері гуманітарного забезпечення.
5. У сфері відновлення інфраструктури.
6. У сфері медичного реагування.
7. У сфері економіки.
8. У сфері інформаційної політики.
9. У сфері соціального захисту.
10. У сфері освіти.
11. У сфері відновлення територій.

Постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 року № 486 «Про підготовку до дій із стабілізації ситуації на деокупованих територіях Донецької і Луганської областей та їх реінтеграції» рекомендовано Донецькій та Луганській обласним державним адміністраціям (обласним військовим адміністраціям) утворити координаційні ради з питань стабілізації ситуації на деокупованих територіях області та їх реінтеграції (далі - координаційні ради) та координаційні групи за відповідними напрямками, керівники яких входитимуть до координаційних рад [2].

Так, на виконання цієї постанови розпорядженням голови обласної держадміністрації – начальника обласної військової адміністрації від 21 вересня 2023 року № 206 затверджено План першочергових дій зі стабілізації ситуації на деокупованих територіях Луганської області та їх реінтеграції [3].

Відповідно до цього плану більшість заходів має термін виконання «з дати завершення тимчасової окупації», отже окупація територій є основною перешкодою до здійснення стабілізаційних заходів.

Незрозумілим є поширення вищезазначеної постанови лише на деокуповані території Донецької і Луганської областей, оскільки деокупація територій відбувається і на інших територіях України, окупованих російськими військами.

Інакший підхід до здійснення стабілізаційних заходів містять керівні документи Збройних Сил України.

На сьогодні стабілізаційні заходи мілітариського характеру, здійснюють Збройні Сили України. Національна гвардія України (далі - НГУ), Національна поліція України (далі - НПУ), Державна прикордонна служба України (далі - ДПСУ) та Служба безпеки України (далі - СБУ), а гуманітарне розмінування територій забезпечує Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Відповідно до **Тимчасового бойового статуту «Механізованих військ сухопутних військ Збройних Сил України»**, затвердженого наказом командувача **Сухопутних військ Збройних Сил України від 09 березня 2021 року № 152**, під стабілізаційними діями розуміють особливу форму застосування військ (сил) для стабілізації обстановки у кризовому районі та недопущення ескалації (відновлення) воєнного конфлікту [4].

Виходячи зі змісту цього статуту метою стабілізаційних дій є стабілізація обстановки, недопущення відновлення збройних сутичок, диверсій і терористичних актів тощо у визначеному секторі відповідальності.

Стабілізаційні дії можуть проводитися у ході операції, між операціями та в постконфліктний період.

Здійснюючи аналіз стабілізаційних заходів в розумінні підходів НАТО, можна зробити висновок про принципово інші засади проведення операцій зі стабілізації.

Розглянемо проведення стабілізаційних заходів на прикладі Боснії і Герцоговини.

Сили стабілізації, (Stabilization Force, SFOR) (далі - СФОР) були застосовані НАТО з метою підтримки в Боснії і Герцоговині миру і безпеки.

СФОР діяли в рамках Розділу VII Статуту ООН, відповідно до статті 39 якого Рада Безпеки визначає існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру або акту

агресії та надає рекомендації або вирішує те, які дії варто почати у відповідності зі статтями 41 та 42 для підтримки або відновлення міжнародного миру й безпеки [5].

Повноваження СФОР було надано Резолюцією Ради Безпеки ООН № 1088 від 12 грудня 1996 року [6].

Так, відповідно до пункту 18 цієї Резолюції, Рада Безпеки уповноважує держави – члени, що діють через організацію, зазначену у Додатку 1-А до Мирного договору, або у співпраці з нею створити на запланований період у 18 місяців, у якості правонаступників Сил втілення Договору багатонаціональні Сили стабілізації під єдиним командуванням і управлінням для виконання завдань, зазначених у Додатку 1-А і у Додатку 2 до Мирного договору.

Основна мета сил СФОР полягала у забезпеченні безпекового середовища для цивільного та політичного відновлення країни. У сферу компетенції Сил СФОР входило стримування та попередження нових бойових дій, створення сприятливих умов для подальшого розвитку мирного процесу.

Таким чином, на відміну від стабілізаційних заходів які здійснювались силами НАТО уже після підписання Мирного договору, стабілізаційні заходи на території України здійснюються під час ведення бойових дій, у випадку деокупації територій та будуть продовжуватись після повного звільнення України від збройних сил російської федерації.

Концептуальна відмінність полягає у періоді застосування і складі сил, які здійснюють стабілізаційні заходи.

Основна проблема у застосуванні комплексних миротворчих сил, які містять представників союзників на території України полягає у тому, що в Україні ідуть активні бойові дії, а основною умовою миротворчих стабілізаційних операцій є припинення вогню.

Отже, стабілізаційні заходи — це складова реінтеграційного процесу деокупованої території, що включає комплекс заходів, спрямованих на забезпечення безпечних умов життєдіяльності людей, громад, у тому числі організації гуманітарної логістики, відновлення правопорядку та формування стабільної безпеки на цих територіях.

Таким чином, держава має врегулювати питання застосування стабілізаційних заходів на усіх деокупованих територіях України, і не обмежуватись лише Луганською і Донецькою областями, має бути затверджено комплексний план щодо таких заходів із встановленням строків та індикаторів виконання, а також сформовано кадровий резерв представників державної влади для укомплектування посад різного рівня на деокупованих територіях, створено фонд відновлення таких територій із залученням міжнародної допомоги, сформовано класифікатор збитків, для формування позовів про відшкодування завданих їх росією до міжнародних судів, тощо.

Комплексний підхід по здійсненню стабілізаційних заходів силами безпеки і оборони у деокупації територій України та іншими органами державної влади, відповідно до компетенції у визначених сферах, по забезпеченню таких заходів на деокупованих територіях забезпечить відновлення та реінтеграцію всієї території України, яка перебуває під окупацією агресора.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text>

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 року № 486 «Про підготовку до дій із стабілізації ситуації на деокупованих територіях Донецької і Луганської областей та їх реінтеграції» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-2023-%D0%BF#Text>

3. Розпорядження голови обласної держадміністрації – начальника обласної військової адміністрації від 21 вересня 2023 року № 206 http://loga.gov.ua/sites/default/files/golova-acts/206_1_0.pdf

4. Тимчасовий бойовий статут «Механізованих військ сухопутних військ Збройних Сил України», затверджений наказом командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 09 березня 2021 року № 152 https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/TBS_Mech_trops_1_2021.pdf

5. Статут Організації Об'єднаних Націй https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf

6. Резолюція Ради Безпеки ООН № 1088 від 12 грудня 1996 року <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N96/362/45/PDF/N9636245.pdf?OpenElement>

Дмитро Сніжко,

аспірант кафедри публічної політики, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro Snizhko,

Graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0003-7538>

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЗАСОБАМИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ В УМОВАХ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ ЗА СВОЮ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

ENSURING THE DEVELOPMENT OF LEGAL CONSCIOUSNESS OF PUBLIC SERVANTS BY MEANS OF INSTITUTIONAL MECHANISM IN THE CONDITIONS OF UKRAINE'S FIGHT FOR ITS INDEPENDENCE

The article analyzes the influence of the modern institutional framework on the development of the legal consciousness of domestic public servants, which does not meet the new challenges of social transformation and globalization trends. The author identifies the main aspects of the transformation of the institutional mechanism from public administration to public administration and its impact on the professional growth of public servants, in particular in the field of development of legal consciousness and legal culture in the context of Ukraine's struggle against the Russian aggressor.

To improve the current situation, the main directions for improving the institutional mechanism for the development of the legal consciousness of public servants are proposed, among which we can highlight strengthening the role of formal institutions in the field of public management and administration, ensuring the participation of public servants in democratic governance, stimulating development and creating a value-motivational component for preserving and compliance with the norms and rules of the role of informal institutions in the field of public administration.

Thus, we have explored how the effective functioning of the institutional mechanism influences the development of the legal consciousness of public servants, which is an important factor in ensuring the professionalism of personnel in the public service. It is the effective relationship between traditional institutions and modern institutions of civil society that is the catalyst for the formation of an effective institutional mechanism for ensuring the development of the legal consciousness of public servants in the context of civil service reform and the context of European integration processes for the implementation of democratic governance in Ukraine.

Keywords: *civil servant; development mechanisms; legal consciousness; public servant; public administration, independence.*

Сучасне українське суспільство, не зважаючи на глобальні виклики та загрози, нині в умовах євроінтеграційних процесів консолідувало зусилля всіх інститутів громадянського суспільства, влади та населення на боротьбу із запеклим зовнішнім ворогом – країною-агресоркою росією, й перебуває на стадії стрімкого розвитку. За таких тенденцій та умов, що характерні процесу реформації, вивчення проблеми та значення правосвідомості публічних службовців є дуже актуальним. Швидка трансформація європейських підходів, принципів, технологій належного публічного врядування, що невпинно має здійснюватися в державному управлінні, відповідно сприяє впливу інституційного забезпечення на зміну правосвідомості публічних службовців. На етапі побудови демократичної правової держави,

в першу чергу, зазнають змін суспільні погляди на публічне управління, дотримання в ньому правових норм та процесів демократичного врядування [2]. Така зміна поглядів, передусім, впливає на зміну відносин між публічними службовцями й населенням, якому вони надають адміністративні послуги. Таким чином зростає роль тих ідеалів у публічному управлінні та адмініструванні (далі – ПУА), прагнути до яких закликає світова громада.

Прагнення до адміністративного ідеалу завжди було характерною рисою правової свідомості українців. Під поняттям «правовий ідеал» слід розуміти цілісний зразок правової системи в реалізації публічного управління та адміністрування, який міг би вважатися доскональним. Для досягнення правового ідеалу слід розуміти роль самих правових норм в цьому процесі розвитку правової свідомості, адже публічне право – основна складова реформації державного управління публічне управління. [1, с. 152].

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що проблема забезпечення професійного розвитку є актуальною для таких вітчизняних науковців з юриспруденції та державного управління як: Л. Антонової Т. Василевської, Т. Гарасимова, В. Голубь, Л. Гонюкової, О. Данильяна, Ю. Дмитрієнко, О. Деменко, Д. Єрмоленка, Ю. Калиновського, М. Кельмана, В. Коновалової, С. Кравченка, Л. Кушинської, В. Мужа, П. Рабіновича, А. Рачинського, І. Омельчука, О. Скакуна, С. Сливка, С. Хаджирадевої та ін. На недосконалість сучасної інституційної бази щодо розвитку правової свідомості населення, юристів, суддів, наголошують такі відомі українські науковці як М. Антонович, В. Базарник, О. Барабаш, О. Гринь, О. Донченко, О. Косиця, Н. Корчак, М. Леськова, В. Лєсков, І. Онишук, І. Осика, Г. Савош, Л. Сорокіна, О. Ткаля.

Аналіз наукових праць вітчизняних дослідників сприяв виокремленню неналежного рівня сформованості інституційної бази. Створено лише формальний інституційний каркас забезпечення професійного розвитку державних та публічних службовців, тоді як інституційне середовище має неповний набір інструментів розвитку їх правової свідомості.

Результати недосконалість сучасного інституційного середовища в сфері ПУА визначається високим рівнем соціальної нестабільності, відсутністю актуальності впроваджуваних інституціонально-правових змін для більшої частини населення, зниженням контролю за дотриманням правових норм, інституціоналізацією неформальних і неправових типів соціальних взаємодій, слабкістю протестного потенціалу агентів соціальних змін, які зіткнулися з порушенням формальних правил службових відносин на державній службі [2, 6].

Недостатній рівень інституційного забезпечення проведених реформ у державному управлінні спричинено недооцінкою впливу неформальних інститутів (звичаїв, традицій), значною інертністю розвитку громадянського суспільства у 2020-2021 роках [6, 2].

Аналізуючи проблеми інституціонального механізму у забезпеченні розвитку правосвідомості публічних службовців, ми можемо зробити висновок, що сучасний стан інституційної бази не відповідає новим викликам суспільних трансформацій, спричинених глобалізаційними тенденціями, війною в Україні через наявність системних суперечностей, інертність інтеграції в сучасні інституціональні об'єднання та недооцінку рівня впливу неформальних інститутів, таких як традиції, звичаї та стереотипи поведінки.

Розвиток правової свідомості кожного індивіда поширюватиметься і впливатиме на все суспільство, та навпаки, принципи розвитку правосвідомості всього суспільства можуть впливати на окрему людину, особливо це яскраво відображається в умовах війни в Україні.

З цього твердження випливає такий чинник – бажання держави створювати умови для підвищення рівня правової свідомості населення нерозривно пов'язане з умовами розвитку професійної правової свідомості публічних службовців. Для реалізації цих умов необхідне встановлення довіри з боку народу до вітчизняних публічних службовців, які, реалізуючи державну політику в умовах реформування державного управління, надають якісні публічні послуги населенню [3, с. 141].

Результати соціологічного дослідження МБФ «Планета Взаємодопомоги» свідчить, що 40 % українців бажають та вважають за необхідне підвищити свої знання у сфері права та правового регулювання. В деякому сенсі рівень правової свідомості залежить від політичної еліти, бо саме вона в законному порядку вирішує, які ідеї, в якій мірі треба доносити до громади. Отже, забезпечення інтересів населення можливе тільки за дотримання в

суворому порядку демократичних принципів політичною елітою в процесі функціонування демократичної системи врядування.

Гринь О. та Донченко О. також стверджують про значний вплив професійної правосвідомості публічних службовців на якість надання адміністративних послуг населенню, зростання правової культури у всіх суб'єктів публічного управління. Цим пояснюється специфічна риса правосвідомості як складової частини інституціонального механізму, вплив якої не обмежений будь-якою однією стадією (фазою), вона присутня на всіх етапах реалізації механізму [4, с. 8–9].

Водночас на ефективність державного управління впливають як базові, так і небазові інститути, як формальні, так і неформальні інституції, а інституціональний механізм має забезпечити вирішення поставлених завдань і реалізацію програм з формування та ефективного функціонування політики розвитку правосвідомості публічних службовців. Щоб виокремити основні фактори внутрішнього середовища інституціонального механізму на забезпечення розвитку правосвідомості публічних службовців звернемося до нашого SWOT- та PEST-аналіз впливу внутрішнього середовища на їх розвиток [5, 7].

Таблиця 1. Результати проведеного SWOT- та PEST-аналіз впливу внутрішнього середовища на розвиток правосвідомості публічних службовців

Сильні сторони	Слабкі сторони
Державна підтримка розвитку професіоналізації публічних службовців в контексті реалізації концепції про професійний розвиток ДС та ПОМС, що може позитивно вплинути на розвиток їх правосвідомості	Нав'язування невірних правових понять, які негативно впливають на розвиток понятійного поля в ПУА
Високий потенціал провайдерів, які забезпечують професійний розвиток державних службовців та посадових осіб МС	Недосконалість нормативно-правової бази та правової культури з розвитку правосвідомості публічних службовців
Стрімкий зріст правової свідомості населення та публічних службовців України в умовах війни, євроінтеграційних процесів в Україні	Відсутність функціонування ціннісно-правового механізму підтримки провайдерів та стейкхолдерів
Підвищення якості надання адміністративних послуг населенню в умовах воєнного стану в Україні засобами е-урядування	Високий рівень соціальної нестабільності в сфері ПУА, зниження контролю за дотриманням правових норм
Створення сприятливого середовища для розвитку трансформаційних змін інституціональному механізму з орієнтованістю на європейське майбутнє	Принципи правової ідеології в ПУА відповідають застарілим тенденціям розвитку суспільства, спостерігається фактор спрямованості популяризації сучасної правової ідеології переважно на молодь
Підвищення конкурентоспроможності між публічними службовцями, провайдерами, які готують магістрів та підвищують професійний розвиток публічних службовців, що може стати елементами інститутів контролю, аудиту та наукових досліджень у розвитку правосвідомості публічних службовців	Відсутність актуальності впроваджуваних інституціонально-правових змін для більшої частини публічних службовців
Наявність ціннісно-правової та ціннісно-мотиваційної складових у демократичних цінностях суспільства, що може стати базовою основою у розвитку правосвідомості публічних службовців	Невизначеність соціального та правового ідеалу – характерна риса українського менталітету.
Активізація роботи ІГС з розвитку правосвідомості публічних службовців в контексті реалізації євроінтеграційних підходів	Недосконалість інституціоналізації неформальних і неправових типів соціальних взаємодій
Наявність у змісті розвитку професійної правосвідомості публічних службовців духовної складової, традицій українського народу, його історичних цінностей(менталітету)	Слабкість протестного потенціалу агентів соціальних змін, які зіткнулися з порушенням формальних правил службових відносин на державній службі

Як бачимо з таблиці серед основних чинників, які відображають сильні сторони інституціонального механізму забезпечення розвитку правосвідомості публічних службовців, нами виділені високий рівень підтримки державою професійного розвитку публічних службовців, високий потенціал провайдерів у сфері вищої та післядипломної освіти, високий рівень конкурентоспроможності провайдерів та ін., що як елементи

інститутів держави створюють сприятливе середовище для розвитку правосвідомості публічних службовців.

До можливостей ми відносимо підвищення якості надання публічних послуг у сфері публічного управління та адміністрування засобами електронного врядування, підвищення конкурентоспроможності між публічними службовцями, провайдерами, які готують магістрів та підвищують професійний розвиток правосвідомості публічних службовців, що є елементами інститутів контролю, науки та ін. і створюють середовище можливостей для розвитку трансформаційних змін інституціональному механізму.

Слабкі сторони інституціонального механізму забезпечення розвитку правосвідомості публічних службовців спричинені недосконалістю взаємодії інституту права та інституту публічного управління та адміністрування, відсутність дієвого ціннісно-правового механізму підтримки провайдера та стейкхолдера, недосконалістю нормативно-правової бази та правової культури в державному управлінні. Саме ці питання є пріоритетними для управлінців з публічного менеджменту в умовах боротьби українського народу за свою незалежність з російським агресором.

Список використаних джерел

1. Барабаш О. Правосвідомість та її вплив на поведінку людини. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 861. С. 68–72.

2. Василевська Т. Вплив політичних партій на етизацію публічного управління та демократичного врядування. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. №7(9), С. 288–300. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7\(9\)-288-300](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7(9)-288-300).

3. Гонюкова Лілія, Ларіна Наталія, Ларін Станіслав Публічне управління захистом національних цінностей в умовах воєнних дій в Україні: теоретико-методологічний підхід. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 16, С. 356-382. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2022.16.04>

4. Гринь О. Д., Донченко О. І. Питання сучасного стану правосвідомості: особливості формування та проблеми вдосконалення. Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство. 2014. Т. 19, Вип. 3. С. 7–16.

5. Сніжко Д.В., Ларіна Н.Б. Понятійно-категорійний апарат дослідження розвитку правосвідомості у публічних службовців. *Аспекти публічного управління*. 2021. Том 9, №4. 13-20 С. DOI: <https://doi.org/10.15421/152132>. <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/882>. (дата звернення 10.02. 2022)

6. Сніжко Д. В. Роль інституції у забезпеченні розвитку правосвідомості публічних службовців. *Професіоналізація державної служби: вітчизняні виклики та європейські орієнтири : матеріали Міжнар. круглого столу до Дня державної служби*. (Київ, 20 черв. 2023 р.) / за заг. ред. Л.Г. Комахи, Н.М. Корчак, Н.Б. Ларіної. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2023.

7. Суходоля М. В. Безпосередні засоби впливу на правосвідомість та правову культуру. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 85. С. 150–155.

Олександр Титаренко,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Tytarenko,

Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor Docent of the Department of Regional Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-6437-8171>

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МІСЦЕВОГО ЛІДЕРСТВА НА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС

FEATURES OF THE INFLUENCE OF LOCAL LEADERSHIP ON PUBLIC GOVERNANCE IN THE CONDITIONS OF UKRAINE INTEGRATION INTO THE EU

The article examines the features of the influence of local leadership on public administration in different strategies, in particular, in the implementation of a pan-European policy. In addition, in adapting the European experience in Ukraine, we will use the following analogies: EU - Ukraine, national European leadership - local Ukrainian leadership. This can be done with a certain degree of assumption, since in both the first and second cases we are talking about the influence of leadership of a smaller territorial level on the politics of a larger territorial level.

Of course, each national leadership has its own characteristics according to various indicators, ranging from gender ratio to management style, but analyzing the process of influence of national leadership on EU policy. Therefore, the author of the article, summarizing, focuses on the fact that the main instrument of influence of local leadership on public administration is lobbying, and almost exclusively in a formalized form. The European leadership discussed in the article is highly dynamic; its composition is often formed from temporary representatives of national leadership, which contributes in the future to the return of local leaders to public administration at the national level to defend the interests of their own state along with pan-European interests. It is advisable to use such experience both in conditions of martial law in Ukraine and in the context of integration processes into the European Union.

Keywords: public administration, national leadership, local leadership, local elites, integration processes, martial law, European Union.

Демократія стала домінуючим методом правління в більшості європейських країн. Тому сучасні фахівці публічного управління розглядають місцеве лідерство в контексті демократії, а не в авторитаризмі, опозиції. І тому сучасні європейські автори здебільшого стверджують, що лідерство, його лідери та демократія не суперечать один одному. Більш того, деякі вчені [1; 2; 3] відображають у своїх працях, що саме національні лідери держав-членів Європейського Союзу зробили значний внесок у розвиток сучасної європейської демократії, активно сприяючи трансформації автократичних режимів у демократичні. Хоча разом з тим визнається, що в сучасних умовах місцеві лідери не можуть тривалий час правити «автономно» [4].

Це стосується як національного, так і місцевого лідерства, яке за останні 50 років у Європі стало особливо актуальним, так як акцентувало увагу на впливу місцевих лідерів на формування державної політики, пов'язаної з процесами інтеграції, створення та розширення Європейського Союзу. З появою цього наднаціонального утворення і, отже, наднаціональних органів (таких як Європейський парламент і Європейська комісія) в межах ЄС, поняття «місцевий» набуло дещо іншого значення і тепер переважно трактується як синонім поняття «національний». Таким чином, за час існування ЄС вже сформувався «європейське лідерство», під яким розуміють національних лідерів тієї чи іншої країни ЄС.

У європейському наративі поняття «лідерство» переважно асоціюється зі здатністю впливати на суспільно важливі процеси та рішення, тому національне лідерство традиційно визначається як динамічний процес де-факто управління державою [5]. Слід зазначити, що крім політичних посад – президента, прем'єр-міністра, міністрів, голови парламенту та інших посадових осіб, лідерів найважливіших політичних партій (як правлячих, так і опозиційних), до лідерів входять представники адміністративних посад як суб'єктів, здатних впроваджувати та впливати на формування політики своєї країни-члена ЄС.

Визначенню особливостей лідерства у державотворчих процесах присвятили свої праці українські гуманісти епохи Відродження С. Оріховський-Роксолан, І. Вишенський, М. Смотрицький, ідеологи української державності Б. Хмельницький, І. Виговський, І. Мазепа, П. Орлик, Г. Сковорода та ін. Розквіт на українських теренах наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. національної культури супроводжується формуванням підвалин української державності, що знаходить свій прояв у працях видатних політичних діячів: М. Михновського, М. Грушевського, В. Винниченка, В. Липинського, Д. Донцова та ін.

Питання ролі лідерства у суспільному житті країни відображено в працях таких вітчизняних учених, як М. Головатий, Н. Гончарук, В. Гошовська, І. Грищенко, І. Бутко, Н. Діденко, В. Дзюндзюк, О. Ігнатенко, В. Кампо, В. Князев, В. Корженко, О. Крюков, Ю. Ковбасюк, М. Корнієнко, Б. Кухта, Ю. Куц, В. Мартиненко, В. Майборода, Л. Мандзій, П. Надолішній, Н. Нижник, С. Нестуля, О. Нестуля, А. Пахарев, М. Пірен, О. Поважний, В. Полохало, А. Рачинський, В. Ребало, С. Серьогін та ін.

лідерство, що існує в одній державі водночас на національному та місцевому рівнях, відтак створює підґрунтя для конкуренції між ними. Тут слід згадати, що найбільш поширена інтерпретація сучасної демократії розглядає її як режим, заснований на змаганні лідерів за підтримку виборців. Ця інтерпретація стверджує, що місцеві лідери посідають найактивніше місце, адже вони вимушені конкурувати як за підтримку народу в цілому, так і особливо важливих соціальних груп (у різних державах це можуть бути різні групи), а результат цієї конкуренції визначається успішною політичною чи адміністративною кар'єрою.

Показниками успішності на міжнародній арені можуть бути: зростання міжнародного впливу; захист території від зовнішніх вторгнень; збереження територіальної цілісності; підтримка національних виробників на зовнішніх ринках тощо.

Еволюційний підхід показує, що ці цілі досягалися різними шляхами: через мирне змагання або військове протистояння серед націй (прикладом воєнного протистояння повномасштабне вторгнення країни-агресорки росії в нашу Українську державу 24 лютого 2022 року, починаючи з лютого 2014 року з тимчасово окупованих Криму, територій Донбасу.

У Європі боротьба за національні кордони та вплив лідерства розглядається через співпрацю з іншими державами, а імперіалістичне протистояння можна було спостерігати на межі 20-го століття, коли невдачі в міжнародній політиці не були рідкістю до зміни (повністю або частково) національного лідера.

Успіх у внутрішній політиці може визначатися такими показниками, як забезпечення економічного розвитку, здатність контролювати та усувати джерела соціальної напруги, зменшення соціальної нерівності, захист прав і свобод громадян тощо. Вплив європейських національних лідерів у ХХ столітті полягав у здатності створити широку підтримку виборців, що дозволяє досягати конкретних цілей. Якщо цього не відбувалося, це часто призводило до радикалізації лідерства і швидкої зміни їх [6]. Розглянемо причини такого впливу місцевого лідерства на суспільно-політичне та соціально-економічне життя країни.

По-перше, основним інструментом впливу місцевого лідерства на державні процеси є лобювання, яке здійснюється в країнах-членах ЄС виключно у формалізованій формі.

По-друге, група, яку ми назвали «європейські лідери», наразі є дуже динамічною, часто складається з тимчасових представників національних лідерів, які бажають повернутися в національне політичне поле в майбутньому, разом із загальноєвропейськими інтересами, завдяки яким стали переможцями на політичному полі своєї держави.

По-третє, це пов'язано з тим, що існують історичні фактори, які впливають на поведінку деяких національних лідерів. Для прикладу, британські лідери традиційно дотримуються відомої заяви британського прем'єр-міністра Генрі Джона Темпла про вічних союзників і

вічних ворогів: «Our interests are eternal and eternal and we have an obligation to follow these interests» («Ми не маємо вічних союзників і не маємо постійних ворогів. Наші інтереси вічні та довготривалі, і наш обов'язок – захистити їх») [12]. Це означає, що британські лідери більше зосереджені на власних національних і трансатлантичних інтересах (що пов'язано з досить багаторічною тісною співпрацею зі США), а не на загальноєвропейських.

По-четверте, водночас лідери Німеччини та Франції постійно і досить наполегливо відстоюють спільні європейські інтереси, що яскраво видно на прикладах дій керівництва цих країн під час фінансово-економічної кризи першого десятиліття XXI ст., а також під час російського вторгнення в Україну. Натомість лідери Італії та Іспанії, країни Балтії, Скандинавії, наприклад, демонструють інше ставлення, яке є на перший погляд, є пасивним щодо ЄС, так як вони більш активно відстоюють власні національні інтереси, не намагаючись впливати на європейські справи та порядок денний ЄС. Однак лідери цих країн продемонстрували особливу підтримку України у наданні військової допомоги, консультативній допомозі щодо вступу України до Альянсу ЄС, а також з розвитку спільного військово-промислового комплексу.

Тому, по-п'яте, можна сказати, що де-факто в ЄС є більш впливові та менш впливові національні лідери. Польські лідери все частіше є одними з перших, хто, незважаючи на те, що Польща є молодим членом ЄС, наполегливо намагається брати участь у вирішенні європейських проблем і формуванні порядку денного ЄС, особливо щодо Східного партнерства, енергетичної політики тощо і таким чином сформувати вплив польського лідерства на політику ЄС. Активну підтримку польського лідерства та польського народу наш народ відчув з перших днів повномасштабної війни країни-агресорки росії в Україні. Водночас ми бачили активну протидію польського політичного лідерства щодо реалізації зернового коридору через Польщу, що спричинило ряд негативних викликів в умовах глобалізаційних викликів та трансформаційних процесів України до ЄС, в яких Україна та Польща були завжди надійними партнерами, добропорядними сусідами.

66

По-шосте, національні лідери постійно відчувають потребу знайти баланс між національними та транснаціональними, загальноєвропейськими інтересами. З одного боку, створення та визнання такого балансу, який ґрунтувався як на формальних, так і на неформальних домовленостях і порозуміннях, зрештою стало важливим фактором у створенні об'єднаної Європи. З іншого боку, кожна окрема угода, можливо, була найкращою для національних лідерів у певний момент, але цього не можна сказати про всі її наслідки після вступу до ЄС.

Важливо відразу зазначити, що лідерські уподобання можуть змінюватися або до влади можуть прийти нові лідери, які не були частиною попередньої Угоди між державою та ЄС. Це означає, що в будь-який момент існуючий баланс між загальноєвропейською та національною політикою може перестати бути оптимальним для національних лідерів, але водночас його неможливо легко змінити.

Чим ця ситуація загрожує національним лідерам? Звичайно, це не має значення, якщо лідери здатні «відповідати» вимогам своїх виборців. Однак це не завжди можливо, оскільки, як зазначалося, національні лідери змушені враховувати загальноєвропейські інтереси та діяти в рамках загальноєвропейської політики, що може призвести до «неузгодженості» через конфлікт інтересів між виборцями та ЄС. Цю «невідповідність» можна, наприклад, виразити так:

- нездатність забезпечити достатнє економічне зростання та зайнятість через обмеження, пов'язані з наявністю єдиної валюти;
- необхідність скорочення соціальних витрат з метою підтримки прийнятих в ЄС бюджетних стандартів;
- неспроможність забезпечити достатній захист інтересів вітчизняного товаровиробника через обмеження, які вводить спільний ринок тощо.

Тому основною дилемою, з якою зараз стикаються національні лідери, формуючи національну політику та впливаючи на формування загальноєвропейської політики, є необхідність знайти баланс між невдоволенням своїх виборців, яке може призвести до їх усунення від влади, та необхідністю відповідати загальним стандартам та вимогам

ЄС (подібна ситуація досить типова для українських місцевих лідерів, які також мають балансувати між місцевими та національними інтересами).

Список використаних джерел

1. Pareto V. Traite de sociologie generale. Oeuvres completes. Geneve, 1968. Т. XII.
2. Burton M., Higley J. Elite settlements. American Sociological Review. 1987. No. 52. P. 295–306.
3. Hirschmann A.O. Exit, voice and loyalty: Responses to decline in firms, organizations and states. Cambridge: Harvard University Press, 1970. 176 p.
4. Mills C.W. The power elite / C.W. Mills. – Oxford: Oxford University Press, 2000. 440 p.
5. Cotta M. Defining party and government / In: J. Blondel & M. Cotta (Eds), The nature of party government. A comparative European perspective. Houndmills: Palgrave, 2010. P. 56-95.
6. InfoBritain. URL : <http://www.infobritain.co.uk/Palmerston.htm>.

Марія Фесик,

студентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mariya Fesyk,

student of the Department of Regional Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Гринчук, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КУЛЬТУРА І КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ У ПОВОЄННОМУ РОЗВИТКУ КИЄВА

CULTURE AND CREATIVE INDUSTRIES IN THE POST-WAR DEVELOPMENT OF KYIV

Proposals for the post-war development of culture and creative industries in Kyiv have been developed. The priority of the cultural sector should be along with the post-war reconstruction of the city and infrastructure. It is important to form the identity of the community, popularize historical and cultural objects, events, values of the city, achieve compliance of the cultural offer with the needs of the population, implement original author's projects, co-production and collaboration in international projects, form together with international partners of strategies for protection, preservation and restoration of cultural heritage sites of the city.

Keywords: *culture, creative industries, recovery, development.*

Креативні індустрії – види економічної діяльності, де основним ресурсом, що приносить додану вартість, є людська креативність, уміння нестандартно підходити до вирішення завдань, творчість. Таким чином, інтелектуальна праця і наші креативні ідеї – це також потенційний ресурс для відновлення і розвитку громад.

Під час Другої світової війни прем'єр-міністр Великої Британії Вінстон Черчилль відмовився від пропозиції одного з міністрів скоротити витрати на культуру заради оборони. «Якщо немає культури, навіщо ми тоді воюємо? – сказав Черчилль. Саме тому пріоритетність сфери культури має бути наряду з повоєнним відновленням міста Києва та його інфраструктури.

Серед основних напрямів, на нашу думку, мають стати формування ідентичності громади і популяризація історико-культурних об'єктів, подій, цінностей міста.

Креативні індустрії мають шанс стати двигуном відновлення після війни, адже частина підприємців продовжує працювати і зараз, експортуючи креативний продукт і підтримуючи економіку міста і держави в цілому.

При цьому необхідно нарощувати обсяги реалізації продукції та послуг культури і креативних індустрій, які були значно знижені за час війни і пандемії. Метою має стати досягнення відповідності культурної пропозиції потребам населення, втілення оригінальних авторських проєктів, копродукція та колаборація в міжнародних проєктах.

Серед конкретних проєктів і міст мають стати:

– відновлення повноцінного вручення Мистецької премії «Київ», Театральної премії «Київська пектораль»;

– збереження, відновлення, розширення та модернізації інфраструктури галузі, зокрема: 1) продовження ремонтно-реставраційних робіт та підготовка до відкриття експозиції Музею «Іван Франко і Київ»; 2) втілення пілотного проєкту «Сучасний бібліотечний простір» на базі бібліотек: № 15 для дітей ЦБС Голосіївського району м. Києва, бібліотеки ім. Зої Космодем'янської для дітей ЦБС Дарницького району м. Києва;

– створення належних умов для збереження, відродження та розвитку етнічної, культурної та мовної самобутності, вивчення рідної мови, історії осіб, які належать до національних меншин і проживають у місті Києві (функціонування Київського муніципального дому національностей);

– активізація роботи щодо виконання Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини.

Вважаємо важливими співпрацю і формування спільно з міжнародними партнерами стратегії захисту, збереження та відновлення об'єктів культурної спадщини міста. Насамперед, збереження традиційного характеру середовища історичної забудови, історичного та архітектурного образу міста Києва, зокрема, розвиток історичної самобутності Державного історико-архітектурного заповідника «Стародавній Київ».

Реставрація, реновація та ревалоризація об'єктів культурної спадщини з застосуванням відповідних технологій, а у подальшому створення умов для сучасного використання таких об'єктів дозволить їх пристосувати до туристичної та музейної діяльності.

Важливим є дослідження об'єктів археологічної спадщини міста Києва; консервація, реставрація та музеєфікація об'єктів археологічної спадщини міста Києва; відтворення пам'яток історії та культури. А також удосконалення нормативно-правової бази, зокрема можливості примусового вилучення у приватних власників до власності громади об'єктів культурної спадщини, які перебувають у аварійному або занедбаному стані, підвищення штрафних санкцій, розробка заохочувальних механізмів залучення інвесторів до реставраційних робіт історико-культурних пам'яток.

Доцільним є прискорення робіт з оцифрування пам'яток культурної спадщини міста (у т.ч. для наповнення електронної інформаційної бази пам'яток), музейних експонатів, створення єдиної електронної бібліотеки – участь у 4 масштабних цифрових проєктах - е-Спадщина, е-Мистецтво, е-Туризм та е-Книга.

Список використаних джерел

1. Про схвалення основних напрямів смарт-спеціалізації міста Києва: рішення Київської міської ради від 19 грудня 2019 року № 498/8071. URL : https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2020/2/5/rishennja_498_8071.pdf

2. Комплексна міська цільова програма «СТОЛИЧНА КУЛЬТУРА: 2022–2024 роки», затверджена рішенням Київради від 16 грудня 2021 р. №4031/4072. URL : <https://kmr.gov.ua/uk/content/rishennya-kyuivskoyi-miskoyi-rady-6449>

Олександр Юріков,

викладач циклу загальних та кримінально-правових дисциплін Київського центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, доктор філософії

Oleksandr Yurikov,

Lecturer of the cycle of general and criminal law disciplines of the Kyiv Center of Primary Professional Training «Police Academy» of Educational and Scientific Institute № 1 of the National Academy of Internal Affairs, PhD in Law
<https://orcid.org/0000-0002-6900-6887>

РОЗВИТОК Е-ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

DEVELOPMENT OF E-DEMOCRACY IN UKRAINE DURING THE POST-WAR PERIOD

The full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine had a negative impact on the development of electronic democracy. The activities of state authorities at that time were aimed at organizing the protection of the territorial integrity and independence of Ukraine, but the work on electronic democracy did not stop completely. The intensification of work on its development actively resumed after June 23, 2022, when Ukraine was recognized as a candidate for membership in the European Union. The implementation of measures in the conditions of martial law is very important, however, in view of the effective actions of the Ukrainian military at the front, the author has developed a plan of measures aimed at implementing electronic democracy in the de-occupied territories, in particular, the following must be implemented: 1) restore access to the Internet as soon as possible; 2) it is necessary to acquaint people with all the innovations that took place in Ukraine during their occupation (introduction of new forms of state management, etc.); 3) it is necessary to quickly identify persons, in particular those who received a document of illegal formations at the age of 16 and do not have any official documents confirming their identity (issuance of ID cards, etc.); 4) to ensure effective communication between residents at state authorities or local self-government bodies through electronic petitions, polls in the Diya application, posting proposals on the formation and implementation of the public budget on the websites of city councils, etc.

Keywords: *electronic democracy, state, power, post-war period, reconstruction of Ukraine.*

8 листопада 2017 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 797-р було схвалено Концепцію розвитку електронної демократії в Україні та план заходів щодо її реалізації (далі – Концепція). Метою цієї Концепції є формування політичних, організаційних, технологічних та ідеологічних умов розвитку електронної демократії в Україні, що характеризується зростанням широкого долучення громадян до комунікації, співпраці з органами державної влади, контролю за ними, участі у виробленні політики, розвитку самоорганізації та самоврядування, а також рівнем довіри до суб'єктів владних повноважень; узгодження стандартів державної політики зазначеної сфери з міжнародними, зокрема європейськими стандартами [1].

Крім того, Концепція спрямована на вирішення наступних проблем: 1) невизначеність державної політики у сфері електронної демократії, а також шляхів її реалізації; 2) недосконалість нормативно-правової бази, що регулює сферу розвитку електронної демократії та підзвітності громадянину суб'єктів владних повноважень з використанням сучасних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій; 3) низький рівень залучення суб'єктів громадянського суспільства до процесів удосконалення державної політики, а також до імплементації її окремих інструментів; 4) відсутність даних щодо доступності використання нових інструментів електронної демократії для осіб з інвалідністю, зокрема із сенсорними порушеннями (в тому числі слуху та зору); 5) відсутність достатньої електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів і недостатній рівень

розвитку інформаційної інфраструктури; 6) недостатність єдиних стандартів ідентифікації громадян і підходів до створення, зберігання та використання електронних даних незалежно від використання систем і технологій; 7) наявність цифрової нерівності внаслідок недостатньо розвиненої інфраструктури доступу до Інтернету залежно від географічного положення та типів населених пунктів; 8) низький рівень готовності державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб до запровадження електронної демократії, недостатність рівня знань і навичок у державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, громадян щодо розвитку електронної демократії [1].

У 2022 році розпочалося повномасштабне вторгнення РФ в Україну, що негативно позначилося на процесі розвитку електронної демократії. Діяльність органів державної влади у цей час була спрямована на організацію захисту територіальної цілісності та незалежності України, однак цілком робота над електронною демократією не зупинилася. Активізація роботи над її розвитком активно відновилася після 23 червня 2022 року, коли Україну було визнано кандидатом на члени в Європейський Союз. У зв'язку з цим, в умовах воєнного стану Уряд зміг адаптуватися та продовжити розвиток електронної демократії.

Реалізація заходів в умовах воєнного стану є надважливим, однак, з огляду на ефективні дії військових України на фронті, слід розробити план заходів, спрямованих на запровадження електронної демократії на деокупованих територіях. Особливостями роботи в таких регіонах, зокрема тих, які зазнали значних руйнувань, буде майже повна відсутність доступу до мережі Інтернет. Що стосується територій, які були окуповані з 2014 року, то там необхідно передусім тривалий час ознайомлювати осіб з усіма нововведеннями, які відбулися в Україні за час їх окупації. Крім того, необхідно буде ідентифікувати осіб (видача ID-карток тощо), зокрема тих, хто отримував документ незаконних формувань «ДНР» та «ЛНР» у віці 16-ти років і немає жодних офіційних документів, що підтверджують особу.

Після реалізації комплексу зазначених вище дій, необхідно переходити до наступного етапу – залучення осіб до опитувань щодо формування та виконання громадського бюджету. Звісно ці питання не повинні стосуватися відбудови зруйнованої інфраструктури, що здійснюватимуть обов'язково. Це стосується подальшого розвитку регіонів.

Після деокупації АР Криму та тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей в Уряді буде можливість розвивати ці регіони з огляду на потреби не лише держави, а й місцевого населення. Це можливо забезпечити ефективною комунікацією між мешканцями на органами державної влади чи місцевого самоврядування через електронні петиції, опитування в застосунку Дія, розміщення на сайтах міськрад пропозиції щодо формування та виконання громадського бюджету тощо.

З огляду на зазначене вище, можна дійти висновку, що у повоєнний період на деокупованих територіях України для розвитку електронної демократії необхідно здійснити наступне: 1) якнайшвидше відновити доступ до мережі Інтернет; 2) необхідно ознайомити осіб з усіма нововведеннями, які відбулися в Україні, за час їх окупації (введення нових форм управління державою тощо); 3) необхідно швидко ідентифікувати осіб, зокрема тих, хто отримував документ незаконних формувань «ДНР» та «ЛНР» у віці 16-ти років і немає жодних офіційних документів, що підтверджують особу (видача ID-карток тощо); 4) забезпечити ефективну комунікацією між мешканцями на органами державної влади чи місцевого самоврядування через електронні петиції, опитування в застосунку Дія, розміщення на сайтах міськрад пропозиції щодо формування та виконання громадського бюджету тощо.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листоп. 2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text>.

Вікторія Юрікова,

провідний фахівець кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Victoriia Yurikova,

Leading Specialist of the Department of Parliamentarism Educational And Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2615-5142>

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

FEATURES OF REPRESENTATIVE DEMOCRACY IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

On June 23, 2022, Ukraine received the status of a candidate for joining the European Union. One of the criteria for acquiring the status of a full member of the European Union, which refers to the so-called «Copenhagen criteria», is the stability of institutions that guarantee democracy, the rule of law, respect and protection of minorities. It has been established that such stability has been introduced in Ukraine today, since in our country: the elections of the President of Ukraine, People's Deputies of Ukraine and deputies of local councils are conducted by secret ballot; every citizen of Ukraine has the right to vote and be elected; every citizen of Ukraine has the right to create political parties; every citizen of Ukraine has the right to freedom of thought and speech, to free expression of his views and beliefs. The principle of the rule of law, which is approved by the Constitution of Ukraine, also applies in Ukraine. In addition, in December 2022, Ukraine fulfilled the last component of the political criteria for joining the European Union («Copenhagen criteria») - adopted the Law of Ukraine «On National Minorities (Communities) of Ukraine». It is argued that for the further development of representative democracy in Ukraine in the context of European integration, it is necessary to introduce e-governance and reduce the manifestations of corruption in state and local self-government bodies. In addition, it is necessary to attract young specialists to state management, since they are the ones who now have a high level of information and communication technologies, learn different languages and are interested in foreign experience in the implementation of various institutes of state management. Their knowledge, skills and energy will contribute to the development of civil society in Ukraine, the improvement of representative democracy and the eradication of corruption from state power.

Keywords: power, democracy, people, European integration, «Copenhagen criteria».

Єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [1]. Взятий незалежною Україною курс на побудову громадянського суспільства, правової держави з верховенством права, пріоритетом прав людини, розподілом влади на законодавчу, виконавчу, судову супроводжується становленням і розвитком представницької демократії. Саме вона є одним з головних елементів розвитку демократичного конституційного ладу.

У 2014 році між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) було укладено Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода). Відповідно до цієї Угоди Україна зобов'язувалася виконати низку умов, які б сприяли набуття Україною членства в ЄС.

Реформування представницької демократії в Україні почалося з роботи над виборчим законодавством, яке було б зробило виборчий процес прозорим та зрозумілим. У зв'язку з цим у 2019 році було прийнято Виборчий кодекс України, який змінив правила фінансування політичних партій, процедуру передвиборної агітації а також формування

та реєстрації списків кандидатів. Прийняття цього кодексу істотним чином вплинуло на розвиток представницької демократії, оскільки тепер виборці бачили, кого конкретно вони обирають (відсутність закритих списків). Таким чином, громадянин, який віддає свій голос за певну політичну партію, бачить перелік кандидатів, які зможуть бути обрані. Крім того, правила фінансування політичних партій, передбачені Виборчим кодексом України, значно обмежили вплив олігархів на політичні сили в Україні. Тим самим, процес виборів став більш прозорим та чесним. Однак ефективність положень зазначеного кодексу ще прийдеться перевірити на практиці у повоєнний період.

23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на вступ в ЄС. Одним із критеріїв набуття статусу повноправного члена ЄС, що відноситься до так званих «копенгагенських критеріїв», є стабільність установ, що гарантують демократію, верховенство права, повагу і захист меншин.

Необхідно констатувати, що нині в Україні запроваджено таку стабільність, оскільки в нашій державі: 1) вибори Президента України, народних депутатів України та депутатів місцевих рад проводять шляхом таємного голосування; 2) кожний громадянин України має право обирати та бути обраним. Так, відповідно до ст. 38 Конституції України «Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [1]; 3) кожен громадянин України має право на створення політичних партій (ст. 37 Конституції України); 4) кожен громадянин України має право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34 Конституції України). При цьому такі права є не лише «формальними», а реально виконуються, і незаконно не обмежуються з боку держави. Обмеження прав і свобод людини та громадянина в Україні можливе лише за рішенням суду.

В Україні також діє принцип верховенства права, який затверджений Конституцією України. Крім того, у грудні 2022 року наша держава виконала останню складову політичного критерію вступу до ЄС («копенгагенські критерії») – прийняла Закон України від 13 грудня 2022 року № 2827-IX «Про національні меншини (спільноти) України». Цим законом утверджено, що «громадянам України незалежно від етнічного походження, належності до національних меншин (спільнот) гарантуються рівні громадянські, політичні, соціальні, економічні, культурні та мовні права і свободи, визначені Конституцією України». Таким чином, можна стверджувати, що в Україні навіть в умовах воєнного стану стрімко розвивається представницька демократія і при цьому формується громадянське суспільство, яке здатне висловлювати свою позицію з тих чи інших питань щодо осіб, яких вони обрали до органів влади. Все це явно свідчить про правильно обраний європейський шлях нашого суспільства і держави, а також скорішого набуття членства в ЄС.

Водночас слід констатувати, що нинішня ситуація з державними службовцями є неоднозначною. З одного боку вони в тяжких умовах воєнного стану здатні виконувати свої службові повноваження, з іншого – наявні факти корупційної діяльності навіть в оборонному секторі. В Україні скалася ситуація, що одні народні обранці сприяють розвитку нашої держави, суспільства, захисту територіальної цілісності та незалежності України, а інші – намагаються незаконно збагатитися шляхом зловживання владою. При чому цю владу їм надав народ у якого вони ці гроші і віднімають. З огляду на зазначене, однією з головних проблем влади на сьогодні є корупційна складова їх діяльності.

На нашу думку, корупційну складову в органах державної влади та місцевого самоврядування можна усунути шляхом скорішого розвитку електронного врядування та запровадження нових його складових – е-уряд, е-демократія, е-законодавство, е-освіта, е-кадастр та інші. Прозорість і відкритість процедур управління державними справами, а також реальна можливість допомагати та контролювати діяльність народних обранців дасть змогу дійти європейського рівня представницької демократії в Україні.

Також слід акцентувати увагу на вимогах до кандидатів у виборні органи влади. Такі вимоги повинні також містити необхідність володіти державною мовою та однією з мов держав ЄС, знання парламентських процедур та основних регулюючих діяльність парламенту чи органу місцевого самоврядування нормативно-правових актів, впевнене

володіння інформаційно-комунікаційними технологіями (базами даних, комп'ютерами, інформаційними порталами тощо).

Отже, для розвитку представницької демократії в Україні в контексті євроінтеграції необхідно скоріше запроваджувати електронне урядування та зменшувати корупційні прояви в органах державної влади та місцевого самоврядування. Крім того, необхідно залучати до управління державою молодих спеціалістів, оскільки саме вони зараз на високому рівні володіють інформаційно-комунікаційними технологіями, вивчають різні мови та цікавляться зарубіжним досвідом впровадження різних інститутів управління державними справами. Їх знання, навички та енергійність сприятимуть розбудові громадянського суспільства в Україні, покращення представницької демократії та викоріненню корупції з державної влади.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Основний закон від 26 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Юсіфбейлі Рашид Расул Огли,

здобувач ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yusifbeyli Rashid Rasul Ogly,

PhD student in the field of knowledge 28 «Public management and administration» of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kiev

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УДОСКОНАЛЕННІ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

INNOVATIONS AND TECHNOLOGIES IN THE IMPROVEMENT OF ELECTRONIC GOVERNANCE IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF RUSSIAN AGGRESSION

The article examines the features of the influence of technical and technological tools on improving the quality of electronic governance in the field of public management and administration, in particular blockchain technology. These technologies have certain positive applied results, implemented on the basis of theoretical and methodological research by domestic and foreign scientists. In the future, they will become one of the basic technological resources using the e-government mechanism in Ukraine for the development of the entire sphere of public management and administration.

To make appropriate decisions on the implementation of blockchain technology as part of the implementation of projects based on e-governance in Ukraine, it is advisable to analyze at the proper scientific level the principles of functioning of blockchain technology in the field of public administration, to identify the corresponding advantages and disadvantages of their use in the context of global challenges and threats, and also in the context of Ukraine's integration processes in the EU; carry out assessment and forecasting of risks associated with their future use in the field of activity indicated by the author.

The article discusses the features of building blockchain technology (hereinafter referred to as blockchain) in e-governance, the essence of which is the accounting and exchange of ownership rights to digital assets (structured data) in the form of a distributed registry of a peer-to-peer network (Distributed Ledger).

An analysis of the term «blockchain» in scientific domestic and foreign literature is presented. The technological advantages of using blockchain technology in e-government are identified to ensure interoperability of the activities of public administration bodies. The essence of blockchain models is revealed by subjects of administration and by the method of access to data, operations and transactions; their classification of organizations according to four typical patterns: inclusive exclusive, public, closed.

Keywords: *public management and administration, technical and technological tools (components), blockchain, blockchain technology models, classification of blockchain technology applications.*

Питання блокчейн-технології тривалий час перебувають у полі зору ряду науковців, зокрема: проблема децентралізації була ретельно досліджена в наукових працях А. Норта; питання реалізації розподілених реєстрів в інституційні структури урядів ретельно проаналізовані в роботах Д. Керлі, Б. Бюрка й С. Фрімена.

Аналіз вітчизняних наукових публікацій у цій сфері є досить обмеженим, однак можна відзначити науковців, котрі досліджують питання стосовно перспектив застосування блокчейн-технології в Україні. Це, зокрема, К. Афанасьєв, Н. Голубєва, О. Мельниченко, Ю. Самагальська, Т. Харитонова, Є. Харитонов та ін. Окремі питання в центрі уваги О. Баранова, І. Давидової, О. Довганя, І. Дородіна, Г. Карчевої, Ю. Самогольської, О. Сімсон, Р. Стефанчука, Р. Чорнолуцького та ін.

Основні проблемні питання застосування блокчейн-технології з надання електронних адміністративних послуг в державному секторі є предметом наукового інтересу таких вітчизняних учених як О. Буханевич, А. Ішханян, О. Карпенко, І. Клименко, В. Кузнєцов, Я. Коженко, В. Кохан, А. Осмак, М. Репецька, О. Харитонова та інші.

Технологія блокчейн – це децентралізований або розподілений електронний реєстр, який застосовують в договірних або незмінних даних [2], що ґрунтується на криптографічних алгоритмах і фіксує інформацію про здійсненні транзакції (правочини) у цифровому просторі за допомогою створення блоків-транзакцій. Блокчейн, в своїй основі, складається з блоків даних, що поєднані між собою в один ланцюг. Можна вважати, що це така спільна база даних, яка зберігає усю історію транзакцій, де під транзакціями розуміємо будь-яку міжлюдську взаємодію. Відмінність від традиційної бази даних полягає в тому, що ця база зберігається не в одному місці, а в розподіленій мережі поєднаних між собою вузлів, кожен з яких зберігає свою копію реєстрів. Даний реєстр постійно оновлюється, а кожна нова транзакція підлягає підтвердженню її чинності., які здійснюють ці ж вузли, що є самостійними і незалежними один від одного. Таким чином блокчейн-технологія знімає необхідність наявності надійної центральної влади, адже довіру тут забезпечує не центр, а всі в режимі реального часу [3]. Загалом, кожен вузол має три завдання:

- 1) підтверджувати нові блоки транзакцій;
- 2) зберігати наявні блоки транзакцій;
- 3) поширювати історію транзакцій серед інших вузлів.

Отже, чим більше існує таких вузлів, то більш децентралізованою, безпечною і надійною є ця мережа [3]. Звичайно ж, використання блокчейн-технології має як свої переваги, так і недоліки, серед яких доцільно виділити наступні: забезпечення високоєфективних механізмів захисту цілісності та доступності інформації; створення повністю децентралізованої системи; стійкість системи до несанкціонованого втручання та зміни інформації, що зберігається у базі даних; економія коштів, на відміну від зберігання інформації у паперовому вигляді; неможливість внесення змін до реєстру попередньою датою; зменшення випадків шахрайства. Адже кожен запис буде унікально закодовано і прив'язано до інтелектуального ключа, який відомий лише власнику майна; використання розумних контрактів, які є програмованими контрактами і виконуються самостійно з дотриманням певних умов [4]. Однак є чимало ризиків під час використання технології блокчейн: розкриття персональних даних та конфіденційної інформації; низька пропускну здатність і швидкість роботи бази даних; рівень безпеки та децентралізації напряму залежить від кількості учасників; можливість введення недостовірних даних; людський чинник в управлінні доступом до реєстрів; ідентифікація користувачів бази; глобальна синхронізація бази даних; захист системи в інфраструктурі мережі тощо [4].

Якщо говорити про правову захищеність використання блокчейн, то завдяки такій технології можна розширити межі працевлаштування, виключити питання дискримінації, автоматизувати шалену кількість процесів, надати працездатному населенню додаткові можливості працевлаштування. Адже сучасні біржі труда, газети, журнали та навіть інтернет-сайти з пропозиціями роботи є відверто застаріли засобами пошуку вакансій. Цей невеликий перелік проблеми змушує замислитися над розробкою великої бази, у якій можна знайти і використати усі можливості, котрі гарантуються міжнародними актами, Конституцією і Законами України та іншими нормативно-правовими актами [5]. Ретельне вивчення та використання блокчейн-технології дозволить сучасному законодавству зробити перші значимі кроки у трансграничний простір, реформувати законодавство відповідно до наявних викликів сучасності, а також стати передовою державою у сфері розвитку якісних електронних послуг. Ця технологія зможе доповнити такі складові даних: про робочий час та час відпочинку, оплата праці, працевлаштування окремих категорій осіб, діяльність профспілок тощо [5]. Таким чином, блокчейн дозволяє максимально захистити інформацію, що міститься в базі даних, завдяки незворотності процесу хешування (*шифрування та створення зв'язків*), оскільки при спробі здійснити зміни до вихідного документа чи транзакції, то формується інший цифровий підпис, що сигналізує про втручання в структуру даних [6]:

– децентралізація мережі – базується на рівності прав усіх учасників однорангової мережі за принципом «одноранговий», а взаємодія відбувається без посередників, що спрощує процедуру обміну даними та значно скорочує вартість кожної операції чи транзакції;

– розподіл сховищ інформації – відсутність єдиного центру вразливості – сприяє підвищенню рівня захисту від зовнішнього втручання, кібератак і надійності обладнання (суттєво знижує ймовірність збоїв);

– відкритість транзакцій – сприяє публічності кожної угоди (інформація про всі угоди є відкритою для учасників), прозорості та простоті аудиту;

– криптографічний захист транзакцій – для кожної операції використовується цифровий підпис (усі операції перевіряються);

– контроль історії транзакцій – всі операції та транзакції об'єднані у вигляді послідовного ланцюжка, що запобігає подвійному запису (дублюванню транзакцій) і записує історію всіх транзакцій.

Окрім зазначеного, важливою перевагою використання блокчейн-технології в е-урядуванні публічного управління є «маргінальний» захист інформації від фальсифікації, тобто неможливо змінити дані про громадян, нерухомість, компанії, сертифікати, дипломи, майнові права тощо після внесення до державного блокчейн-реєстру.

Позитивним наслідком запровадження «граничної» довіри є можливість використання даних реєстру як повноцінних юридичних документів, оскільки запис у блокчейн-реєстрі (реєстр, який створений за технологією блокчейн) стає більш значимим та криптографічно захищеним, ніж будь-який паперовий документ із підписом та печаткою, і завдяки цифрових мережових технологій стає більш доступним і відкритим для перегляду та використання.

До основних недоліків використання технології блокчейну можна віднести:

– низьку ефективність взаємодії (кожен вузол мережі перевіряє кожну транзакцію) та відсутність механізму відновлення ключів цифрового підпису, оскільки у разі втрати або крадіжки ключа вся інформація та функціональність ресурсів мережі зникає;

– стають недоступними для свого власника, що призводить до безповоротної втрати даних і навіть майнових прав.

На даний час існує дві моделі типології блокчейну [7]:

– за суб'єктами адміністрування (включена та ексклюзивна);

– за способом доступу до даних, операцій і транзакцій (публічна та закрита).

В результаті їх поєднання створюють *чотири типові* закономірності організації його функціонування: «інклюзивно-публічний», «інклюзивно-закритий», «ексклюзивно-публічний», «ексклюзивно-закритий».

Уточнимо понятійне поле та зміст існуючих елементів типології блокчейну, а саме:

– *інклюзивний* блокчейн походить від англ. «permissionless blockchain» обробка, створення блоків, транзакцій, що здійснюється будь-якими користувачами без обмежень щодо особистості суб'єктів, які забезпечують обробку транзакцій;

– *ексклюзивний* блокчейн, походить від англ. «permissioned blockchain», дозволений блокчейн, Corporate Blockchain, транзакції обробляються конкретними суб'єктами-користувачами;

– *публічний* блокчейн – читання даних (особливо зашифрованих) і проведення транзакцій (надсилання даних для створення блоків блокчейн) не обмежені;

– *закритий* блокчейн (від англ. «private blockchain»), при умові, що доступ як до даних, так і до транзакцій обмежений певним середовищем організації.

Слід пам'ятати, що для державних цифрових систем пріоритетом діяльності державних органів є лише публічний або виключно закритий блокчейн, оскільки такі шаблони забезпечують обробку транзакцій в одній організації з певною кількістю вузлів та підтвердженням автентичності кожного учасника транзакції (за наявності цифрових ключів).

В результаті використання цих технологій блокчейну при наданні електронних/цифрових публічних послуг підвищується рівень контролю над цифровою системою та забезпечується прозорість і гнучкість структури управління, що зменшує кількість помилок і захищає це від ризику впливу «людського фактору».

Список використаних джерел

1. Бакаєв М. Блокчейн у сфері праці: хайп чи хоуп? Політична критика. URL: <https://politkrytyka.org/2020/11/05/blokchejn-u-sferi-pratsihajp-chy-houp/>. (дата звернення: 04.09.2023 р.).
2. Болдачев, О., Стреленко, О. (2018). Блокчейн проти бюрократії: електронна держава на основі технології реєстру. Форбс. URL: <http://www.forbes.ru/tehnologii/343785-blokcheynprotiv-byurokratii-kakim-dolzno-byt-elektronno-gosudarstvo-na-osnove>. (дата звернення: 04.09.2023 р.).
3. Діб, О., Брусміче, К.-Л., Дюран, А., Теа, Е. Блокчейн для підприємства: огляд, можливості та виклики. URL: https://www.researchgate.net/publication/322078519_Block_chain_for_enterprise_Overview_Opportunities_and_Challenges. (дата звернення: 04.09.2023 р.).
4. Клименко, І. (2017). Застосування блокчейн-технологій у публічному управлінні. Демократичне врядування. URL: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnyk20/fail/Klymenko,Lozova,Akimova.pdf. (дата звернення: 04.09.2023 р.).
5. Данильченко О. (2021). Блокчейн: юрист із машини. *Юрист & Закон*. № 21. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010438. (дата звернення: 09.09.2023 р.).
6. Остапенко Л.О., Андрушко С.В., Кузь А.О. Роль блокчейну в трудовому праві: значення для особи працівника. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023, №1. С.192-196. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/45>
7. Радейко Р. І. Особливості впровадження технологій блокчейн у сфері публічних відносин в Україні. *Часопис цивілістики*. Вип. 29. 2018. С. 112–118.

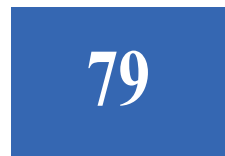
Наукове видання

ЦІННІСТЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ – РУШІЙНА СИЛА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

*Матеріали щорічного загальнонаціонального круглого столу
до Дня Незалежності України
(Київ, 6 вересня 2023 р.)*

79

Підп. до друку 29.09.2023.

Видавець
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчальна лабораторія методичного
та видавничого забезпечення навчального процесу
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20.